

Bidrag

til

den danske Digtekunsts Historie,

uddragne

af

Forelæsninger

holdne over dette Æmne

i Vintrene 1798 = 1800

ved

Professorerne Rahbek og Nyerup.

Tredie Del.

Kjøbenhavn, 1805.

Trykt og forlagt af Andreas Seidelin,

i store Kannikestræde No. 45.

Den danske Digtekunsts
Middelalder
Fra Arrebo til Tullin,

fremstillet i

academiske Forelæsninger

holdne

i Aarene 1798—1800

af

Professorerne Rahbek og Nyerup.

Første Del.

Kjøbenhavn, 1805.
Trykt og forlagt af Andreas Seidelin,
i store Kannikestræde No. 45.

BRITISH MUSEUM

Videnskabers
Konsters
og
al Nationalhæders
nidkjære Ven og Velynder

Hans Excellence

Joachim Godsche Greve af Moltke,

Ridder af Elephantordenen, Geheimeraad, og Kammerherre, Greve til Bregntved, Provisor ved det kongl. Stift Valløe, Curator ved det adelige Jomfrukloster Vemmetofte. ꝛc. ꝛc.

Helliges

dette Fædrelandsminde

af

Udgiverne,

hvis første Fremskridt han værdigedes at opmuntre,
hvis senere Dage han har æret med Beviser paa
sin hæderfulde Yndest og Agt.

Indholdsliste.

Søren Hansen Tvilling

er den Digter, som paa det danske Parnas møder os næst efter Arrebo. Vare de sande Digtergenier endnu til den Tid ikke saa højst sieldne, lagde man neppe Mærke til en Autor, hvoraf man ikke har andet end en Vise, og der var desuden ogsaa saa meget større Føje til at forbigaae ham her, da han kunde faae sin Plads i den Visesamling, vi i sin Tid agte at fremlægge for Publikum. Men paa den anden Side maa og tilstaaes, at hans Poem har større Tendents efter Satire end efter at være en Sang, og hvad Visesamlingen angaaer, er det ogsaa let muelig, at den aldrig kommer til at strække sig videre end til en Udgave af Kjempeviserne, med udvalgte Stykker af de saakaldte Tragica, og af Levningerne af Middelalderens Digtekonst.

Søren Tvillings Levnetsomstændigheder ere saagodtsom ganske ubekjendte; man veed blot, at han var Kongelig Sanger, og fik 1631 tillige Degnekaldet paa Cronborg Slot.

Det Poem, som har vedligeholdt hans Navn nu saa nær i 200 Aar, udkom førstegang 1634, og er siden oplagt mangfoldige Gange. Jeg har 3 Udgaver liggende for mig, af Aarene 1648, 1677, og 1749. Titelen er: *Qvid Tua?* det er: **Hvad kommer det dig ved?** Forfatteren har bestemt det til at synges, og paa Titelbladet er anmærket, at det kan gaae efter Pickelhærings Melodie. Da den Tone er mig ubekjendt, veed jeg ikke, om det var den, man sang den med i Fyen i min Barndom. Jeg hørte den ofte, da den var meget afholdt af Bønderne, og hvis det Bifald, Almuesfolk igjennem flere Aarhundreder skjænker et æsthetisk Product, kan, som en vis ny Skole i Tydskland io vil, ansees for den poetiske Poesies sandeste Prøvesten, behøves ikke lange Undersøgelser om Søren Tvillings Adkomst til Digterkrandsen.

Det gjør et ikke lidet Brud paa den Fornøjelse, hvormed man læser *Qvid Tua*, at der forekommer adskillige obsolete Phraser, hvis Betydning man tildeels maa gjette sig til; og har man nu end yder-

mere ingen bedre Udgaver deraf for sig, end dem som Visekjærlingerne sælge, der ere udkomne under det bekjendte Firma trykt i dette Aar, er man især ilde faren. Ved hvert nyt Oplag kan man altid antage, at Trykfejlene forfleres, og derved tager da Uforstaaeligheden bestandig til. Selv den ældste af de Udgaver, jeg har været saa heldig at faae ihænde, den af 1648, selv den er ikke fri derfor. Saaledes heder det f. Ex. i det 20de Vers, hvor der sporges:

Hvad meenst Du om Peder Brygger,
Og hans Træd - let - paa - Straa;
De brasker svart, og bygger,
Slaaer skrækkelig stort oppaa.
Det er kun to Aar siden
Han tjente for sit Brød,
Da gik han nøgen og skiden,
Kunde ilde (ↄ: neppe) koge en Grød?

Der er vel ingen Tvivl paa, at her istedenfor han skal læses hun.

For Fuldstændigheds Skyld vil jeg hidsætte det 21de Vers som indeholder Svaret:

Han har jo Brønd i Gaarden,
Hvi skulde han ei være rig!

Den prægtig Bryggerorden
Skal holde sin Stat ved lig.
Hun har og lært at pine
Den arme uskyldig Mask,
Saa dine Svin og mine
De klage paa den Task.

I Udgaven af 1677 staaer over det 15de Vers M. Rentenerer istedenfor Renkenerer eller Renkenist, og det 37de Vers ender saaledes:

Fordi Arbejder strængt
isteden for:
For de arbejder strængt.

Foruden *Qvid Tua* har Tvilling ogsaa udgivet

Et Pligtanker, alle trohjertige og gudfrygtige Christne, som nu udi denne sidste Verdens susende og brusende Storm udaf de gruelige ophævendes Bølger ynkeligen hid og did slaaes og moxen undertrykkes til en liden Trøst og Forsikkring andægtig sammenskrevet; ærlig og velbyrdig Mand, Christopher Urne til Aasmark, kongl. Majest. øverste Rentemester, samt hans elskelige Hustrue Fru Sophie Lindenov, mine meget gunstige Befordrere, ydmygeligen dediceret af Soff:

ren Hansen Tuilling, K. M. Sanger. Prentet i Kjøbenhavn af Andrea Kock. 1626. 4 Blade i Qvart.

Men det er ikke af allermindste Værd.

N.

Ligesom Pr. Nyerup i ovenstaaende har anført det som et ikke ufordeelagtigt Præjudicat for denne gamle Satyriker at hans Vise gjennem mere end eet Aarhundrede har været Almuesang, saaledes har Undertegnede og i sin Tid i Minerva anført det ham til Hæder, at adskillige Steder af Visen er blevet til Folkemundheld, og det for Mange, der vist ikke kiendte deres Oprindelse, saasom

Gud glæd din Siæl, Peder Bager!
Du varst en Hiertens Mand.

ligeledes:

Du kiænder vel Peer Hvege
Den Væver i Korsøer;
Han har fem Brødre i Stege,
Og fem i Helsingøer,
I Randers, Veil og Skive
Der boe de andre ni,
De er beregnet tyve
Og ærlig Mænd ere di.

Ogsaa see vi, at dette Digt selv hos sin Tids Kunstdommere har været i megen Anseelse, saaledes siger f. Ex. Sorterup i sin Cacoethes Carminificum

Der er Ord i Tvillings Vise
Som er Lyst at høre paa.
Sangemestre maa jeg prise,
Naar de kun vil digte saa;

og citerer han tillige i Noten Peder Syv, der i sine Betænkninger over det cimbriske Sprog har kaldet denne Vise et ret poetisk Skrift.

I øvrigt synes det ikke upassende her at afskrive den ærlige Sangemesters prosaiske Fortale, da den, sin Tids synderlige Tone uanseet, indeholder adskilligt, som til alle Tider maatte ønskes ihukommet.

"Jeg formaner dig, min Ven og Broder i Christo, i hvo du est, som læser dette efterskrevne, at du da strax (førend du dømmer noget ubesindelig derom,) vilde trine ind i din Samvittigheds Contor, og der igiennemleede det viitløftige Register om dit Liv og Levnet.

"Dersom du da finder noget deriblandt, som er

gemæs, eller over-eensstemmendes med dette Skrift, og dig tykkes i dit Hierte, at det rør dig noget paa;

"Saa formaner jeg dig paa ny igien, at du herudinden vilt have mig ganske uden din Mistanke, thi det veed Gud, at jeg ikke haver meent dig (i hvo du est) i Besynderlighed dermed. Og dersom du vilde tage dig Sagen paa, protestere imod mig, i den Meening, at jeg skulde havt nogen Tanke om dig, saa viiser jeg dig kun hen til Titelen, og lader den forsvare mig: Saa havde du jo giort værre imod dig selv end mod mig, i det du u-piint havde gaaet til Bekiendelse, og aabenbaret for hver Mand, det som tilforn var skiult og forborgen, og maaskee du kan komme i ævig Mistanke der over.

"Derfor raader ieg dig, som en Ven og Broder, at naar noget udaf dette støder dig for Hovedet, eller op-irrer nogen Væmmelse for dit Hierte, og du siunes at du vilde med Gevalt bryde ud, saa holdt Tænderne hart tilsammen, imens den onde Dunst gaaer over; det er: Tie qvær og lad saa for Menni-sken, som det kommer dig slet intet ved, men dersom du vilt skamme dig, saa skam dig for vor Herre i dit Hjerte, og bekiend indvortes, at du ogsaa heder Peder i denne Sag.

"Giør du det ikke, men indbilder dig, at du vilt være reen og skiær, baade indvortes for vor Herre, og udvortes for Menniskeu, saa gaar det dermed, ligesom med det man skiuler under Snee om Vinteren, thi naar Sommeren med Solens Opstigelse og Varme stikker derpaa, saa smeltes Sneen derfra, og det dages op igien, saadant som det er. Lige saa kandst du og vel forborge dine Gierninger hos dig selv, indtil din Samvittighed opstiger, bliver varm, og smelter den kaalde Formørkelse og Forstokkelse fra dit Hierte, saa kandst du ikke skiule det længer, og maa skee det bliver dig da forsilde at bekiende, thi dine Gjerninger haver ligget for længe skiult, og ere blevne raadne og stinkende for Vor Herre.

"Men dersom du bekiender dig i Tide at være skyldig, saa kand dette være gjort dig til en Omvendelse og den Omvendelse bringe dig fra Vanen, som du hid indtil haver øvet dig udi, og paa den rette Vane til din Frelsere Jesum Christum. Det ønsker jeg dig og alle mine Brødre og Søstre i Christo, ud af mit inderste Hiertes Grund."

N.

Jens Bjelke og Ove Nimtoft.

Den førstnævnte er den bekiendte Lehnsherre paa Bergenshus, og Norges Riges Canceller, der er født paa Østerraad i Norge 1580 og døde 1659. Den anden var Præst. De sættes jævnsides, fordi de har skrevet over beslægtede Æmner, og de staae her, for dog ogsaa at give Prøver paa den Tids flaue Rimerier, hvorved man ifølge det gamle opposita juxta se posita magis illucescunt, lærer at vurdere den Tids bedste Producter.

Af Adelsmanden haves:

A.

Epitome Biblica eller Summarier over Bibelen fra Mose Bøger inclusive til Esdre Bog, rythmice forfattet per J. B. C. R. N. (o: Janum Bjelke Cancellarium Regni Norve-

giæ) prentet i Kiøbenhavn af Thyge Nielssøn. Aar 1633. 19 Ark. 4to.

I Fortalen siger Autor, at han vel kunde have forfattet denne Synopsis kortere, over hvert Capitel i eet Distiche, eller end kortere, saasom den Synopsis er, der kaldes *Memoriale biblicum*, der ikkun indeholder et Ord af hvert Capitel, eller den Isagoge, Mester Halvardus Gunnarius, Norvegus, piæ memoriæ, haver latino carmine ederet, hvorudi hvert Capitel af Bibelen udi eet Vers befattes; "Men paa vort danske Sprog frygter jeg, at det vilde falde alt for kort og ikke for alle beqvemt."

"Men in probam at paa saadan laconica brevitate intet hos mig fattes, da kan de første 7 Capitler in Genesi ad modum Compendii Biblici udi eet Rythmo saaledes danice ederes:

Sex, forbiudes, Synder, Abel, Enoch, Ark indgaaes, bygges snek."

Han taler ogsaa i denne Fortale om, at han "i sin Tid næst Guds Hjelp vil edere en vis danica Prosodia, at ikke sine certa ratione (som gemene danske og norske Poeter giør) skal bruges nogen Abbrevation eller Prolongation, men den efter visse

Regler at kan beskedligen skee i vort Sprog saavelsom i andre excultioribus lingvis som latina, græca, &c.

Af Dedicationen til Kongen sees, at Anledningen til at han paatog sig dette Arbeide, var en Upasselighed foraarsaget ved et ulykkeligt Tilfælde paa hans Reise fra Nordlandene.

Til Prøve vælges Begyndelsen:

" Genesis. Cap. 1.

Alting skabes, Lys, Himmel, Jord
Fugl, Fisk, Dyr, Orme ved Guds Ord,
Menniſken og faar Velde met
og godt alt, der det blev beseet.

Cap. 2.

Den syvende Dag fuldkommen blev
al Herrens Skabning bold og gjæv;
og des til Hviledag blev sæt;
Ægteskab og vis Kost anret.

Cap. 3.

Satan i Ormens Skik forfør
Folk først, at de mod Guds Bud gjør,
klædes, straffes, og Ormen med;
forjættes den velsigned Sæd."

B.

Den danske og norske Lougs summariske Indhold over hvert Capitel i samme Lower, udi Vers og rythmice forfattet, med en Tavle over mørke Gloser, per J. B. C. R. N., prentet i Kjøbenhavn af Tyge Nielsøn. Anno 1634. 158 S. 4to.

Rimene gaae til Pag. 52.
Prøve derpaa tages af Begyndelsen.

Indhold af Jydske Lovs 1ste Bog.

1 Cap.
At døbt Barn Arveret hør til,
Og om Ed, hvor derom er Tvil.

2 Cap.
Om, hvordan Børn ret døbes skal?
af hvem? og i hvis Navn med all?

3 Cap.
Om Barnebyrd efter Mands Død
Viffs Ret og Pligt, naar Barn er fød."

Nimtoft,

barnfødt i Byen Nimtoft, hvor hans Fader var Præst, udgav

Breviarium Theologico - Rythmicum, det er: Kort summariske Rim over den hellige Bibel, af hvilke enhver Guds-Ords flittige Læsere kan i Hukommelse beholde og giemme Meningen moxen offuer huern Capitel i det gamle saavelsom ny Testamente, sankede og skrevet af Ove Christensen Nimtoft Sognepræst til Hammeløff og Engløff Sogner. Prentet i Aarhuus hos Hans Hansøn Skonning Aar 1637. 13 Ark. 4to.

I Fortalen tilstaaer Autor, at hans Vena er tvungen, og mange Vers umensurerede; men han lader dette komme ud for at give Andre Anledning til at komme med noget bedre.

Begyndelsen er:

"Jorden var slet øde og tom,
Guds Aand over Vandet svæved,
saa skabte Gud Verden vid og rom
saa den er færdig blevet.

Ja all' Creatur, Himmel, Jord
af hans Forsiun vel sage
er skabt ved sit evige Ord
i de sex første Dage.

Gud sætt' Adam i Paradiis,
sit Bud ham der betede;
han var da skarpsindig og viis
at sig' hvad Diur'n skull' hede.

Der han nu sov, var Gud ei seen,
hannem til Trøst og Glæde
bygd' en Qvinde af hans Ribbeen
hende til hannem lede."

Dette er Udsigt over Indholdet af to Capitler, og saaledes er Resten.

Høisangen affærdiges med følgende 4 Stropher:

"Brudgommen med sin kjære Brud
bliver fast ved at snakke,
hun gjør efter hans Ord og Bud,
derfor hend' roes' og takke."

N.

Peder Jensen Roeskilde.

Det er den Hr. Peder, Præst af Fyen, som i Fortalen til 2den Deel af den danske Digtekunsts Historie er viist at være Forfatter til den ældste udførlige danske Prosodie. Han fødtes i Roeskilde 1575 og døde 1641. Her have vi blot at gjøre med ham som Oversætter af Virgils Bucolica. Dette Skrift har jeg for mig under følgende Titel:

Bucolica, det er Virgilii Hyrdevers paa danske Riim saa egentligen udsatte, at den latinske Text derved letteligen kan forstaaes, ved Peder Jensson Roeskilde, Guds Ords Tjener til Sandholz, Lyndesse, og Vesterhæsing Sogner udi Fyen. Kjøbenhavn,

trykt hos Conradt Hartvig Neuhoff, paa Christian Gertsens Boghandlers Bekostning. 1680 *). 4 Ark. 8vo.

Jeg tager til Prøve nogle Vers af den 8de Ecloge:

"En Qvinde hafd' en unger Mand,
han sig en anden tog ved Haand;
thi vend' hun slig en Konst derpaa,
Hun kund' igjen hans Hjerte faae.
Hør Amarylle! udbær Vand,
om Alteret bind linned Baand,
den saftig Jernurt derpaa brænd,
og op den hvide Virak tænd.
Jeg ved min Konst vil prøve nu,
at vrie hid min Husbonds Hu,
som ellers intet elsker mig,
det mig fortryder hjertelig.
Nu fattes mig ei andet her
end Trylleruner i slig Færd.
Op mine Runer! fører hjem
Til mig fra Staden Daphnidem.

Den sorte Konst fra Himlen ned
kan føre Maanen af sin Sted;

*) Den første Udgave er af 1639.

Lars Pedersen Thura og hans Svigerson Lars Mortensen Widsted.

Ligesom vi herovenfor parrede Bielke og Rimtoft sammen, fordi de vare omtrent Samtidige og havde i deres Rimerier behandlet samme Gjenstand, saaledes ogsaa disse To, der ligesom hine blot fremsættes for at vise Tidernes Smag, og derfor affærdiges i allerstørste Korthed.

Lars Pedersen er Stamfader til de lærde Thuraer. Han er født i Skjelsskør 1598. Reiste udenlands og var siden Rector i Nestved og i Herlufsholm i nogle Aar. Blev Aar 1630 Præst i Nykjøbing, og døde 1655.

Han udgav

Canticum Canticorum Salomonis paraphrasi tum ligata hebræa et danica tum prosa latina adornatum a *Laurentio Petræo*, Ecclesiaste Nycopiensi. Hafniæ. typis Melchioris Martzan. 1640. 405 S. 12mo.

Dedicationen til den udvalgte Prints Christ. V. og hans Gemalinde er underskrevet: Nykiøbing paa Falster. 1634.

Den danske Paraphras over 3die Capitels 6te Vers et seqv. synges som "Af Hoiheden oprunden er", og begynder saaledes:

Alt Kiød fordærvet hafr sin Vei,
var som en Ørke, der var ei
nogen god Frugt at finde.
Der vorte Torn Tidsel og Skarn,
der boede Dragen og hans Barn
Natravn' og Ugler blinde.
Nisser, Vetter
der holdt Mode,
vilde raade,
og en Skovtrold
raabte Broder sin til Samvold.

Skyld er fornødent, og haver tilmed altid været dennem, som disse eller andre Slags Rim efter Konsten haver skrevet, frit for."

Til Prøve Noget af Cap. 5, hvori Princessen taler til sine Hoftjenere eller Kammerjomfruer:

"Jeg Eder jo fortælle maa
min Drøm, jeg havd' i Nat jeg laa:
Mig siuntes, jeg i Dresden var,
ret ligesom forgången Aar.
Som jeg der laak, begyndte jeg
at lede i min Seng hos mig

At efter den, min Sjel har kjær,
min allerkjærest Prinds og Herr',
om han ej hos min Side laa,
som jeg saa gjerne saae.
Men der jeg ham ei hos mig fand,
stod jeg af Sengen op paa Stand,

Og gik omkring i Staden der,
at søge op min Hjertens kjær,
paa Gader Stræder stor' og smaa,
om han ei maat (mon?) Grassaten gaa.
Jeg leete, men ham ikke fandt,
des drøvedes jeg jo saa fandt."

Søren Terkelsen.

Det er egentlig den første Digter, som efter Arrebo fortjener at nævnes, og en værdig Forgjænger for Bording *). Det er altsaa saa meget des mere at beklage, at vi om denne ikke ubetydelige Danne-Skalds Liv og Levnet slet intet vide uden at han i Christian d. IVdes sidste Regjeringstid var Tolder i Glückstad.

Desto mere er der at sige om hans Skrifter, hvoraf følgende ere de mærkeligste:

*) Saadan et Skudsmaal faaer Han af Borch i hans Dissertatio VIIma *de Poetis*: "Primus ab Arreboensi in publico cum applausu surrexit. *Severinus Torchillius*".

Astree Siunge - Chor eller Atlehaande artige och lystige ny verdslige Viser, med deres Melodier. Forste Snees. Saaledes indrettede, at derudi findes Stemmerne til miesteparten aff de Viser som udi den danske Astrea ere indforte. Til Trykken forfærdiget af S. T. S. prentet udi Lyckstad hos Andreas Kock. Aar 1648. 190 S. lille Nodeformat.

I Fortalen, som er dateret udaf min Hytte paa St. Woldborgs Dag 1648, beklager Autor, at han i vort Sprog hverken har havt Orthographie eller Prosodie at gaae efter; han vil at man bør iagttage Forskjellen mellem Vocalerne i, u, og Consonanterne j, v. Han foreslaar at skrive ikke, Stykke med to k. istedet for icke, Stycke; og C. og Z vil han man saa meget muligt skulde søge at undgaae, og derfor skrive Dands, ikke Dantz.

"Udi hvad for en slet Stand vor Prosodie eller Vers- og Rimekonst hidindtil hos os haver været, det udviser iblandt andet vore danske saavel aandelige som verdslige Viser og Sange, hvorudi man seer, at endog iblandt de Lærde mangen En ikke haver vidst at gjøre Forskjel imellem Jambum (stakketlang) og Trochæum (langstakket), men haver for-

meent, at naar det kun i Enden rimede sig, saa var det nok".

"Hvad sig disse mine verdslige Viser ellers belanger, da haver jeg sammensanket en Deel af dennem udaf andre allerede trykte Visebøger; nogle ere mig af gode Venner meddelte, og endnu hos os ubekjendte."

Min Ven, Hr. Johan Rist, Sognepræst til Vedel ved Elven, haver gjort mig stor Befordring saavel med Viser som Melodier. En Deel haver jeg taget af Gabriel Vogtländers Viser; de andre af adskillige Digtere.

"Jeg vil ikke underlade, gunstige Læser! om dig disse befalde, endnu med det forderligste med end en Snees af samme mine Hyrdeviser at forlyste".

Efter Fortalen følge tydske Vers af Georg Philip Harsdörffer i Nürnberg, af Rist, af Henning von Eitzen am Kremper-Fluss. Rist siger:

"Dannemark wird höchlich preisen
Deiner Lieder Süssigkeit;
Es wird rühmen ihre Weisen,
Celadon! du Liebe der Zeit.

Denn, weil du die Sprach' erhoben,
Das sonst in der Dichter Bahn
Keiner hat vor Dir gethan,
Wird das ganze Reich dich loben."

Melodierne anlangende, da ere de udsatte saavel til Discant- som Bas-Stemme; "paa det, heder det, de ikke allene kunde siunges, men endogsaa paa adskillige Instrumenter leges".

Ved Enden af enhver af disse tvende Viser anmærkes, hvad for en af Sangene i den oversatte Astrea kan gaae efter den Melodie. Thi derhen refererer Verket sig, som ogsaa Fortalen tilholder: "Efterat jeg havde mig foretaget, at oversætte Herrens af Urfe Astrea paa vort Tungemaal, hvoraf de første tolv Bogger ogsaa allerede udi Tryk ere udgangne, da haver jeg stillet Viserne derudi (efterdi de frantzøske Melodier ikke vare her at bekomme) paa saadanne Stemmer, som mig dertil siuntes beqvemmelige. Og, paa det de der have Lyst og Behag udi Sjungen, ogsaa maatte faae og have samme Melodier, da haver jeg ikke ladet mig fortryde, at oversætte en Del smukke fremmede og dels bekjendte Viser i vor Sprog". o. s. v.

Af de i denne Visebog aftrykte Melodier har

følgende trende især funden senere lyriske Digteres Bifald:

Daphnis gik for nogle Dage.
Fillis sad udi en Skøite.
Ach Amaryllis, har du nu.

Til Prøve afskrives nogle Vers af den tolvte Vise, som er oversat efter Gabr. Vogtländers Original.

Fattig Pige jeg maa klage,
at nu mine beste Dage
mig saa skammelig hengaa,
og jeg ingen Mand kan faa.

At endog den dyre Skræder
gjør mig mange smukke Klæder,
hugne, stukne, meget bolde,
slette, rynked' og i Folde.

At jeg ogsaa dyre Kraver
og med Knipling syvfold haver,
at jeg kruser mine Haar,
og mine Bryste bare staaer.

Har en anden kjønne Kinder,
min' er' ej derfor dis minder;

har hun Mund og Tænder smaa,
mine kan jeg med bestaae.

Jeg kan og min Mund smukt holde
tæt i Lave og i Folde.
Min Hals rank og dertil stiv,
som en Orgelpibes Liv.

Udi Kirken gaaer jeg gierne,
seer omkring mig nær og fjerne
efter mangen Ungersvend,
tænker: gid jeg havde den!

I den ny Udgave heder Titelbladet som i den første indtil de Ord:

"Prentet udi Kiøbenhavn hos Christen Jensen Aar 1657". 190 S. i Octav-Nodeformat, som første Udgave.

*   *   *

Astree Siunge-Chor eller Allehaande artige og lystige ny verdslige Viser, med deres Melodier. Anden Snees, hvorudi findes, blandt andre smukke, Resten af de Melodier som høre til

Astree 2den Part. til Trykken forfærdiget og bekostet af S. T. S. Med Kongl. Maj. naadigste Frihed udi 20 Aar ikke at eftertrykke. Prentet i Kjøbenhavn af Christen Jensen. Aar 1653. 180 S. samme Format som første Snees.

— — 3die Snees ibid. 1654. 166 S. (NB. i den tredie Snees haves ikke Hensyn til Romanen Astrea.)

Under Fortalen til den 2den Snees, der er dateret: udaf Verlands-egnen udi Sædemaaneden Aar 1653, kalder Autor sig med sit poetiske Navn Celadon. Blandt dem som have gjort Wrevers til hans anden Snees ere Hans Wilhelmsøsen (Laurenberg); Filip von Zesen, NB. in Kopenhagen; og Ad. Friedr. Werner.

Nogle af de meest yndede Viser og Melodier have været:

Intet mig af Giften stiger.

og

Vel den der er fra høje Sager.

Det som er det besynderligste, er, at den nonsensicalske Ting S. 58 er bleven separat aftrykt, som

viser, den maa have havt Liebhabere, og jeg har ogsaa hørt den synge i Odense i min Opvæxt. Den er af Gabriel Vogtlænder, og begynder saaledes:

"Nu haver Kreen Baas
med Voldborrig Gaas
sin grimmeste Brud
holdt Bryllupper ud.
Nu er han alt kjed,
som jeg fuldt vel veed,
fordi hun ei er,
som hun skulde vær'.
hun er saa halv herlig;
halv klog og halv snerlig;
  halv gammel halv ung;
  halv let og halv tung.
Halv Menneske skabet,
og halv er hun abet;
  halv skiden halv skjøn;
  halv grim og halv kjøn." o. s. v.

* * *

Den gode oprigtige Dafnisses Natteklage over sin høitelskede Gallathee Ubesindighed, tillige beskrivende Bondesvendens Fortog over Kjøbstedfolket, af Celadon udi ret gode Bonderim fremsat.

Med samt det rolige Bondelevnet og Aggermandens Lyst. M. O. (o: Mart. Opitz). Prented i Kjøbenhavn af C. Jensen. 1656. 92 S. i Nodeöctavformat.

Celadon er Søren Terkelsen.

I Nattekklagen jamrer Daphnis sig Pag. 5:

"Jeg har faare raadt og ydelig.
Siden du har vogtet Faar fra (hos?) mig
Ved den Strand paa Dagelykke-Slet *),
Siden har du sat din Hue og Hat
paa en anden Vis og Skik,
intet som vor' Hyrdepiger gik.
Siden bær du paa din Hu til Bræm
Knipkinger saa brede som en Kam;
og din Trøje snæver og meget stiv
sidder, som hun var dig syet paa Liv.
Paa din Halsklud haver siden du
gjort et andet Mønster, hør jeg nu.
Siden har du faaet en anden Gang,
siden sjunger du en anden Sang.
Siden du saaest Kjøbstædingers Vis
udi Kjøbenhavn, min lille Gris!

*) Navnet paa en Bondebye mellem Fredensborg og Hirschholm.

hvor en Stadsms veed at pynte sig,
siden var det ude slet med mig."

S. 55 sees, at vore Forfædre ogsaa vare generede ved deres Lysttoure.

"Naar det unge Folk vil sig til Gavn
rejse lidt hen ud af Kjøbenhavn
hen til Lyngby, i den grønne Lund,
ud til Dragør ogsaa somme Stund,
udi Marken at forlyste sig,
naar nu Solen skinner glædelig,
eller til en anden lystig Fest;
Naar da Spillet er som paa det best'
at mod Aften man spadsere vil,
naar nu Solen stunder Havet til,
deres Vognmand raaber ſtux paa dem:
Holla! det er Tid at kjøre hjem,
forend Porten lukkes for os til;
Klokken ringer; Jeg ei tøve vil.

* * *

Grund-Giftermaal, det er: Det første Brøllups Beskrivelse som blev holdet udi Paradiis imellem Adam og Eva. J. C. (ɔ: Jacob Cats). Paa dansk udfærdiget af S. T. S. (ɔ: Søren Terkel-

sen) prented i Kjøbenhavn af Christen Jensen. Aar 1656. 64 S. i Octavnodeformat.

begynder:

"Gud ved sit evig' Ord, som det har ham behaget,
om dette herlig' Alt saa klar en Glands hafd' draget,
hafd' og den mørke Nat fra Dagen skilt derpaa,
saa at ved Lyset man hans store Under saae,
og Jorden var besat saa konstig i sin' Egge
med Afgrund her og der, og Bierge mellem begge,
ja Himmelen udbredt som et Tapete stod,
paa den sig Tidens Pæl' og Maal tilsjune lod." o.s.v.

* * *

Tvende Qvinder om een Mand, det er: Jacobs Giftermaal med Lea og Rachel Genes. Cap. xxix. J. C. (☞ Cats). Cimbrisk forestillet af S. T. S. Aar 1653. Prentet i Kiøbenhavn hos sal. Henrich Kruses Efterleverske. 24 Blade i Octavnodeformat.

I Indgangen heder det:

De høfske Møer sig nu fast allevegne udsprede;
men efter Ungersvend iblandt man vel skal lede.

har givet Publicum det i Hænde. Man læser det endnu med Fornøjelse, da det indeholder en rig Skat af sund Moral og ypperlige Klogskabsregler for det daglige Liv.

N.

Som en Kat med Hal' i Klemme
Maa vel miave, hvo der vil,
Og de tydske Lokke kiæmme
For at faae et Sangespil,

siger Sorterup i sin Cacoethes Carminificum, og forklarer i den hosføiede Note, at derved sigtes til Severin Terkelsen, der har verteret Catz christelige Hustrue, item nogle Sange af Rist, Vogtlænder, Opitz o. s. v. Haarde Ord ere ustridig ovenstaaende især af en Kunstdommer, der ikke blot næsten umiddelbar ovenpaa siger om den her nys anmeldte Søren Tvillings Qvid Tua

Der er Ord i Tvillings Vise
Som er Lyst at høre paa,
Sangmestre maa jeg prise
Naar de kun vil digte saa,

men der endog finder adskillige Artigheder hos Mads

Tranes aandelige Pillegrim, hvor det dog, som Luxdorf i sine lærde og lærerige Noter til Reenberg har paastaaet og beviist, vilde være lettere at finde Uartigheder. Til Lykke er bemeldte Cacoethes Caminificum et Digt, hvor det mere er lagt an paa at sige noget der efter den Tids Maade kunde synes snorrigt, sindrigt og satyrisk, end paa streng Sandhed, hvilket vel med flere saadanne Persiflager paa Vers til alle Tider har været Tilfældet,

Med mere Respect omtales vor Terkelsen af nysnævnte T. Reenberg selv, der i sin Forsamling paa Parnas ikke allene lader ham staae i Classe med J. St. Sehested (Siennest.) og P. Syv, men endog lader Apollo selv, just i Anledning af Mads Trane med sin Pillegrim, give ham et hæderlig Vidnesbyrd i følgende:

En anden (Trane:) sees at trine
For Retten ind, var klædt i Sort,
Med sær Gestalt og Mine,
Var tet med Skoller overklæd
En Stav i Haanden førte,
Endeel han til Gudfrygtighed
Endeel til Latter rørte.
Et Skrift han gav i Retten hen,
Og bad Apollo dømme,
Om Sehsted, Syv og Torkildsen,

For hannem burde romme.
Det blev oplæst: Nei! svarer han,
Vel sandt! du haver Nemme.
Dog fattes dig paa fuld Forstand
Til ret Poetestemme.
Hvis mine Mænd, du fører frem,
Saaledes havde skrevet,
Jeg havde længe siden dem
Fra Helikon fordreven."

Det synes eengang at være blevet vor poetiske Litteraturs Lod, at være ligesom en Drabant af den tydske; allerede ved Arreboe saae vi, at den med det frugtbringende Selskab og Opitz i den tydske Digtekunst begyndte Giering ikke lidet havde Deel i hvad vi fra hans Haand have, end tydeligere see vi dette med S. Terkelsen, der egentlig og fornemmelig var blot en Fordansker af samtidige Tydskeres, fornemmelig af hans Ven Joh. Rists, af Gabriel Vogtländers, og af M. Opitzes Arbeider, det Par Digte fraregnede han oversatte efter Hollænderen Catz, og hvorom Luxdorph i sine Noter til Reenberg dømmer, at Villien deri er alt, hvad der kan roses, og at de ikke kunne lignes med Helts Oversættelser af denne Digter.

Ligesom vi nu heraf see, at vi af Terkelsen, som

Originaldigter, ikke have meget at vente, skiønt der dog er nogen Rimelighed, at enkelte Sange, hvorved de tydske Forfatteres Navne ikke findes, kunne være af ham, saa er det og paa den anden Side at beklage, at han just skulde træffe paa, i den fornemme og vidtberømte udaf keis. Maiest. ædelkronet Poet Pastor Johan Rist, Stifter af Elbeschwanen-Orden, der til stor Lykke for det tydske Sprog og Poesie ikkun en kort Tid overlevede sin Stifter, en af de Tiders altid færdige aandelige og verdslige Rimere, at have havt en høyskæret broderlig Ven, af hvem han har ladet sig gjøre stor Befordring. Thi af ham og Gabriel Vogtländer ere de allerfleste Sange, og selv de deriblandt, hvor Ideen kunde synes ikke uheldig, ere gemeenlig saa langtrukne og saa maadelig udførte, at man snart lægger med Møttelse, hvad man tog fat paa med Lyst: Saaledes er f. Ex. i de sidste Stropher af J. Rists Daphnis gik for nogle Dage Ideer, som ethvert ømt Hierte fra lignende Situationer torde kiende sig ved, saasom:

O I Fugle smaa, som vende
  Eders Flugt til hendes Stad,
Siger, at jeg Eder sende,
  For I skulde føre med

Mine trofast Elskovs Taare,
Jeg, som længes hart og saare,
Indtil jeg med Fryd maa see
Min udvalgte Galathee.

Galathee! min i Live,
Tag an Fugle, tag op Vind,
Der saa villig sig begive
Dig at tiene, til dit Sind.
Kan jeg selv ei, som jeg skulde,
Da tag Budets Ord for fulde,
Indtil jeg faaer dig at see,
Min saa skionne Galathee.

Neppe kan man læse enkelte af disse Linier, uden at gienkalde, hvad Mad. Buchholms ømme Adelaide saa rørende siger om den forbiflyvende Fugl:

Tit ønsker jeg, dens Sprog var mig bekiendt,
Han har, saa tænkte jeg, med den en Hilsen sendt.

Men ved Siden af disse stoder man, som Nasser ogsaa anmærker om Riis's aandelige Sange, idelig paa noget, der ikke passer dertil.

Af Gabriel Vogtländers Viser ere adskillige comiske. Min Forgiænger har afskrevet nogle

Stropher af Fattig Piges-Klage, som Pendant dertil kunne her meddeles: Jeppe Bondesvend agter sig lyksaligere end som Hofvemanden, efter samme.

Jeg er saa fri en Bondesvend,
Om det for mig end slet er vend,
Dog tøkkes mig jeg er saa god
Som en Hofmand saa stolt af Mod.
Rummelumpump jeg ikke dert agter,
Om end Hofslunten seer mine Fagter.

Var jeg end ingen Bæverhat,
Min grove Fildt jeg tager fat,
Derpaa er syet en Busk saa grøn,
Smukker' end nogen Fieder skiøn.
Rummelumpump jeg vil og ei vige,
Hvad end Hofslunten monn' om mig sige.

Har jeg ei langt og kruset Haar
Af Pudder fuldt, jeg det ei maar;
Naar Vinden blæser Støvet frem,
I mine Haar det søger hiem.
Rummelumpump saa maa jeg mig smykke,
Som en af dem jeg lader mig tøkke.

Er og min Krave ei saa bred,
Og stid, som Narrekappen ned,
Min brune Hals dog pryder skiønt
Et Torreklæd, om det er kiønt.
Rummelumpump! jeg vil ei stolt agte
Det, som Hofmanden mon eftertragte.

Er og min Kofte, som er let,
Ei stukken ud og bræmmet tæt
Med Knipling, og i Folder staar,
Som Junker à la mode gaar;
Rummelumpump, og ikke jeg mindes,
At jeg i Kræmmerens Bog skal findes.

Min Troie er og ei besat
Med Roser, allevegne glat,
Jeg har og ingen Buxer paa
Som neden til for vide staae.
Rummelumpump; mine Klæder de passe
Langs ad mit Liv ned til mine Hase.

Vi ville gaae de næste Vers forbi, som videre giennemgaae de Tiders Moder og Noder, og blot medtage de fire sidste, der ustridig, saa vel som det første, minde om Zetlitzes deilige Jeg er saa fro, jeg er saa glad; kun at denne end ydermere har det ham egne Godmodigheds-Stempel.

Hvad bilder sig Hofmanden ind,
Meer end som jeg at vær' udi Sind.
Der Adam grov og Eva spand
Hvo var den Tid ret Hofvemand.*).
Rummelumpump! jeg har endnu Penge,
Øl i min Tønde, og Dyner i Senge.

Af Sygdom jeg og sielden veed,
Thi Ploven driver den med Sveed,
Hofslunten fylder sig hver Dag,
Thi maa ham Sygdom ofte plag.
Rummelumpump! Man see derfor Mange
Lamme ved Kiæppe ogsaa at gange.

Til Hove søger jeg ei Slik
Thi hiemme kan jeg æd' og drik'
Og hykler ingen jeg for Brød,
Arbejdede mig føre død.
Rummelumpump! er glader' i Sinde,
End de sig lade til Hove finde.

*) I Originalen hedder det: Wer war denn da der Edelmann; og hører denne Forandring af Originalens Adelsmand til Fordanskerens Hofmand øyensynlig hen blandt Tidernes Tegn i Torkelsens Dage ɔ: Slutningen af fierde Christians og Begyndelsen af tredie Frederiks Regiering?

Thi vil jeg blive, den jeg er;
Min Frihed i mit Sind jeg bær.
Jeg frygter ei min Herres Vred
At han skal kaste mig hardt ned.
Rummelumpump: Mit eget jeg eyer,
Jeg bukker for ingen, og ikke neyer.

For Herren ingen skiler mig,
Som skeer til Hove idelig;
Mig ingen og beskylde skal,
Fra Herren at jeg noget stial.
Rummelumpump! mig ingen belakker,
Den for mig smigrer, jeg og ei takker.

Jeg frygter og ei, at et Ord
Skal støde mig fra Herrens Bord.
Ei heller at man udi Dag
Mig elsker, Morgen vil bortjag'.
Rummelumpump, jeg tør (behøver) og ei lide,
At mig hans Gjæk og Hunde maa bide.

Med Smerte jeg og ikke seer,
En anden fordres, som tidt skeer,
Naar som jeg maa tilbagestaae,
Til Hove monne det saa gaae.
Rummelumpump! saa Aften og Morgen
Lever jeg fri, veed ikke af Sorgen.

Ligesom denne Sang i sig selv har ustridig Interesse ved den *læta paupertas*, som Lessing med saa megen Føie anbefaler til Sangæmne, kan den og tiene til en Prøve paa vor S. Terkelsens Værd i Henseende til Versification og Diction i det comiske, hvortil et Sprog rigtig nok tidligere modnes end til det alvorlige og ædle. Til en Prøve, hvad han i det alvorlige formaaede, naar han havde en mynsterværdig Original for sig, ville vi afskrive hans Fordanskning af Opitzes navnkundige: Wohl dem, der weit von hohen Dingen, som Ramler fulde halvandet Aarhundrede derefter fandt passelig at optage i sin lyrische Blumenlese.

Vel den, der er fra høie Sager,
 Og holder med Eenfoldighed,
Hvo høyt vil op, ond Ende tager,
 Saa lettelig han falder ned.
Enhver maa følge selv sit Sind,
Jeg holder det med min Hyrdind'.

Af Tordenslag de høie Spire
 Nedslaaes, og lide stor Forfang,
Men hvo der veed at hal' og fire,
 Forvist han gaaer den bedste Gang.
Enhver maa følge selv sit Sind,
Jeg holder det med min Hyrdind.

I store Vand er store Bølger
Med blinde Klipper, Storm og Vind,
Hvo klog er, han de Bække følger,
Som rinde sagt' i Skoven ind.
Enhver maa ꝛc.

Har Fillis ikke Guld og Penge,
Hun har det, der behager mig;
Hvad som mit Sind maa fryde længe,
Det kiøbes ei for Vare slig.
Enhver maa ꝛc.

Tit staaer en for de Riges Døre
Og kommer ikkun siælden ind.
Som mig vel selv er gangen førre,
Men hun og jeg har baad' et Sind.
Enhver maa ꝛc.

Om hun endskiøndt af dyre Sager
Ei glandser, saa har hun dog Tugt;
Det slette Syn mig bedst behager,
For stolt at vær' er aldrig smukt.
Enhver maa ꝛc.

Er hun end ei af høyen Stamme,
Af Verden dog forvist hun er.
Kan hun med store Slott' ei bramme,

Hun selv er alt det jeg begiær.
Enhver maa følge selv sit Sind,
Jeg holder det med min Hyrdind.

Hvo vil, maa flyv' op i det Høye,
Herneden kan jeg vel faae nok;
Jeg lader mig med det fornøye
Som ei har Far', og fryder dog.
Enhver maa følge selv sit Sind,
Jeg holder det med min Hyrdind.

Og er tillige ved denne Sang det mærkelige, at den med saare faa, meest orthographiske Forandringer, der tildeels ikkun synes Afskrifts Varianter, ja endog Trykfeil, som Mod for Med i tredie Strophes anden Linie, findes i Bordings samlede Skrifter, hvor man og forefinder et Par andre nemlig: Daphnis gik for nogle Dage, og Ak Amaryllis har du nu, hvilken sidste endog i Overskriften kaldes oversat af A: B. med Flid, ligesom og Fortalen til Bordings Skrifter anmærker: at den første Linie i dem begge er den samme som Terkelsens, men Resten anderledes; saa at disse Oversættelser synes at være giorte paa Krig imod Terkelsens, dog neppe med Seir fra Bordings Side, som de Vers, der svare til de ovenfor afskrevne af Ter-

kelsens Daphnis gik, uden Tvivl noksom ville godtgiøre; saaledes hedde disse hos Bording:

O I Fugle smaa, som vender
Eders Krop i Luften blaa,
Siger, at jeg Eder sender
Af stor Trængsel og Attraa.
Siger hende, at hun vanker
Nat og Dag i mine Tanker,
Thi mig er af Hiertet væ
For min kiærest' Galathee.

Galathee tag dog for fulde
Disse Væir og Fugle smaa,
Din' og mine Tiener skulde,
Thi jeg dig ei selv kan naae.
O hvad de dig vil forskylde (forkynde?)
Lad dit Hierte det vel ynde,
Indtil jeg dig selv kan see
Allerskiønnest Galathee.

I øvrigt har den lærde Gram i sin Fortale til Bording anstillet en Sammenligning mellem denne og vor Terkelsen, der ikke falder meget fordeelagtig ud for den sidste." Saasom det ikke er Tungemaal og Ord allene — siger han — ei heller blotte Riim, hvoraf en Poet skal dømmes, men fornemme-

ligen den Videnskab vel og artigen at indrette enhver Slags Digt, og sætte hende i sin rette Form efter Naturens og Kunstens Regler til at kunne giøre den behørige Virkning paa Folks Hierter, saa indstiller jeg til enhver kyndig Landsmand, om vel ogsaa fra ældre Tider er at fremvise nogen Riimdigt paa dansk, hvori saadan retskaffen poetisk Kunst kan kiændes. Jeg af min ringe Erfaring siger frit, at, naar jeg undtager een og anden gudelig Psalme (de af Tydsken oversatte taler jeg ikke om) er mig ikke engang noget taaleligt forekommet af saadan Alder, og end ei et eneste Brude- eller Liigvers værd at kaste Øine paa, meget mindre nogen anden Slags Digt af Betydning — her spørges nu ikkun om de danske, som for Bordings Tid haver baaret Prisen hiem for gode Vers. Søfren Terkelsen, fordum Tolder udi Glykstad har endeligen havt den Lykke, at vinde en særdeles Berømmelse for sine Viser i Astreæ Siungekor, endogsaa af vor ypperlige Dr. Oluf Borch. Men det falder om hannem at erindre, det samme, som nyligen blev mældet, nemlig at moxen alt, hvad man har seet fra hans Pen, er enten eftergiort og oversat af tydske og hollandske Skrifter, eller og behandler saadanne ringe Slags Materier, hvortil ikke synderligen behøves Lærdom eller Kunstregler. Jeg tilstaaer imidlertid og bør sande med Borrichio, at mange af Terkelsens Viser

ere vel saa letflydende, og mere, end endeel af Bordings. Men iblandt dennes hitter man derimod nogle andre, som slet ingen af hines bærer Vand til. Velbemeldte sal. Borrichii Dom om dennem begge er vel nærd ved denne Leilighed at anføre: og hvad kan med større Føie skee vores velfortiente Bording til Ære, end for alle at bekiendtgiøre den Høiagtning som han har staaet udi hos en saa stor Mand? Primus ab arroboensi in publico cum applausu surrexit Severinus Torchilius cujus dictio in astræa danica non cothurnata quidem sed nativa, svaris, candida. Hunc non tam facilitate, qvam coloribus et robore supergressus est Andreas Bording, firmavitqve etiam in aula patrii carminis majestatem." "Dette er med faa Ord meget sagt, — slutter nu Bording — dog ikke nær saa meget, at jo en skiønsom Læser bemærker i nærværende Skrifter langt flere Egenskaber hos Bording"; ogsaa Undertegnede vil sige om Terkelsen: det er meget sagt, men ikke saameget at jo en skiønsom Læser, med Hensyn paa Tid og Sprog, fuldkommen vil samtykke det. Have imidlertid hans tydske Mynstre og Forgiængere, som med megen Føie er anmærket, aldrig mindre været i deres rette Element, end just i den lyriske Digtekunst, bør dette naturligviis komme Terkelsen ved hans Syngechor til Fordeel; men desmere frikket maa man naturligviis være at erfare, med hvad

Held han vandrede i deres Fied, hvor de med udmærket Hæder vandrede Digterbanen. Og synes det altsaa ikke at kunde andet end være høist interessant blandt hans Arbeider at træffe en Oversættelse af det Digt, der har givet Zachariæ Anledning til at sige om Digteren Opitz, at han synes ligesom Britternes Pope at have begyndt med Mesterstykker, hans Lob des Feldlebens. Men her træffer just den betænkelige Omstændighed, at denne Oversættelse blandt andet i Sorterups Cacoethes Carminificum tillægges Barthol. Wichmand, ligesom den og paa Titelbladet ikke udtrykkelig tillægges Celadon Terkelsen, som derimod med Daphnisses Natteklage er Tilfældet. Vi ville imidlertid, indtil denne Knude engang løses, her afskrive Begyndelsen, hvorved enhver sikkerlig vil mindes Horatzes beatus ille, som og Opitz i sin Tilskrift til Raad Teubner i Lignitz vedgaaer, tilligemed Virgils Georgica og Culex at have havt for Øie:

Lyksalig er vist den, der Krig ei faae med Øie
Der langt fra Møi' og Sorg sin Faders Land kan pløie
Og lev' i sikker Roe, som i den gyldne Tid
Han ligger med sin Mark alleen ikkun i Strid
Med Oxe og med Hest; tør sit Gemyt ei krænke

Med Stakkarls Sveed og Blod, veed ei af Vissel-
bænk,
Af Aager og Finants, har ingen Sorrig af
At ikke hans Formu'er sænkt i vilden Hav,
Tør paa den grumme Søe med Skibe ikke drive
Af Vinden fort omkring, hvor mellem Død og Live
En Plank er fingertyk; paa Bergværk agter ei,
Hvor Skakt og Arr een Nat forsvind en anden Vei.
Trommeter vække ham ei, naar han helst vil sove,
Ei heller skrækker ham en Torden af Karthove
Saasom Landsknægten skeer, der Dag og Nat
det Land,
Som Bonden hører til, forsvarer som en Mand o. s. v.

Vi ville nu kaste eet Øie paa Terkelsens Oversættelser af Cats, der i de Dage var en Modedigter, og der udtrykkeligen af T. Reenberg nævnes som den med hvem — som han udtrykker sig

Holland kan beile

mod Englands Shakspear og Cowley, mod Frankrigs Corneille, Boilnau, Marot, og Saintamant; Tydsklands Opitz og Rist, Italiens Guarini, Tasso, Ariost, og de danskes Bording; I hvilken Anledning vor Luxdorph giver Cats dette Vidnesbyrd: hans Poesier, som ere i temmelig Mængde, alle moralske og noget vel vidtløftige, har i gamle Dage været meget læste og afholdne i disse Lande; og siger han

da ved samme Leilighed: Søren Terkelsen Tolder i Glückstad har giort Forsøg paa at oversætte hans christelige Hustrue, men derudi er Villien alt det, der kan roses." Vi ville see nogle Stæder til en Bekræftelse for Luxdorphs Dom. Følgende er et Slags Argumentum, forved Digtet, den christelige Hustrue, fremsat udi en Qvindes Skikkelse lignet ved Sommeren.

Her er den gyldne Sol nu høier udi Sæde
Den grønne Mai nu faaer en anden Skik og Klæde,
Hvert Blad forandrer sig, og Sommeren med Magt
Nu stikker Blomstre af, og neier alt til Dragt,
Som herfor unge Qvind, hun ogsaa nu forsager
Sin Ungdoms første Qvalm, og alle galne Flager
Som hos den unge boer. Der hører mere til,
Naar sig den unge Mø til Giften give vil.

Digtet selv begynder saaledes:

Staaer op i unge Folk, og ud af Sengen triner,
Thi Solen skinner alt paa Eders ny Gardiner,
Og ind i eders Seng, nu skal paa ny min Digt
Fremstill' og eder smukt enhver sin Ægtepligt
Staaer unge Qvinde op, hvi sover I saa længe.
En større Byrde nu vil Eders Skuldre trænge,
Man troed' i fordum Tid at paa den anden Dag
Den unge Qvindes Hals var tykkere og skrag (?)

Du skalt da, unge Mand, nu ret dig og berede,
Imod din unge Kon' i Venlighed at træde
Sæt ind din unge Qvind' at raade i din Bo
Som nu din Hustrue er, at I maa lev' i Roe
Saa naar en mægtig Fyrst først i sit Rige træder,
Og kommer med sit Folk nu for de faste Stæder,
At bær' ham Nøglerne da tages udi Agt,
Til Tegn at over dem han haver fulde Magt.
Man gav i gammel Tid den allerførste Morgen
Vor Brud en Nøgel flux til Indgang til al Sorgen,
Til Huset Nøgelen, og til al Huusbedrift,
Og da var Bruden først ret Qvindenavn tilskift!

Dette vil udentvivl, hvad Catz angaaer, være nok til at sande Luxdorphs ovenstaaende Dom, og viise at Horatses Forskrift

Qvidqvid præcipies estó brevis, ut dicta
Accipiant animi faciles, teneantqve fideles

ikke har synderlig været hans Hovedlov. Som et, dog hoviskt Exempel paa de belgico more liberiora, Borrichius i sin Censur omtaler, afskrives her følgende Sted.

Alligevel de Mænd man ogsaa stundom finder
Der ei det ringeste betroe til deres Qvinder,

Det synes, at de søg' af Qvind' ei andet Gavn
End udi Seng allen, og ikkun for et Navn.
De snage allevegn, og alle Ting de røre,
Bestille Alting selv, og Alting selv de giøre.
Ved Hærd er saadan Mand, og over Alt han
gaaer,
Hvor Skabe bones net, og hvor man skuer Fløt,
Fy slig en Rørepot, Saltkløver, Qvindeplager,
Fy kig i Kiøkkenet! fy Grød- og Pande- rager!
Fy Slikmund, Sutteler (?) du rette Dryppesteeg
Du Kiøkkenfoged, og du Skummekok paa Leeg!
Du Sennepmaaler og du rette Posteibager
Gryntæller, Stegegrød, Supsnder, Tærtemager,
Anretter, Dugsvend med, Opvarter, Kieldersvend,
Hærr Nøglebærer, og bevar os Gud for den.

Og lærer udentvivl dette Sted tillige, at den gode Catz neppe under Terkelsens Hænder har vundet i Korthed og Fynd. Maaskee vil man og ikke fortryde her at læse, hvad Terkelsøn og Catz sige om Skilsmisser, der ogsaa i de Dage synes at have havt Talsmænd:

Hvorhen nu min Fornuft! skal jeg en Qvinde lære
At vige fra sin Mand, og Lov og Ret begiere?
Gud give, at den Spot, som saadant kan formaa,
Ei Qvind', ei Ægtemand til Deel skal komme paa.

Dog findes de, der med at kiænde, knurr' og kive
Den hele Stad og By et ondt Exempel give;
Omsider kommer det for Retten, som er streng,
Den skiller slige To fra Bordet og fra Seng;
Saa boer de hver for sig, hvor ilde det og lader,
Hos Moder Datteren, og Sønnen hos sin Fader,
Saa mister Ægtebaand sin Glands i mangt et
Land,
Et Legem uden Liv, en Qvinde uden Mand.
Men dette, som en Kræft skal skyes af alle Fromme
Den samme Sygdom maa saavidt slet intet komme;
Det er ei Christnes Skik, man sige, hvad man vil,
At skille sig fra den, som man er viet til."

Da Luxdorph til hans ikke fordeelagtige Dom om Terkelsens Oversættelser har føiet den Anpriisning af den senere Oversætter Helt: at de under hans Pen intet have tabt af den naturlige Fyndighed, som egner det hollandske Sprog, hvis Reenhed Catz meget skal have beflittet sig paa; ville vi til Sammenligning af ham afskrive de Stæder, der svare til dem hos Terkelsen, min Forgiænger har anført. Grundgiftermaalet begynder da hos Helt saaledes:

Udi Begyndelsen Gud ved sit Ord lod byde,
Det store Verdens Alt af Intet at frembryde,

Afgrundens Mørk derved strax fra hinanden gaaer,
Og i det klare Lys Guds Almagtsgierning staar.
Det hvalte Firmament, udstrakt til alle Sider
Har i sin høie Sving Naturens visse Tider,
Fordeelte i en Kreds, hvor Solen strax fremgaaer,
Og gier Begyndelsen paa Verdens første Aar.

Det af Jacobs Giftermaal S. 35 anførte Sted hedder hos Helt:

Den første Verden sig til mange Kongeriger
Nu alt formeret har, af Drenge og af Piger
Af Qvinder og af Mænd al Jorden nu er fuld,
Thi Adams Sæd den groer som Korn i Jordens Muld.
Op Musa! derfor op, du seer hvor Verden grødes,
Af Adams første Sæd her Lande skulde fødes,
Du har nu meer end nok, som du kan synge om,
Thi tag udi din Haand din Strengeleeg og kom!
Syng om en Brudefærd, et Bryllup uden Lige,
Et Bryllup, hvor en Mand maa tiene for en Pige
Ja syv samfælde Aar, og hvor den rette Brud,
Hun bliver ham endda af Sengen stiaalen ud.

Ustridig tør det efter denne Prøve være et Spørgsmaal, hvorvidt Luxdorphs Dom saa aldeles ubetinget kunde underskrives, da det vel ikke kan næg-

tes, at Helts Oversættelse bekuder sig med nogen mere Prætension; men da der især i sidste Prøve udentvivl er mere sand Kraft og Klem i Terkelsens.

Hans danske Oversættelser af Venusini og Berners Inscriptioner ved Icones regum daniæ fortiene i det høieste kun at nævnes, saaledes er Venusini Qvatrain over Hiarne

Regem me faciunt Dani epigrammatis ergo
Scilicet his sancta docta poesis erat;
Sed me Frothonis nato præsente relinqvunt,
Sic stirps præ qvovis regia vate cluet

er neppe skeet sin Ret i følgende Udtyndelse

Konning Frode sad, og undrede derpaa,
Der han den Ko og Kalve saae
Som var den Troldqvinde, hannem vild' stange
Med hendes Børn han agted' at fange,
Man saae dog siden, han var død
At de vaare Folk, og ikke Nød.
Der hans Hofsinder i denne Færd
Dræbte dennem, som var nær.
Men hvor om Frodes Død var fat,
Maatte ei de Lande, som gav hid Skat,
Vide i fem samfælde Aar,

Siden sætte Danske saadanne Kaar,
At den skulde være Riget næst,
Som digtede Frodes Gravskrift best,
Jeg skrev de Riim, og fik den Løn,
De meente at død var Frodis Søn,
Men han kom hiem, og slog mig af,
I Hiarne Høi blev giort min Grav.

Nu staaer blot tilbage i begges Navn at omtale et Værk, som saa at sige kun halv henhører under vor Plan, nemlig selve:

Den Hyrdinde Astræa ved Herr Honor af Urfe først frantzösk beskreven, hvorudi historiskviis og under Hyrder og andre Personer mange ærlige Lærdomme, skiønne Sprog og Kiærligheds ulige Virkelser med allerstørste Tugtighed blive forestillede. Nu nyligen fordansket, og med Kobberstykker beprydet af Sindet Tager Tit Til Lyst Sin Tid (Søren Terkelsen Tolder Til Lyk Stad) Med Kongelig Majestæts Frihed paa tyve Aar. Prentet i Lykstad hos Andreas Kock Aar 1646. (første Part bestaaende af 6 Bøger) i Qvartnodeformat.

Anden Part indbefattende 7—12 Bog udkom ikke før 1648, hvorvel den kobberstukne Titel bærer Aarstallet 1646, da Pladen formodentlig det Aar er raderet.

Værket er ziret med en Mængde ret gode og smukke Kobbere, som ere indtrykkede i Texten. Mesterens Navn er Mathias Petri Goldsmith i Husum.

I Fortalen for anden Deel siger Terkelsen, at han har for temmelig mange Aar siden, og saa godt som af Skolen, allene til det tydske Sprogs Øvelse, og ikke til nogen anden Ende begyndt at oversætte i vort Tungemaal dette Værk, og med stor Bekostning ladet de sex første Bøger udgaae. Og klager han tillige over de forskiellige ugunstige Domme og Meninger, der ere fældede over hans Arbeide, men trøster han sig dog med, at hvorom Alting er, da er hun i det ringeste en god Deel bedre, end enten Blandseflor og Flores, Finkeridderen, Skiønne Magdellone, Ugelspeil, Munken i Tornebusken, og mange flere saadanne, hvilke der findes hos enhver Bogfører, og snart udi ethvert Sykriin.

Andre — føier han til — haver Stilen og Dansken ikke velbehaget. Somme haver den været for slet og ret, andre for bundtet og for broget; dennem giver jeg alle stor Ret, bekiender mig gierne for at være enfoldig nok til saadan og anden mere Skikkelighed: Dog vilde jeg ønske at nogle af dennem vilde forsøge, hvad for et let Arbeid det er at sætte en Materie over af et Sprog i et andet, mueligt

de skulde forundre sig. Jeg haver tilforn sagt, at dette er giort for mange Aar siden, tog jeg mig nu noget saadant fore, kanskee det torde faae en anden Skik. De der have munstret mine Viser, Riim og Vers ud, dennem beder jeg venligen, at de som haver Forstand at dømme om saadant (thi det er intet enhver givet) vilde ikkun besee den tydske Astrea, saa kunde de snart see, hvad Forskiel der er mellem begge. Jeg er noksom tilfreds, at de udvælke og prise det beste, og det skal være mig lige kiært, hvilket de antage. Dette allene maa jeg herhos erindre, at efterdi man udi Tydskland og hos os ikke haver de fransøske Melodier, som ret høre dertil, da haver jeg beflittet mig at sætte Viserne paa andre gode og angenemme Melodier, hvilke ogsaa med det første, om Gud og sparer Livet, torde i et andet Værk sættes foran. Er nu Alting ikke saa lige efter efter en Snor og efter hver Mands Sind, da veed ogsaa vel enhver, at jeg intet giver mig ud for nogen Poet, men bekiender gierne udi dette og alt min Uskikkelighed. Jeg haver det giort, saa godt som jeg kunde paa den Tid, veed vel, at der er mange Forseelser udi, af hvilke jeg nu vel vidste nogle at forbedre. Hvo som forstaaer vor danske Vers- og Rime-kunst (som hidindtil desværre haver lagt under Bænken) han kan med ringe Umage rette det, som af mig forseet er, hvorom jeg ogsaa ydmygeligen

beder: hvo den ikke forstaaer, han finder det ikke heller saasnart. Gud give, at nogle af de statelige poetiske Hoveder, som udentvivl mange findes udi Danmark, vilde engang træde frem, og lægge Haanden paa vor danske Poesie og Digtekunst, og vor Herre opvække dennem store Beforddrere og Underholdere, saa tviler jeg ikke, at vor danske Digte- og Rimekunst skal inden en kort Tid komme til ligesaa stor Fuldkommenhed, saasom den tydske, nederlandske, og andre, paa nogle Aars Tid er."

"Hertil giordes for det første vel fornøden en god dansk Grammatik, med en rigtig Orthografi, at man først kunde lære at stave og skrive vel, førend man gik videre. Hvad for store Forseelser heri begaaes, og end af de høieste og beste Skrivere, det viser den daglige Forfarenhed, hvorom andre forstandigere maa dømme."

Vi have her afskrevet saameget af Søren Terkelsens Fortale for at vise, hvorledes han tilfulde kiændte saavel sine som Tidsalderens Mangler, som end ikke alle efter mere end halvandet Sekulum tilfulde ere afhiulpne. Han slutter Fortalen med at love den tredie Deel af Astrea, som imidlertid ikke kom, saa vi have altsaa baade savnet den og fierde Deel, og følgelig ogsaa den femte, hvormed d' Ar-

tes Ven, eller som nogle sige, hans Tiener sluttede Verket.

Denne saa navnkundige Roman, hvor d' Urfe beskriver sine egne Kiærligheds-Handeler, i Særdeleshed med Diana Chateaumorand, der først var gift med hans Broder og siden med ham selv, havde i sin Tid et ubeskriveligt Bifald, og var ligesom en frugtbar Stammemoder til en Mængde andre Hyrderomaner, der især oversvømmede Frankrig. Hvorvel Boileau, der ellers var dette Slags Romaners svorne Fiende, i Fortalen til sin lucianske Dialog Romanheltene tilskriver Astrea en lige levende og blomstrende Fortælling, meget sindrige Opdigtninger, og ligesaa fint udtænkte, som behagelig afvexlende og vel underholdte Caracterer, ja hvorvel selve Florian i Fortalen til sin henrivende Stella tillægger Astrea megen Fortjeneste af Opfindelse, adskillige interessante Episoder, nogle behagelige Beskrivelser Træk af Naivetet, Blidhed, Følelse, som tilligemed Dianas og Silvanders skiønne Caracteer ville hindre den fra at forgaae, og hvorfor Florian bebrejder sine Landsmænd den Glemsel, hvori de have ladet den hensynke, torde dog de fleste Læsere være af Laharpes Mening, der i sin Cours de literature ærligen tilstaaer, han ikke har kundet holde den ud. Undertegnede, som i det mindste fra Florian af ikke

har liden Forkiærlighed for denne Digteart, maae ligeledes tilstaae, at han, saameget end Oversætterens Sprog interesserede ham, ikke har kunnet bringe det meget langt i at læse den, saa meget mere, som han erindrede sig, at den prosaiske Deel af Værket aldeles ikke hørte under dette Skrifts Plan. Der er da egenlig her kun at tale om Sangene; og da Boileau allerede i Originalen har givet disse det Skudsmaal, at de vare saa slette, at de for at taales, behøvede den Konst, hvormed de vare anbragte, og da de endnu ydermere, inden de kom under vor Terkelsens Hænder, havde giennemgaaet en fornem og navnkundig Persons i Tydskland, der havde oversat dem paa tydsk til sin Lyst og Sprogets Øvelse, og kun efter nogle Lærde og fornemme Personers indstændige Begiæring ladt sin Oversættelse trykke, saa at Terkelsens Oversættelse er altsaa versio versionis, ligesom den og var hans Prøveklud, maa man vel og i saa Henseende være nøjsom; dog vilde det højligen være at ønske, at vi hverken før eller efter den Tid havde faaet slettere Vers, end f. Ex. følgende materialiter og formaliter ere:

Amaryllis Fingre smaa
De smukke Blomster brød,
Ved Vandet, som de monne staae,
Dem lagde i sit Skjød.

Hendes Haand frugtsommelig
Formaate, at paa Stand
Af Jorden andre teede sig
Oppaa det grønne Land.
Udi hendes gule Haar
Som i Elskovsknuder staaer
En stille Vind sig rørte; ak! hvad den formaar.
Floden ogsaa stille stod
Og sit Vand der blive lod
Den Skiønne til et Speil! —

Det samme torde vel og giælde om følgende.

Naar som jeg seer, hun af Hovmod
Min Kiærlighed foragter,
Strax kan jeg derpaa raade Bod
En ny jeg eftertragter.
At nøde een til Kiærlighed
Er Galenskab, jeg fuld vel veed.

De som saa snævr anstille sig
Vil ei af Giften høre,
De ere kaadest (tro du mig)
Og lettest at forføre.
Giver du dig med dem i Snak,
Saa erst du fast — imod din Tak. ꝛc.

Endnu ville vi af anden Part udskrive følgende:

Bekken, som her monne rinde
  Fra den Brønd saa sagtelig,
Frem ved disse grønne Linde.
  Den maa lignes ret ved mig
Ligesom at Vandet flyder
  For sig hen saa idelig,
Saa mit Hierte og udgyder
  Suk og Sorrig udaf sig.
Al min Lyst og Glæd' er bort,
Jeg gaar hen, veed selv ei hvort.

Undertegnede kan i øvrigt ikke andet end beklage, at denne Digter i Schlegels sindrige Mynstring over de ældre danske Digtere i der Fremde ganske er forbigaaet. Ustridig er han ikke blot sit Sted mellem Arreboe og Bording fuldelig værd, men som Lyriker ikke blot Bordings Forgiænger, men endog hans Mester.

R.

Hans Hansen Skaaning.

Ifølge det Wormske Lexicon er han født 1577, og det udentvivl, af hans Tilnavn at slutte, i Skaane. Han blev omtrent 1617 Klokker ved Domkirken i Aarhus. Oprettede der ved Pas Aar 1614 et Trykkerie, hvori en Del Bøger, baade hans egne og Andres, bleve trykte. Han blev afsat fra sit Klokkerembede 1641, restitueret 1649, og døde 1650. Hans vigtigste i sin Tid berømte poetiske Arbeider ere følgende tvende:

1) De ugudelige og forvirrede Verdens Børns Klagemaal, Rettergang og Beskyldninger imod den arme Justitiam

og ilde hørte Sandhed. ved H. H. Skonning, Indvoner udi Aarhus, et Æditnum ordinarium ad templ. D. Clementis. prentet udi Aarhuus 1648. 17 Ark. 4to.

Fortalen, som er dateret: Aarhus af mit Pathmo den 4de Januar 1648, bestaaer af 4 Ark, og er egentlig en aparte Afhandling i Prosa med Overskrift: Den arrige onde og forvirrede Verdens Contrafejg og Afmaling. Derefter følger et nyt Titelblad, som en Smutstitel, der heder: Dialogus eller Samtale imellem tvende Jomfruer, som er Retfærdighed og Sandhed, den ene fangen og ophængt, den anden undrømmet, begge to af Verden borte. etc. tilsammenskreven af H. H. Skonning, ut supra.

Paa den omvendte Side af dette Blad begynder:

Actus 1, hvori Veritas eller Sandhed taler til sin Søster Justitiam og hende besøger.

"God Aften Hjert' Søster lille!
fortænk mig ej, at jeg saa silde
kommer nu til dig here;
Det maa ej vel med dig vær' fat,
din Haand er saa under Kinden sat;
Hvad Aarsag mon der være? o. s. v.

Actus II. Hvorledes den arme Justitia og Veritas blive ved en Spejdere udkundskabet og angiven for Øvrigheden for deres Samtale med hinanden.

Act. III. Hvorledes Syndicus lader ringe Stormklokken

"Den Stormklokke den klang i Sky,
der blev Allarm over al den By,
den Almuff kom tilsammen.
den ene spurd' den anden ad;
hvad det skuld' være for en Lad,
og hvad nu var forhaanden?
Den Syndicus strax traade frem:
vær velkommen Dannemænd
alle saa mang' I ere. — — —

I vide, at for nogle Aar
en Qvinde her i Byen var;
drages I vel tilminde,
hun haffd' med sig en Vægt og Sværd
blev seet af Mange her og der,
om I det kan erindre. o. s. v.

Act. IV. Justitia fanges og føres paa Raadhuset; Veritas undkommer ved at springe ud af Vindvet.

Act. V. Syndicus begjærer Dom over Justitia; Borgemesteren viser Sagen til Herredstinget, da han ikke havde Magt at dømme Nogen fra Livet.

Act. VI. Justitia byder Borgen, for ikke at sættes i Bolt og Jern.

Act. VII. Justitia skal første Tingdag føres for Dom; og hvorledes Potentia imidlertid lader Breve udgaa til alle Stænder at møde med hvis Nogen havde hende at beskylde.

Act. VIII. Hvorledes alle Stænder klage over Justitia. Der fremkomme Fogden, Skriveren, Bonden, Mølleren, Vintappersvenden og Kruffuerquinden, Procuratoren, Skræderen og Tienestepigen. Den sidstnævntes Klage over Justitia er saaledes: (og i samme Smag er de Andres ogsaa)

"At jeg her, Dommer! denne Tid
i Dag til Ting er kommet hid,
er ej uden Aarsage.
Var vel saa godt, jeg hjemme var,
at plaske og to op vor Kar,
end hid til Ting at drage.

Min' Medsystre har mig udgiort
ud af vor By, thi vi har spurdt,
om det er ellers sandt,
at denne Qvind' Justitia — som hver og alle
klage paa,
har Lov at bliv' i Lande.

Skeer det, Herr Dommer! troer kon mig — saa-
mænd! hun vil os homme.

Maa vi ikke vort Snapperi — over vor Løn
have fri,
hvordan vilde vi os nære?
Vi veed saa mange listig' Greff — endog Sligt
er vel Tyvesnid,
derom vi os ei kjære.
Vi snappe Mel, Rug, Byg og Malt — Brød
og Kjød baade færskt og salt,
salt' Fisk vi ei forglemmer,
saavel Flæsk ja Gryn og Smør — med andet
mer som følge bør;
thi vi har vor' Afnæmer.
Vi har en gammel Kjærling hver — som til alt
sligt afrettet er,
hun kan sig sno og vende,
saa Ingen saadant mærke skal. — Hvor hun
kommer, byder det fal,
veed hun Konsten behænde,

at vende Folks Øjne i Blaar — som spørg' hind'
ad, hvor hun sligt faar,
det har hun lært gesvinde.
Hun gjør dem vis, alt hvad hun vil — de troe
hende vel, tie saa stil,
om sligt ej meer spørg' hinde.
Hvor skulde vi kund' saa nipper gaa — eller saa
drabelig Klæder faa
med Lin og nebbed Luer,
beskukne Sko, som vi og har — med Knirk og
Knark vi hver Dag gaar?

Slutningen paa det hele Væsen bliver, at Justitia bliver henrettet.

Paa sidste Blad i Bogen staaer: Paa det Papiret her ikke skal staae bart, kan dette efterfølgende Fabel til en Beslutning beqvemmeligen her indføres.

Graaspuren begjærede en Gang af den Gud Jove, at han maatte giøre sig til Jæger. — Jupiter bevilger ham sin Bøn, men raader ham tillige blot at jage efter Myg og Fluer, da det var Daarlighed om han vilde jage efter store Dyr, Hiorte og Hind.

Denne Fabel, som man godt seer, hvor vil hen, anføres hos Worm, som en Bog for sig selv.

2) Kattenes Rettergang med Hundene. Hvorudi foregives ikke alleeneste adskillig Kortvillighed anlangende deres Action og Rettergang, men alt saadant endogsaa henført til Alvorligheds Brug, og under slig poetiske Digt denne onde arrige og forvirrede Verden udi sin Habit og Gestalt afmalit, med sine Documentis og Observationibus, hvad man deraf haver at lære. ved Hans Hansson Skonning Indvoner udi Aarhuus. Prentet udi Aarhus i Autoris Trykkerie Aar 1650. 4to. (gaaer til m i 4de Alphabet.)

Det første man kaster Øinene i denne Bog, seer man strax, at det er en Imitation af det saa berømte Poem Rejnike Fosś; man behøver heller ikke at læse langt deri, før man mærker, at den i Henseende til Opfindelse, Fremstillelse, Foredrag, og Alt hvad der kan give Interesse, staaer langt neden for hint Verk.

Navn af episk Digt fortjener det i alle Maader ligesaa vel som Rejnike, og er altsaa det første danske originale episke Poem. Det bestaaer af 34 Capitler og er ved hvert Capitel tilføiet en prosaisk Commentair, ligesom ved Rejneke. Hvad Versene selv ikke ere flaue og kjedsommelige, saa er Commentairen, der her faaer Navn af Moralia,

en sand Augiæ stabulum af tomme Declamationer, og Jeremiader, *) passende og upassende Citata af gamle Autores, og de meest forslidte moralske og politiske Jagttagelser, og det som er det allerfataleste; alle disse Ingredientser repeteres idelig og idelig, med de selvsamme Vendinger og ofte ipsissimis verbis. Af og til forekomme vel Ordsprog eller originale danske og kraftfulde Udtryk og Fremstillelsesmaader, men det er saa saare sjelden, at man ikke kan siges ved dem at holdes skadesløs for den Aandsfortærelse som Bogens Læsning medfører.

Corpus Delicti i denne Sag er to smaa Kattekillinger, Mjau og Miuff, som paa en voldsom Maade overfaldes og myrdes af en Hund, Lubbe. De Dræbtes Forældre Murmur og Minke anklage Lubbe for dette Mord hos Kongen Vielfras. Kongen meddeler Murmur Stævning over Lubbe at møde paa almindelig Herredag. Stævnemaalet lyder saaledes

"Thi stævne vi Lubbe hermed
at møde paa bemeldte Sted

*) Over Hyklere, nemlig, og Fuchsvandsere. Voldsmænd, Tingstude, Lovtrækkere, Øretudere, Bedragere, Slemmere og Dæmmere, med et Ord over alt det Onde som Verden da laae ligesom begravet i.

til Løvenborg, her for er sagt,
saafremt han ei vil være i Act,
siden straffes som en Drabsmand
hvor han derefter findes kan;
og derfor hermed strængelig
af kongelig Magt befaler dig,
at du dig erklær', i denne Sag
mod Murmur nu i Herredag,
og at du i egen Person
selv møder for vor konglig Tron,
alt paa vort Slot og konglig Hof
til Løvenborg i Klaaborg Skov.
I April Maaned første Dag
vil Vi selv mød', forhør' den Sag,
og, hvad ret er, kjende og dømme,
eftersom vi billigt kan skjønne o. s. v.

Stævningen forkyndes ved to Mænd. Lybbe vælger sig Ulven Graabag til sin Procurator. Murmur og Minke, som ved allehaande smaa Tjenester samt ved at gjøre Pudserier og Løjer havde insinueret sig til Hove, fik Ræven Mikkel, der tjente som Hovmester i Kongens Gaard, til at føre deres Sag, het Dronningen selv anmodede Mikkel om.

Herredagen kom, og en stor Mængde af allehaande Dyr indfandt sig for at høre Udfaldet af

Lubbes Sag. Mikkel træder frem, plaiderer Murmurs og Minkes Sag, og gjør følgende Paastand:

"Jeg sætter i Rette, og meen',
at Lubbe han bør lide,
og sit Blod udgyde igjen
for dem han tog af Live,
ja Stejle og Hjul bør være hans Løn,
den ubarmhjertig Mordrer
uden al Miskund og Forbøn,
hans Gjerning sligt udfordrer."

Hele Verden maatte efter alle Aspecter troe, at Lubbe var uden Redning forloren, men Grabag vidste ved sin Procedure at give Sagen en anden Vending, og Udfaldet blev ikke til de Klagendes Fordel.

Kanske (siger Graabag til Kongen i 54de Cap.)
Eders Naade ej veed,
hvad for to Børn var, Lubbe beed;
jeg maa lidt derom røre.
Det er noksomlig vist og klar,
begge de to Børn Murmurs var
og deres Moder Minke.
Hun tjente udi Kongens Gaard
for Melkedeje mange Aar,
og var en selsom Sinke.

Murmur ogsaa paa den Tid var
Ladefoged i Eders Gaard
og Minke Melkedeje.
Men hvor det foer og hvor det gik
Murmur Vilge til Minke fik
aufflit Børn i Lønleje.
Han gik hende baad' til og fra,
hele Nætter hos hende laa,
et slemt Levnet de førte
med Ukyndskhed og Horeri
baade Nat og Dag øvet sig i,
som Mangen saae og hørde.
Aften og Morgen Nat og Dag
havde Murmur en kostlig Sag
hos Minke Melkedeje,
saae ham tilgode her og der
med Melk, sød Grød, og andet meer,
som hun kund' bring' tilveje.

Hvor slige To tjene i en Gaard,
der lønlig Vilge sammen har,
er Hosbunden til Skade;
thi de søge deres Profit
Hosbundens Gavn agte kun lidt,
men meer deres egen Baade.
Eders Naade er Lubbe vred,
for Murmurs Børn han ihjelbeed;

men vilde Kongen agte,
at de begge Hoerunger var,
i Hoer aufflit i eders Gaard,
det skuld' Kongen betragte.

Kongen har noksom Ret dertil,
at straffe Murmur, om han vil,
i Galgen lade hænge,
For Minke han besovet har;
sligt i Gaardsretten skrevet staaer.

Kongen bar ikke mindste Tvivl om Sandheden af Graabags Beskyldninger, blev yderlig opbragt paa Sagsøgerne, og dømte Kantepe Murmur til at hænges, og Minke blev Landet forvist.

Til Prøve paa de ved hvert Capitel tilføiede Moralia afskrives et Par af de bedste Steder i Bogen.

I Moralen til 2det Capitel heder det blandt andet:

"De Mægtige og Vældige her i Verden kunde ingenlunde fordrage, at de som Ringe ere, vilde sig understaae at sige dem Sandhed. Vel lade de sig mærke, ligesom de elske Sandhed, hvilket de ogsaa noksom gjøre med Munden, men de hade hinde dog

i Hjertet og forfølge hende i deres Gierninger. Hvorfore jeg vil have Enhver advaret, som er saa daarlig, at han tør sige de Mægtige Sandhed, at den samme tilforn tager en Stormhat paa Hovedet, og et Par Staalhandsker paa Hænderne, og skal den samme endda ilde nok komme derfra. Vel er Sandhed en ærlig og oprigtig Dannequinde, men hun føder en Fandens Datter, heder Had!"

I Moralen til 8de Capitel:

"O Murmur! Murmur! nu vidste jeg aldrig, at din Daarlighed nogentid var saa stor, som jeg befinder den er. Er det ikke jo en stor Daarlighed, at du vilt sige, at du agtede intet om Lubbes mange Frender, hvilke dagligen ere og tjene i Kongens Hof, og du ikke agter eller betænker, at de stedse og altid omgaaes baade med Kongen og Dronningen selv. Veed du ikke, min gode Murmur! at hvem der er næst ved Ilden, den er og næst ved Værmen. Du maa vist troe, min gode Murmur! at de som have Gunst hos store Herrer, ja vel hørt og omladt hos dennem (sic.), de have altid en Grad for Andre, som sjelden eller aldrig komme i deres Omgiængelse, ja kunde meget bringe tilveje med deres Svadsen og Talen i Vederpartens Fraværelse, at, før den som Sagen gjælder an kan komme til

Erklæring, have saadanne Hofsvadsere tit, formedelst deres vrange svadtsige Beretning, længe tilforne Herrens Hierte og Sind forblindet og med deres besvadtsige Ord og Tale indbetaget, ja bragt i en falsk Mening om Sagen, hvilken Mening ikke siden lettelig staaer til at drage saadanne store Herrer af igjen. — — — — — — Hvad er det for en Snak, min gode Murmur! om din retfærdige Sag? Et eneste Qvintin Gunst i Verden er nu langt kraftigere end et ganske Pund med Ret. — — — — — Est du saa visse paa, at Porten er saa aaben, at du kan komme ind med en Vadsæk fuld af Sandhed? O! kunde du komme ind med din ene Vante fuld, og vel ud igjen, det var endda godt. Du veed jo vel, at Verden kan ikke fordrage Sandhed, den er jo fredløs gjort næsten i alle Stater paa Jorden."

Om Rejneke Fos anmærkede Rec. i Neue Biblioth. der schön. Wiss. at Fabelens Opløsning, og den Ende som Alting tager, ikke allene ikke er synderlig trøstelig, men endog stridende mod Konstens Regler. Dette er netop ogsaa Tilfældet med dette Poem. Lasten triumpherer ogsaa her, og Uskyldigheden kommer tilkort. Her sluttes med følLinier, som lægges Murmur i Munden, da han skal klynges op:

"Jeg siger endnu som før er sagt:
Han gaaer dog fort som haver Magt.
Hvem kan mod Magten stride?
De Mægtige ingen Lov er sæt,
Hvad de gjør, skal dog være ret,
det faaer jeg nu at vide."

Dersom den Mening holder Stik, som fremsættes i det Wormske Lexicon, at der i dette Skrift findes Stiklerier paa hans Avindsmands, Biskoppens Morten Madsens Familie, saa er det sandsynligt, at det for dem som havde Nøglen til disse Steder maa have havt en større Interesse end for os.

K. N.

Hans Willumsen Laurenberg.

Denne af saa mange smukke Skrifter bekjendte og ogsaa for sine latinske og tydske Vers yndede Sorøe-Professor kan vel egentlig ikke staae her i Rækken af danske Poeter, da han ikke digtede i vort Modersmaal. Men man har et Poem af ham, skrevet oprindelig paa plattydsk, og siden (maaskee af ham selv) udgivet paa dansk 1652, som man seer, at Peder Syv i sine Critiske Betænkninger gjør saa meget af, at man ikke godt kan undlade at tage Notits deraf i en Bog der ikke gjerne skulde lade noget vigtigt dansk poetisk Product uomrørt. Ogsaa Borch i hans *Dissertatio 7ma de Poetis* sigter udentvil til ham, naar det, efter at han har nævnet Terkelsen og Bording,

heder: "Supervenit *Johannes Wilhelmius*, et is in Hexaemero suo graviter disertus." *)

Originalen til dette Digt udkom første Gang omtrent 1650, er siden oplagt igjen 1670 og 1682, og forekommer undertiden paa Auctioner. Den danske Oversættelse derimod er den allerstørste Sieldenhed, og neppe er der flere Exemplarer deraf end det i Frøkenklosterets Bibliothek i Odense, som jeg, for at kunne meddele nøiagtig Underretning derom, derfra har erholdt tillaans. Bogen bestaaer af 6 Ark i lille Octav. Titelbladet heder:

Fire Skiæmte-Digte. 1) Om Menniskens Idræt, Vandel og Maneere i disse Dage. II) Om almodiske Klædedragt. III) Om formænget og beblandet Sprog og Tituler. IV) Om Poeterie og Rimdigten. Udi god gammel Nedersaxisk rimet ved Hans Willmsen L. Rost. (ↄ: *Rostochiensis*) og nu fordansket. Prentet i Aar MDCLII.

At indlade sig paa denne plattydske Juvenals poetiske Værd eller Uværd, er saa meget mindre

*) Udtrykket Hexaemeron veed jeg forresten ikke hvad her skal betyde.

nødvendigt, da det, som alt er erindret, ikke er en indenlandsk Plante paa det danske Parnas. Neppe vilde heller Nogen nuomstunder tage den ihænde af nogen anden Aarsag end for at lære at kjende den Tids Sæder, Moder, og Levemaade. Saaledes seer man, for Ex., S. 20, at Nøgenhedsmoden ogsaa dentid har været afholdt:

Saasnart at Borgerborn fik denne Skik at vide,
At Adelen fremkom med blotte Bryst, tillige
Dertil med nøgen Hals, og Ryggen halvpart bar,
Da agted hver det strax, hvor de udpudsed' var',
Og lode sig strax see udi den samme Mode;
Jens Skræder fik strax nok at arbejd' paa den Node.
De sagde: Vi har og det samme Plunder med
Paa Livet oventil og under Beltested.
Hvorfore skulle vi vor' smukke Patter skjule
Og lade hænge dem udi den mørke Hule?
Ej mer' end Andre vi vor' Patte skjaalen har;
Betale kan jeg vel den Skræder aabenbar,
At han min Trøje skal saa dybt omkring ned-
skjære,
At man med Lyst kan see de Patter jeg mon' bære.
Blufærdighed og Tugt blev dermed skaaren af.
Med halve-nøgen Krop spadsered de da brav.
Det første vi her saae den Skik og galne Mode,
Og man ej vidste, at den fast i Landet groede,

Hvor man den Dragt da saae, der maat' man stille
staae,
Som man oppaa en Plads et Gøgleværk tilsaae.

Andre Steder omtaler Digteren Parykker, Pudder, og andre den Tids ny Moder, og ivrer især mod den Ødselhed og Overdaad som gik isvang ihenseende til den megen Forbrugelse af Fløiel.

Om Titelsygen heder det S. 61.

Man seer jo hvor Enhver blant Læg saavelsom
Lærde
Udaf Hoffærdigged mon' Titeler begjere.
Præcepter er Hovmester, Fogden Slotsherre
er,
Og Secretarius kaldes en Skriver her.
En Pige er en Jomfru, en Capellan Pastor,
Qvaksalveren vil og nu kaldes en Doctor.
En Tømmersvend er nu en Bygmester sand,
En Spillemand er og en konstig Musikant.

At svore Tøj af Træ det er nu juvelere,
Og en Skoflikker arm han vil nu Schuster hede,
En Bader kaldes vil Chirurgus. — —
Sligt gjør ej ene de udi de verdslig' Stande,
Men og de lærde Folk i Stæder og paa Lande,

Som fra Hoffærdighed Tilhører' sine raade
Samt og Ærgjerrighed, at de den Last forlade'——

Præsterne nemlig, viser han, vil ikke nøjes med at hede Hr. Niels og Hr. Peder, men det maa endelig være Mester Niels og Mester Peder.

Noget af det Bedste i Bogen er udentvivl (paa Lovtalen over det plattydske Sprog nær (der i den danske Oversættelse er bleven anført i Grundsproget, som noget der ikke godt var oversætteligt) Beslutningen, hvori Autor undskylder, at han paa sin gamle Alder (han var dengang omtrent en Mand paa 60 Aar) gav sig af med slig Skiemt. Denne Beslutning lyder saaledes:

Hvo disse mine Rim monn' læse eller høre,
Hand siger vel: Den Mand sig lader slemt forføre,
I det hand ey sin Stand oc Alder har i Agt,
Men lutter Pladder slig for liuset haffver bragt;
Vel anderledis hand sin Tid anlægge kunde
Med nyttelige Værck, som gauffner alle Stunde,
Hvor aff mand Høfflighed oc Lærdom kunde faae
Ja hand oc selff derved stor Ære kunde naae.
Alt dette er vel sagt: Jeg kan der ey mod kiffve,
Aff nytteliger' Værck kund jeg meer roset bliffve:

Dog er det ocsaa sandt, at man ej allen Tid
Paa slig Subtilitet anvende kand sin Flid.
Mand undertiden maa i Arbeid for sig troste
Med Skiæmpt oc Lystighed, det trætte Sind forlyste:
Naturen lærer det: En Bue altid spændt
Med Tiden slagner først, ja brister oc omtrent.
Slugt altid været har, oc vil endnu saa bliffve,
At mand alvorlig Ting ey stedse her kand driffve,
Et Menn'skes Hiertis Sind slig' Eigenskaber bær,
Naar Hoffvedet vel hart i lang Tid dreffvet er
I Arbeyd, hvor udi mand Sindet dict maa skærpe;
Da skal mand stundom oc slig Arbeyd fra sig værpe,
Oc bruge Tidsfordriff, dermed mand allermeest
Udmuntrer sit Gemyt oc frisker Sindet bæst.
I hvad for Stand mand er skal mand sin Møye blande
Med Hiertens Lystighed, at Sindet kan faae Aande.
En Præst ey altid kand af Prædickstolen lære,
Ey heller Nat og Dag i Bogen stedse være,
Hand maa sit Embeds Biurd' omskiffte undertiden
Oc kaste Kiortel sin et lidet hen ved siden.
Ey nogen erlig Mand det ilde legger ud,
At hand i Bryllups-Kost den Brudgom med sin Brud
I Ære oc med Punsk en Sundheds-Skaal ret giorer
Oc dem til største Lost sig engang frisk omrører,

Oc viser Veyen for de andre med et Glas
Hvor de sig vende skal oc følge ret hans Pas.
I Skrifften ingen er saa slæt, at han jo viser,
Hvad David den Prophet har giort i gamle Tider;
Der HErrens Arck igien til hannem bleff hiem-
bract;
Da dantzed' hand omkring oc sprang aff gandske
Magt,
Aff Lystighed i Gud, sin' Fødder hand opløffted
Saa hand og blotted' sig og Klæderne opveffte.
Hvad Gud til Ære skeer, oc ikke strider mod
Den lovlig Skick oc Brug oc Ærbarhed saa god;
Dermed en ærlig Mand sig billig maa erqvicke,
At hand dislystig meer sig til sit Kald kand skikke.
Et u-anseeligt Værck, som ellers er foract
Det tit til Lystighed herføre bliffver bract.
Hvor mange Rige er' som spisis kræselige
Med dyrbar læcker Kost, dog længes inderlige
Op til en Bondeby' hvor de sig lader da
Tractere slet og ret paa Bondervüs, ocsaa
En Dug foruden Pragt paa grønnen Græs uddrager,
Hvor ringe Bondemad dem nydeligen smager:
Det er dem en Plaisir: Der æde de med Lyst
Groff-Brød oc Melcket suurt, det gior dem godt
for Bryst,
Et lidet stycke Ost, et Flæskborst sviger ikke,
Et Kruus med Øll saa tynd de derpaa lystig dricke.

Maaskee de skulde vel, om de da hiemme vaar,
Ey haffve saadan Lyst at drikke Winen klar,
Oc sig tractered' der med Vildt, Kalkunske Haner
Med Tærter, Færskefisk', Pasteter, Marzipaner.
Forandring volder det: Skal alting vel afgaa,
Udi et Menskis Værck Forandring være maa.
Det føler jeg paa mig: Jeg har ey uden Sorgen
Studeret mange Aar om Aften oc om Morgen.
Jeg haver vel giort mit. Naar som en gammel
Hæst
Ey mere drage kand, en ung da tiener bæst.
Skuld' jeg herefter meer stedse sidde i min Stuffve
Oc udi Bøgger meer paa Visdom hæfftig skue,
Skulde jeg saa fort oc fort, her baade langs oc
krum
I saadant broget Tøy min Hiærne tumle om,
Oc hvad jeg haffver giort i mine unge Dage
Med Møy' oc sure Sveæd min Alderdom nu plage,
Da bleff mit Hoffved svagt, snart gal oc raaset fort,
Jeg skulde vel gaa hen oc bid' i Jorden sort.
Jeg det ey giøre kan, min Sundhed maa jeg spare,
Jeg skuld' i Tiden kort studere mig til Daare.
Jeg er dog nu omtrænt ey alt for viis og klog;
Hvad hialp det, om jeg sad her stedse ved min Bog,
Oc endlig kunde bliffv' en stor høylærd Fantaste?
Med saadan Høyhed jeg vil mig ey meer' be-
laste;

Om jeg end kedske Streff, som jeg vel haffver giort,
Det som blant Bogger god' kund' regnis og gaa fort,
Hvor vaar den, saadan Bog at læse, sig vild' skicke
Oc den at kiøbe skuld' oplukke Pung oc Ficke?
Enhver skuldt sige strax: den Bog er alt for dyr,
Derfor jeg kiøbe kand et lystig Eventyr,
Som mig, naar jeg det læs, en Latter god kand giffve;
Et bedre Kiøbmandskab kand jeg med Pengen' driffve.
Det vaar mit Arbeyds Fruct: Derfore skeer det oc
At offte er henkast saa mangen herlig Bog,
Som gandske er opædt aff Møll ocsaa aff Muuse
Oc Kræmmerdrængen har der aff giort Kræmmer-huuse;
Hvad som høylærde Mænd har været tung oc suur,
Det nu i hobetal brugis for Mackeltur;
Der Maren tit udi et halfft Pund Flæsk indpacker
Oc for den Tvætterske en Sæbe-Klump paaklacker;
Der svøbis i Tobak; Det kommer oc til nytte
Naar Anne skuure vil sin Spand og Melckebytte;
Det tien Bogbinder oc en Deel til Pappeklister;
Endlig mand stryger og dermed den skiden Fister.
Men dersom Nogen er som skriffver et Skartæck
Hvormed mand Tidsfordriff oc Kortvil bruger kiæck,

Det er en vacker Mand, værd Loff og Ære baade;
Af saadan' Bogger smaa har Tryckren og ei Skade,
En Maaned giffver ham fleer' Peng for saadan Maat'
End som en lærd Mands Bog gior udi otte Aar.
Sligt smaat u-skyldigt Værck vil Mange gierne lære,
Som jo det rette Maal oppaa en Bog skuld være;
Hvad er det nyttigt til, at mangen Foliant,
Hvis Naffn er dog u-hørt oc mange u-bekant,
Ja gandske Regiment Latiner sampt oc Græcker,
Staaer der i Sentinel paa store Bibliteker
Der lurer de, oc som paa Sprynget ferdig' staar,
Dog ey til Brug oc Nøt', men at de Practen har.
Den Mand vist lærder' er, end andre, ja langt viser,
Det siger gemeen Mand; Thi Bogger hannem priser.
En anden Lærds Forstand dog ikke er saa svaar
Mand den ja lesse kan oppaa en Hiulebaar.
Men det som denne Mand i Hoffv'det sit monn' gribe,
Det kunde Ladding vær i mange Orlogs-Skibe,
Thi hundred' Bogne fick der aff sin fulde Last,
Mig undrer at hans Kop ey brister med en hast.
Slig dumme Ord oc Snak, man sommentids maa høre
Aff u-forstandig Folck, som saadan Tale føre.

Men denne Bog forvist er derfra qvit oc fri;
Den skal ey settes op i store Liberi:
Paa u-beneffnde Platz kand den sig bedre skicke
At mand ey nødig har sin Finger at beklicke:
Hvo den ey læse vil, ham vil ieg raade her,
At hand ey kommer den paa elleffv' Alne nær,
Dog kand den vel enhver forkorte deris Tider,
Jeg veed mens hand den læs, ham Maren da ey
rider.
Som Hoffv'det monne staae oc ligger en i Sind,
Der efter pleyer ham hans Ord at falde ind.
Nu haffver mig slig Skiæmpt behaget vel for alle,
Sin Kappe hver en Nar sig lader vel befalde.

K. N.

Peder Pedersen Syv.

Denne for sin Tyd ypperlige danske Antiqvar, Sproggrandsker, Litterator og Konstdommer, er født i Byen Syv ved Roeskilde Aar 1631. Var først 3te Lectie-Hører i den latinske Skole i Kjøbenhavn kom siden til Nestved, hvor han var Rektor indtil 1664, da han af den bekjendte Baron Jens Juel blev kaldet til at være Sognepræst til Hellested Menighed. For sin Kyndighed i det danske Sprog fik han Karakter af Philologus regius lingvæ danicæ. Døde 1702.

I det Ligvers som Jørgen Sorterup gjorde over ham ved hans Begravelse (som jeg har for mig i Manuskript) siges meget rigtig til hans Hæder:

Vor lærde Syv har i de danske Grunde fisket
og fundet udi dem saa gjæv en Perleskat.
Han Rusten haver af vor egen Tunge visket,
og Dørren dejlig for det danske Sprog opladt.

Hvad Rart i korte Sprog, og Gamles fyndig Tale
kan ligge, haver jo hans lærde Pen os vist.
End kan vort danske Maal af gamle Qvæder prale,
nu han har os med dem saa rundelig bespist.

Han vores Blandingsmaal og maccaronisk Skriven
har villet med sin Pen aldeles skaffe af;
Thi os den Talekonst paa Tungen nok er given,
som lyder yndigt og i Pennen flyder brav.

Hvortil udkræves da at flikke danske Klæder
med franske Lapper, naar de findes hele nok?
Man vores Daarlighed i dette Fald begræder;
vi ære Andres og vanære eget Sprog.

Vor salig Syv besaae (det Lauvenberg og agted)
at det var ikke ret men kun et Gøglespil. o. s. v.

De af Syvs Skrifter, hvorved han især har giort sig navnkundig, er de to som der i det andet af de her anførte Sorterupske Vers sigtes til, *Kjempeviserne* og *Ordsprogene*.

De mange meget vel grundede og særdeles artige Bemærkninger over dansk Prosodie og Poetik som findes i hans 1663 udkomne lærerige Betænkninger over det cimbriske Sprog, vil ved en passende Leilighed blive afbenyttede; for dennesinde agter jeg kun ved en hidsat Prøve at vise at han ogsaa var en, efter de Tiders Leilighed ikke forkastelig Digter. Han brød Isen i et Par Digtfag, da han er den ældste danske Epigrammatist, og den første danske originale Bukoliker.

Disse bucoliske og epigrammatiske Forsøg staae i Anhanget til hans Betænkninger over det cimbriske Sprog. F. Ex. følgende

Paa valsk paa spansk og fransk, det vi her kalde Vante,
som er om Vinter god; den kalde de en Gante.
Hvo Vant' og Klæder bær paa valsk, frantsosisk, spansk,
i Frosten haard, han er en Gante vist paa dansk.

* * *

Vor Sjæl ved Adams Fald i Præstens Vold er lagt,
Vort Liv i Lægens Haand, vort Gods i Lovkjøns Magt.

Af Hyrdesamtalen imellem Haraldus og Sylvius vil jeg anføre omtrent Halvparten.

Sylv. Imidlertiid gav Gud os fred,
Og for slig modgang lystighed.
Hvor tidt vi siden sadde ned
Ved bøgen eller egen bred!
Vi sjung' og legte sammen der,
Det var saa lystelig en færd.
Der hørdes tromm' og fejle-leg
Med sækkepiben og skalmej;
Hver mand i byen lydde til',
Og sagde: vel! et artigt spil!
Kom hid du, kom, kom hid og hør,
Sligt hørde du ret aldrig før.
Dend Sylvius hand er en mand,
En mand af kunst og af forstand.
Som bøgen høj mon overgaa
De lave vietrær og smaa,
Som byg er bedr' end hafren svang',
Og sommer-lyst end vinter-tvang,
Som mjøden er dend beste drik,
So jeg og roos for alle fik.

Har. Jeg veed det vel; ej nogen her
I dette sogn so prised er.

Sylv. Dog sagde der om nogle faa:
Dend sang os ej befalde maa,
Som ej kand fyld' i øren' op
Og skingre digt i vores kop;
For lut vi prise rummelpot,
Og kragegal for dend Solsot.

Har. Nej tyvren til dem med sit vraal,
Og hunden med sin gøen og skraal!

Sylv. Det hendte sig for nogen tid,
Førend du komst til byen hid,
Vor Oldermand (Gud glæd hans sjel!)
Bortdøde; hver, mig undte vel,
Mig kejske det højsæde til;
Men see her et forkeret spil!
So snart forandres deris hu,
De mig før roste, laste nu:
Nej Sylvius vel bie maa,
Og dennegang i Guds fred staa.

En anden sagd': hand er for slet
Og for enfoldig, kand ej ret
Med øllet gjør' i gildeshuus,
Jeg veed ej, naar hand havde ruus.
Hand kand ej tal' et ord med bram,
Har ikk' end lært at band' om skam;

Jeg hørd' ej eed udaf hans mund
Som pryder talen mangelund.
For mand jeg aldrig agter dend,
Som ej vil drikk' og slaas behend,
Som ej kand femkort leg' og tru,
Som ej kand sverm' og gaa i kru;
I kru sex gang' i kirk' engang,
Dermed fordrifves ugen lang.

Men nogles meening bedre var,
De sagde: skad os vederfar,
Om hand fra forrig skik afstaar,
Kand skee mand ej hans lige faaer;
Hand lærer mangen med god fynd
Og os forlyster, det var synd
At hand skal komme her i fraa;
Vi anderledis handle maa.

Sligt blev der sagt, sligt var i ry;
Enddog de beste mænd i by
Mig venligen sig hulde til,
De fleste vunde dog det spil.
Som hunden ej kand ene staa
Mod mange dyvr, og katten graa
Maa vige for dend rotte flok,
So var' og disse ej stærke nok.

Har. Ejej! er saa din store flid
Og klogskab lønnet paa dend tid?
Mig synes det er ganget til,
Som det, jeg nu fortælle vil:
Der jeg var hjemm' en liden pog,
Begyndte først at kjør' en plog,
Da var hos os en bonde god,
Som lykken ogsaa gik imod;
Jeg undred ofte med got skæl,
At hand som hafde tiden vel
Anvendt, so der gik vide savn,
Fik dog deraf ej andet Gavn.
Det skede tidt, naar folket gik
Til sengs, hver søvn og hvile fik;
Naar qvéget og af græsset mæt
Sig hviled i dend eng so træt,
Hand vaaged eene paa dend mark,
Nu kvad de riim, i bøgebark
Som var' udgravne neste dag;
De bjerge gafve lyd og brag.

Nu stod hand ude paa dend toft,
Besaa det hvalte himmel-loft,
Hver stjern' udi sin fulde gang,
Dog var dend nat ham aldrig lang;
Hand viiste mig, jeg huser ded,
Karlsvognen og Melk-vejen med,

Dend Aften-hønne, Mari-rok,
Samt Lire, kron' og fleer' i flok;
Hvor langt hvor nær, hvor højt hvor sidt
Dend sool mon gaa; hvor maanen tidt
Om aaret skifter sin gestalt:
Det jeg opregne kand ej alt.
End vidste hand, som vel er spurgt,
At kjend' og bruge mangen uurt;
Hand stood so megen soot imod,
Gik ej til Apotekkers bood,
Og kiøbte dend forgiemte rood,
Fort langt fra, men dog sjelden good,
Som tidt og faar et fremmet nafn,
Dog dend er voxt ved Kiøbenhafn;
Dend kjøbes dyrt, for ingen Mand
Har paa det selsom nafn forstand;
Kulsukke rood, Angelike,
Dend urt, som af Sanct Elene
Er næfnt, og af Sanct Ib og Hans,
Med hjertens fryd og Munkesans,
Og andre saadan' uden peng'
Hand tog udi hver haw' og eng.
Lad Doctor Hjelpeløs kun staa
Med Balsom sin for stor' og smaa
Opkykled højt paa det skafot
Hos krukke, glas og salvepot,
Og sige meer end hand forstaar,

Udlove meer end hand formaar.
Hand brugte bonde = raad og saft,
Som koster lidt og har dog kraft.

Hand hafde læst, mig mindes og,
I Bibelen dend store Bog;
Naar jeg gaar fra vor Sognepræst,
I Lærdom var hand hannem nest.
O hvor har jeg, dend stakked stund
Hand hos os var, hørt af hans mund
So mangt et skiønt og herligt sprog
Udlagdt af Jesus Siraks Bog!

Sylv. Hand har vist gaad til studium
For, men sligt kunde saa faa rum,
Slig viisdom i hans hofved bold,
Jeg undrer det tilsammenholdt!

Har. See, mens vi prate, pigen gaar
Ad marken ud at malke faar,
Og drengen bær dend kurve = mad
Hen til plogfolket, som er glad,
At nu er kommen davre = tiid.
Nu røgen staar i luften viid
Af essen op; kom og gaa med,
Det kratter i mit kågested.

Sylv. Mig tykkes og, min mav' er tom,
Det fast i denn nu rumler om;
Til osten seed staar al min lyst
Til smøret og det spegebyst,
Ruglefven hos; det hafver skik,
Med hummel-øll en love-drik.
Mand saa kand mere tales ved,
Jeg derfor gjerne følger med.

R. N.

Laurids Kok.

Han var Præst og Provst i Artz-Herred, og Peder Syvs Samtidige. Syv, der havde faaet adskillige Bidrag af ham til sin Kjempevisebog, giver ham det Lov, at han var en flittig og vel forfaren Mand i vore gamle Sager. (See Kjempeviserne. Udgaven 1764 S. 545 og 569)

Et hans Encomium over Ringsted citerer Gorterup i Cacoethes Carminificum (10de Bind til en Samling af smukke danske Vers. 2det Oplag. S. 731) og siger at det er halv satyrisk og lystigt at læse. Dette Vers er ikke trykt og er ogsaa af føje Værd. Kun hen mod Slutningen sporer man nogen Lune, og der bliver det i mine Tanker, ganske taaleligt.

Her udbryder Encomiasten saaledes:

Du (Kiøbenhavn!) kan vel sex Loft høit med Skeverstene tække;
I Ringsted Langhalm vil til alle Hus ej række.
Derfor den Titel, som de tydske Fyrster bær,
Det er Durchlautighed, er Ringsted alt for kier.
Vi har dog den Profit, det gifver luftig Stuer,
Hvor kaald det Vintren er, vi ei for Varme gruer.
Om Sommeren reddis vi ikkun for Soel og Myg,
Kand vi undvære dem och Regn, saa er vi tryg.
Vi seer, saamend, saa skiøn en Dragt i vore Hafver
Naar vi først blader Kaal, og Ormerne afskauer,
Som den der koster meest paa stribed Klædebond
Og er saa randet som Sanct Jacobs Popelvand.
Om vi ej ager her med Stats i luckt' Caretter
Det volder at vi os til Ofverflød ej mætter;
For Læcherhed och Viin er ej vor Sundhed fal
Derfor vi frisk kand gaa, og hafver ej Podal.
Om Ringsted-Qvinder ey bær Guld, det er den Mode
Som Eva brugte self, naar hun sin Haandteen snode,
I Ringsted finder mand dog vel en Pige gieff,
Om hun af Barns Been end ej var snøret stief.
Det anden Steds gaar op paa Landt er og Schierwendsel
Derfore koster vi os Huusgeraad og Brendsel

For Rydske Sobler og for plættet Los og Maar
Vi tar til tacke med graa Katteskind och Faar.
For Rinshvin och for Sech vi bruger Øll paa danske
Vor Miød det samme giør, som Viin giør hos de Spanske,
Et Rømer Brendeviin er al vor Aqvavit;
Naar vi ei hafuer Smør, saa tør vi tage Fedt.
For vi ej Skibe har, her ingen Skibe strander,
Af eenist lille Søe vi all vor Fæmon vander
For Kiøbmænd og Trafich har Ringsted meget gott
Derfor mand sielden hør her spilles Banche-rott.
Var Ringsted avindsfuld, mand kunde vel forbyde,
Som anden Steds er skeed, de franske Goeds at nyde
Her paa vort axeltorff men de her kommer sterch
Med Briller, Kikere, ja tidt med Spilleverk.
Saa nidsk vi aldrig var, vi nogen udelukte
At komme i vor Stad, omskiønt end Lius var slukte
Derfor vi Os betien for Port med Gadeleed
Om det end knarker lidt, det kommer ingen ved.
Vi har og ej Behag at Nogen vild skal kiøre
J mange Stræder her, vi har derfor ladt giøre
En Gade af vor Bye, som gaar saa hen paa krydtz
Saa huer kand finde Vej, om han end var en Rydtz.

Om vi paa Byens Vagt end ville højt spendere,
Det gioris ej behof, vi kand det vel ombære
Thi hver Mand hafuer Gies, udaf den samme Art
Som fordum vogted Rom, i de Frantzosers fart
Een Ting vi bedre har end fleste Sjellands Steder,
En Kirke; Skade var, om den skal falde neder
Det er Svend Norbags Verk, han bygde den af Grund;
Hvo holder den ved Magt; den vil jeg regne rund.
Fru Anne Hardenberg har gifuet Skoelen Rente
En Urne, Due och, men hvo tør noget vendte
For Kirchen denne Tid, det hver Mand raaber gif
Men faar hun ingen Hielp, da mister hun sit Lif.
Dog Kirchen duede lidt, om vi had ingen Præster.
Om deris Lif og Stadt best vidne kand de Giester
Som reiser tidt forbi og giør et ærlig Saffn
Af deris Dygtighed og velærværdig Nafn.
Rabalder har vi ej och ingen lamme Drenge
Udi vor Skoele, men de Børn de ere krenge;
Och det vi ventet vist, dog Guds Hielp allermeest,
At hver med Tiden kand af dennem blifue Præst.
Vill alle Steder nu sig efter Ringsted klæde
Og aldrig leckere end de i Ringsted æde,
I Rigdom skal de snart vel Ringsted ofuergaa,
Saalænge faar de vist for Ringsted bag at staa.

R. N.

Anders Bording.

Om denne Digter, som gjør Epoche i den danske Poesies Annaler, haves i No. 51 af Morgenposten for 1792 biographiske Efterretninger. Alle de Data man veed om hans Liv og Levnet, har Hr. Doctor O. Wolf her fremstillet paa den interessanteste Maade, og derved gjort sig høilig fortjent af Bordings Minde.

Bording er født 1619 i Ribe, hvor hans Fader Christen Bording var Stiftsmedicus. Sønnen blev 1637 dimitteret fra Ribe-Skole. Efterat han i nogle Aar ved Universitetet i Kiøbenhavn havde lagt Bind paa Studeringer, da især de latinske Poeters Studium sysselsatte ham, begav han sig til Jylland,

og conditionerte hos adelige Familier. Aar 1653 tog han Magistergraden i Sorøe. Opholdt sig siden nogle Aar hos Musernes store Velynder Tyge Thot til Erichsholm. Efter denne hans særdeles Velynders Død, 1658, opholdt han sig i Kjøbenhavn. Blev 1664 beskikket til Lector Theologiæ i Ribe. Men da han ikke havde Øvelse i at prædike og maatte lade sit Embede forrette af en Anden, frasagde han sig Aaret derpaa denne Bestilling. Nød siden fra 1666 og til hans Dødedag den 15 Martii 1677 Pension af Kongerne Frid. III og Christian V for at skrive den danske Mercur, som er den ældste danske politiske Tidende. Den var paa Vers, og hver Maaned udkom et Halvark.

Hans samlede Skrifter have følgende udførlige Titel:

Den berømte og velfortjente M. Anders Bordings poetiske Skrifter i tvende Parter; den første, befattende hans adskillige Slags Vers, Æredigter, Lykønskninger, Brude- og Ligvers, Bindebreve, lystige Indfald 2c. saa og aandelige Sange og verdslige Viser; Den anden, indeholdende alle hans Mercurier eller Maanedlige Tidender paa Vers; ved Conferentsraad Friderich Rostgaards, og Mag. Peder Terpagers, Læsemester i den hellige Skrift i

Ribe, deres Flid og Omhu for rum Tid siden samlede, og nu endeligen til Trykken befordrede. Kjøbenhavn paa det kongl. privilegerede Bogtrykkeries Forlag og Bekostning 1735. 1ste Part 320 anden Part (uden eget Titelblad) 484 S. 4to.

Efter Titelbladet følger Grams lærde Fortale, som Doctor Wolf paa anførte Sted med rette gjør meget Væsen af. Derpaa følge Ære- og Taksigelse-Vers til Bording og til dem, som have besørget hans Skrifter udgivne. Deriblant ogsaa et af Reenberg.

I sin saakaldte Forsamling paa Parnass har Reenberg sat Bording i Højsædet. Bemeldte Poem begynder saaledes:

Sig, gode Bording! sig mig dog:
hvo lærte dig at skrive?
at spende hvert et Ord i Aag,
til Rim det skulde blive?
Naar jeg dig seer saa mesterlig
din Digt at sammenbinde,
jeg slutte skal, at Rimet dig
vil ret med Forsæt finde o. s. v.

I Manuscript har jeg fundet følgende Vers af Dass dateret Alstahoug 1706.

Hvo Mester været har
til disse Vers at skrive,
Jeg siger aabenbar,
en Mester bør han blive;
Aarsagen er, fordi —
hvert Ord som føres frem
en Gejst der findes i —
og har den rette Klem,
og ikke tvungen er.

Om man til Dommer vil
i dette Værk mig tage,
at jeg skal sige til,
hvo Krantsen bør at drage
blant dem hvoraf gaaer Sagn,
i vores Dannemark
hvo bære tør det Navn
Poeters Patriark?
jeg frit bekjender her,
at Arbo var den første,
men fremfor en og hver
er Bording dog den største.

I Schlegels der Fremde i No. 38 gives ogsaa Bording det Lov, at hans Skrivemaade er let og flydende, at hans Ord ligesom af sig selv rangere sig i Geled, at han har en vis Utvungen-

hed i Udtrykket, og veed at bruge de simpleste Talemaader saa godt, at han vilde have funnet indlægge sig stor Ære, om han isteden for sine torre Aviser paa Vers havde skrevet Satirer eller Comoedier, og mere bekymret sig om at kjende Menneskenes Gemytter end at vide deres Fode= Bryllups= og Dodedage; dem han har havt saa travelt med at forevige. Schlegel bemærker, hvor unaturligt det er, naar han i sit Ligvers over Rigsdrosten Joachim Gerstorff begynder saaledes:

Holt stille med dit salte Vand,
O stride Belt! holt stille
Du torst ei søge fremmed Strand
dig bruge vi selv ville.
Saa mangen Flod til Havet du
vet aldrig kandst udrede,
os jo behoves flere nu
til modelig at græde,
til modelig at græde med — —

som om Beltet var en Flod, der ilede til andre Strandbredde, og endelig faldt ud i Havet; og som om Beltet var saa lidet, at det ikke kunde forslaae til hans Taarer.

Nogle af de interessanteste Stykker ere upaa-

tvilelig: Sendebrev til Rentemester Gabel S. 47.
Forhaabnings- og Forhalings - Griller. S. 50.
Bindebrev til Generalauditeur Tscherning. S. 95.
Fragmentet om Snuustobakket S. 315.

Blandt de verdslige og Kjærligheds-viserne ere de bekjendteste:

At enhver sig monne bukke
for min Galathe den smukke — S. 267.

Daphnis gik for nogle Dage — S. 269.
Det sidste man fra Doris hørte — S. 272.
Frisk op, naar Diævlen gjør sig vred — S. 277.
O skjønne Galathe — det er Væ — S. 296.
Vel den, der er fra høje Sager — S. 311.

Jeg har troet her med desto større Føje at kunne fatte mig kort, da Professor Rahbek nu har saa bred en Mark at udvide sig paa, og Æsthetikerens Rolle her er af langt større Vigtighed end den pure Litterators.

R. N.

Gives der nogen dansk Digter, paa hvem Popes navnkundige Udsagn:

Af vore Sange har saa kort en Tid at leve,
Man ikke meer igien de gyldne Tider faaer,
Da patriotisk Skiald opnaaede tusind Aar.
Hvor hastig er vort Navn, vort andet Liv, nu omme!
Til trende Sneese Aar end det kan neppe komme;
End i sin Faders Sprog alt Sønnen Mangler seer,
Og Dryden bliver selv engang, hvad Chaucer er,

bogstaveligen synes opfyldt, da er det ustridig vor Bording. Han, hvis Navn eengang var næsten Digtekunstens eget, saa at man ikke vidste at give en Digter større Berømmelse, end at sige: qvo non Bordingio alter, han, hvem ikke blot Reenberg, og Sorterup, og Dass, og J. E. Schlegel i sit Ugeblad, men selve Holberg hædrede med sin Roes, sigende:

Jeg seer en Hoben Trøst i Brandtes Viser,
Et Blad i Bordings Vers mod alle dem jeg priser;

til hvis Berømmelse den lærde Gram har skrevet en saa vidtløftig Fortale; han er nu neppe uden vore egentlige Litteratorer kiendt af mere end Navn; al den Flid uagtet, vor arbeidsomme Dr. O. Wolf, i et af vore meest læste periodiske Skrifter, har giort sig for at oplive hans Minde; de varme Lovtaler uagtet, ham i et andet af vore periodiske Skrifter af

en hoistcompetent Dommer Digteren Pram i Minerva er givet: at der sikkerligen i hans Digteværker trods hans Tidsalder er Stykker, der fortiente Hæder i enhver Litteraturens Periode; nagtet den sikkerlig ikke uinteressante Prøve af hans satiriske Talent, der i den danske Satires Historie i samme Maanedsskrift er fremlagt, torde dog de, der kiændte, af egen Læsning kiændte noget til hans Arbeider, være, og daglig endnu mere blive, hoist siældne iblandt os. Det synes altsaa ikke ufornødent med nogen Udførlighed at documentere den Ret Bording havde til sine Samtidiges Beundring, og endnu stedse har til Eftertidens Høiagtelse.

Torchillium siger — som forhen er anført — Dr. Ole Borch — non tam facilitate, qvam coloribus & robore supergressus est Andreas Bording, firmavit etiam in aula patrii carminis majestatem; dette, som Gram i sin Fortale finder meget sagt, dog ikke saameget, at jo enhver Skiønsom Læser bemærker i nærværende Skrifter langt fleere Egenskaber hos Bording, hvad heller man vil betragte hans poetiske Opfinding og Artighed, eller hans Rigdom og Overflødighed, torde vel neppe være det, den nærværende Tidsalder hos ham vilde beundre; snarere vilde den istemme med Sorterup i hans Cacoethes Carminificum:

Bordings lette Skrivemade
Sætter Fiedre paa vor Pen,
Saa vi lader Geisten raade,
Hvor hun end vil hid og hen.

thi denne lykkelige, men forføriske Lethed, synes paa eengang at være Bordings første Fortrin, og tillige hans Hovedfeil. Til et haandgribeligt Beviis, vil Undertegnede, uagtet dets Længde, afskrive et Stykke, som han tilstaaer, har behaget ham meest af alle Bordings:

See den daarlig Bondegiæk
Hvor han rider stolt og kiæk
Som han var af Adel.
Spørg da, hvi han er saa gild,
See, han har for Fisk og Sild
Kiøbt sig Hest og Sadel.

Ak du skidne Bondedreng,
Bedre var du paa din Eng,
Og paa blanken Bølge
Nærte dig endnu som før,
Dig ey saadan Ære bør,
Ridderstand at følge.

Rigdom vil alt være viis,
Vaer dig dog, du gior ei Riis
Til din egen Rumpe.
Hesten kan i bedste Trav,
For du tænker, slaae dig af
I en skiden Sumpe.

Hør, jeg vil fortælle dig,
Hvad der eengang hændte sig,
Som Poeter lære;
Hvor det gik med Phaeton,
Som det holdt for største Mon,
Solens Søn at være.

En ham breidede til Skam
At hans Moder havde ham
Bundet det paa Ærme;
Det var ei i Sandhed saa,
Hun der havde fundet paa
Æren at beskiærme.

Phaeton fortryder det,
Modet falder ham saa slet.
Han ei svare kunde;
Straxen til sin Moder gaaer,
Som Clymene kaldet var,
Klager mangelunde.

Han formaaer hende ved
Ære, Tro, og Kierlighed,
Hun ham vilde sætte
Kiændetegne ufeilbar
Om dog Solen blank og klar,
Var hans Fader rette.

Hun giør høiest Eeder paa,
At det var i Sandhed saa,
Beder hannem fritte
Selv sin Fader, og gaae fort,
Visende den Sted og Ort,
Han ham kunde hitte.

Phaeton ved Tale slig
I sit Hierte glæder sig
Reisen strax begynder;
Bruger Fod, alt hvad han kan,
Langt hen ud i Østerland
Fage han sig skynder.

Solens kongelig Pallads
Staaer der bygt med største Stads,
Hoit paa Stolper lange;
Giort af idel Guld saa rød,
Blinkeskinner som en Glød,
Og mon herlig prange.

Dobbelt Dørre, vid og stærk,
Kostelig med drevet Værk,
Aaben stod paa Vægge,
Støbt af Sølvet blank og reen,
Af det hvide Elfenbeen
Dørrestolper begge.

Porte tolv om Slottet er,
En Drabante staaer ved hver
Med sin Partisane;
Sort i Klæder rød og blaa,
Hver sin Maaned passer paa,
Efter Aarets Vane.

Midt udi den Kongesal
Solen sidder med stor Pral
I sin Purpurkappe,
Paa en Stoel og Throne rar,
Idel af Smaragder klar
Er hver Trin og Trappe.

Rundenom den Throne staaer
Maaneder med Dag og Aar
Timer lige lange.
Vaar den unge, deilig nok,
Haver paa sin gule Lok
Krands af Lillier mange.

Nøgen staaer den Sommer der
Og af Ax en Krône bær,
  Høsten er hans Grande,
Vaad og rød af Drueblod;
Vinteren graahærdet stod
  Med en rynket Pande.

Phaeton forfærdes slet,
Der han sligt beskued ret,
  Solen strax ham kiendte,
Sporger hvad hans Ærind er,
Hvorfor han er kommen her,
  Og hvad han vil hente.

Phaeton bekiænder fort,
Solen lægger straxen bort
  Straalekronen varme,
Beder hannem til sig gaae,
At han hannem favne maa
  I sin Fader-Arme.

Sigende, du est min Søn,
Jeg skal vide dig en Bøn
  Hvad du helst vil have.
Jeg ved alle Floder svær,
Som i Helvede nedskiær,
  Faae skal du den Gave.

Han udi sin Faders Arm
Beder strax om Solens Karm,
Han i den maatt' age
Paa den Dag, som nu tilstod
Menende, han var nok god
Sig det at paatage.

Faderen fortryder det,
Ryster fast med Hovedet,
Siger: det allene
Faaer vel nægtes dig, min Søn;
Beed dig om en anden Bøn,
Som dig selv kan tiene.

Alt for stor er din Begiær,
Du for ung og liden er
Til en saadan Ære.
Du est under Dødens Pligt,
Og det er udødeligt,
Som du mon begiære.

Hver kan tykkes høit om sig,
Ingen naaer dog Ære slig
Iblandt Guder alle,
At maa age i min Karm,
Som af Ild er heed og varm,
Det maa mig tilfalde.

Jupiter, den største Gud,
Som med Ild og Tordenskud,
Skrækkelig kan fyre,
Hvo er høiere end han?
Han dog aldrig nyde kan
Vognen min at styre.

Første Vei er brat og stem,
Saa jeg nep kan komme frem,
Høi er Middags Gange.
Jeg, som der har faret tit,
Bliver ofte Modet qvit,
Og om Hiertet bange.

Thetys selv bær Frygt derved,
At jeg ey skal falde ned,
Naar jeg mig mon pakke;
Der behøves stor Forstand,
At man Vognen holde kan
Ned ad Vesterbakke.

Desforuden idelig
Himlene omsvinge sig
Med Planeters Skare.
Jeg der vandre maa imod,
Og paa Hiulet fæste Fod
Med min Heste snare.

Om du fik nu din Begiær;
Hvad vilt du vel skue der?
Guders Templer bolde!
Nei der intet er at see
Uden idel slemt Ufree,
Vilde Dyr og Trolde.

Tyren med sin Horne leed,
Løvens Tænder grum og vreed,
Faaer du der at skue,
Skorpionens Arme krum,
Jeg for slig Vanskabning grum
Ofte selv maa grue.

Hver en Hest er løbsk og vild,
Spruder, snyser, puster Ild,
Du kan dem ey kiøre.
Det er dig umulig slet,
Du er alt for ung og let?
Mig de neppe høre.

Søn forandre din Begiær!
Jeg stor Fare for dig bær;
I min Vogn at age
Ei en Gave kaldes bør;
Men jeg det vel kalde tør
Største Straf og Plage.

Phaeton alt bliver ved,
Minder hannem om sin Eed.
Han den vilde holde,
Og ham lade Vognen faae:
Solen overlade maa
Karmen i hans Vælde.

Leder ham til Vognen bort,
Som af blanken Guld er giort,
Chysolither Stene
Og Demanter udi Rad,
Rundenom de Fæller sad,
Glimrende og rene.

Phaeton forbauset staaer,
Morgenroden strax fremgaaer,
Paa den østre Bane.
Stiernerne gaae hiem fra Vagt,
Natten lister sig saa sagt,
Med sin sorte Fane.

Solen bød de Timer snart,
Alting fort at giøre klart,
Strax de forespændte
Hestene med Hast og Iil.
Mætte, kaade, rask og hviil,
Ild af dennem brændte.

Solen salver midlertid
Sønnen sin med største Flid,
At han skulde taale
Saadan Hidsighed og Glands,
Satte saa paa ham en Krands
Giort af gyldne Straale.

Der Alting var færdig giort,
Tiden kom at age fort,
Natten fort mon rømme,
Phaeton af Glæde varm,
Triner til sin Faders Karm,
Tager fat den Tømme.

Takkende sin Fader fast
Tager han afsted med Hast,
Faderen heel bange
Siger Veien for sin Søn,
Sætter udi Lykkens Skiøn,
Hvor det vilde gange.

Pyrois, Eous, kaad
Æthon, Phlegon, uden Raad
Tager til at flue;
Ild med Fødderne de slaaer,
Ild af deres Næse gaaer,
Luften staaer i Lue.

Lykken i Begyndelsen
Holder sig, som bedste Ven,
  Men giv Agt paa Enden,
Nøgen er hun, slibrig, glat,
Paa et Hiul med Vinger sat,
  Saa tro hende Ræنden.

Lad det ey forundre dig,
Om end en Ugudelig
  Grønnes som en Palme;
Han paa Slibrigheden staaer,
Han med Hast tilgrunde gaaer,
  Blomsteret kan falme.

Mange naaer vel Solens Karm,
Dog sig selv til største Harm,
  Endog i det første
Lykken synes noget god,
Spiller hun dog strax imod
  Med Ulykke største.

Phaeton beklage maa,
At det gik ham ligesaa,
  Først er Alt det Bedste,
Thi jo længer han henkom,
Alt jo mere løbsk og grum
  Blev de galne Heste.

Som et Skib foruden Last,
Snart i Havet er kuldkast,
Blandt de Bølger grumme,
Lober paa sin egen Haand,
Agter ingen Styremand,
Sig til liden Fromme.

Thi der de fornumme det,
At den Vogn var nu saa let,
Monne de forlade
Veien, og foer langt herom,
Hvor den Vogn før aldrig kom,
Giorde største Skade.

Slangen som ved Nørrepoel
Aldrig førre saae den Soel,
Tog da til at svede.
Aldrig fra sin første Dag
Havde han saamegen Plag
Af saa mægtig Hede.

Ja Brootes lad og seen
Brugte da sin sokked Been,
Hvad giør ikke Nøden,
Og Syvstiernerne attraaer,
At de under Bølgen vaar,
Blev dem dog forbøden.

Jordens Bierge, Skov og Plan
Af den Hede stikkes an,
Floderne borttørres,
Mange Stæder, hele Land,
Gaaer kun op i Røg og Brand,
Og i Grund forstyrres.

Alting brænder som en Halm,
Luften fuld af Røg og Qvalm
Stinker meget ilde,
Phaeton fortryder saa,
Han tog sig det Værk oppaa,
Men det var for silde.

Der da Jupiter forstaaer,
Hvad for Nød paa Færde var,
Fatter han isinde
At udøse Regnen fort,
Men den var fortørret bort,
Vand var ey at finde.

Hvorfor han i Hast og Iil
Skyder med treeslindret Piil
Phaeton tildøde,
Af hvor faldt han slet og arm,
Fra den skiønne Solens Varm,
Og Guldvognen røde.

See! hvor kan de store Fald
Følge med de store Kald,
Hovmod det forvolder.
Ret lyksalig er den Mand,
Som udi en lovlig Stand
Sig forsigtig holder.

Som af Icaro det lær,
Der fløy Solen alt for nær,
Vild' ey Jorden følge,
Hun hans Vinger smelted' af,
Han derfore fandt sin Grav
I den dybe Bølge.

Derfor, o du Bondemand!
Bliv udi din nedrig Stand,
Lad en anden ride,
Tænk, at den, der aldrig reed,
Aldrig faldt af Hesten ned,
Halsebrud at lide.

Bonden nærer sig med Fred,
Har en god Samvittighed,
Og mon sikker slumme,
Ham ei vækker Sværd og Stang,
Stykker og Trompeteklang,
Skiøtter ey den Tromme.

Rytteren med Frost og Sult,
Lever daglig i Tumult,
Udstaaer Kuld og Møde,
Naar han sidder allerbedst,
Mister baade Liv og Hest,
Farer blandt de Døde...

Den i Gaar sin Ædelsteen
I sin gyldne Kiede reen
Mon om Halsen bære,
Har i Dag for Kieden sin
Strikken af den Hamp saa fiin,
Slig er Verdens Ære.

Nemlig Storm og blinde Skier
I de store Vande er,
Bølgen gaaer fra Bunde,
O lyksalig synes mig,
Hvo de Bække sagtelig
Følger blandt de Lunde.

Egen fældes ofte ned,
Jordbærriset staaer med Fred
I de lave Dale;
Jeg dig raader, som en Ven;
Rider du fortørnet hen,
Sand er dog min Tale.

Vilt du ei adlyde mig,
See, i Morgen reises dig
Tvende Støtter skiønne;
Og dig end til større Pragt,
Er en Bielke derpaa lagt,
Saa mon Verden lønne.

Undertegnede har saa fuldstændig afskrevet dette lange Stykke, ikke blot fordi det i hans Øine staaer maaskee øverst blandt Bordings Arbeider, men og tillige fordi man der omtrent kan oversee Bordings væsenligste Feil og Fortienester under eet.

Neppe vil man saaledes kunde frakiende ovenstaaende, især de deri af Ovid fordanskede, Stropher den Berømmelse, J. E. Schlegel i det ovenanførte Blad af sin der Freund, i en Note tillægger ham, at han viste megen Aand, og derhos en lykkelig Lethed i Udtrykket; eller som han i selve Bladet lader Bordings Anklager, Beltets Triton udtrykker sig: at han har en ganske let og flydende Skrivemaade, at hans Ord synes selv at have skikket sig i Orden, og at han uden Møye har skrevet flere Vers end nogen anden Poet. Men paa samme Tid kan man nok endog blot efter dem at dømme ikke frikiænde ham for den Feil, der hos de med Lethed skrivende Digtere ikke er ualmindelig, at de ikke

er meget villige eller i det mindste ikke meget heldige til at slette ud; saa at, om vi end troe Gram paa hans Ord, der af et med mange Rettelser, med mange overstrøgne og overskrevne Ord forsynet egenhændigt Udkast til et af Bordings gode Vers, vil bevise, at han ikke var af dem

qvos offendebat et limæ labor & mora,

maa vi i det mindste beklage, at han levede i et Old, da han endnu ikke kunde forstaae saaledes at bruge sin Fiil, at hans Vers derved fik Elegants og Correction. Saameget mere maa naturligviis dette vise sig, naar han netop, som her i Ovid, træffer paa et exemplar vitiis imitabile, paa en Digter, hvis Skiødesynd ligeledes var at lade sin lette Pen løbe i flydende Vers; og naar han ydermere oversætter denne i et Visemetrum og i en Visetone, der fra mere end een Side maa begunstige denne Snaksomhed.

Bedst og ofte ypperlig kommer derfor Bording derfra, hvor han har virkelig poetiske Stæder af Ovid at fordanske; saaledes ere f. Ex. følgende fire ovidianske deilige Linier

Verque novum stabat, cinctum florente corona,
Stabat nuda æstas, & spicea serta gerebat,
Stabat et autumnus calcatis sordidus uvis,
Et glacialis hyems canos hirsuta capillos.

ufstridig heldigen fordanskede saaledes:

Vaar den Unge, deilig nok,
Haver paa sin gule Lok
Krands af Lillier mange.
Nøgen staaer den Sommer der,
Og af Ax en Krone bær';
Høsten er hans Grande
Vaad og rød af Drueblod;
Vinteren graahærdet stod
Med en rynket Pande.

hvor derimod Ovid selv har været tom saasom

purpurea velatus veste sedebat
In solio Phæbus claris lucente Smaragdis

er det meget begribeligt, at den Tomhed endnu mere falder paa, naar disse halvanden Linier ere saaledes opløste i en heel Strophe.

Midt udi den Kongesal
Solen sidder med stor Pral
I sin Purpurkappe,
Paa en Stoel og Throne rar
Idel af Smaragder klar
Er hver Trin og Trappe.

Hvad man i øvrigt og ligeledes af ovenanførte første Stykke vil kiænde som en af Bordings eller rettere af Tidsalderens Mangler, er hans Uvidenhed eller Ufuldkommenhed i det, Horats angiver som Digterens væsentligste Særkiende:

operum servare colores.

Saaledes finde vi saare uventet midt i denne ovidianske Fortælling følgende bibelske Billede:

Lad det ey forundre dig
Om end en Ugudelig
Grønnes som en Palme;

saaledes finde vi f. Ex. et, af Bordings fortiente Talsmand Wolf, anført Fragment at begynde med den Linie

Frisk op, naar Diævlen giør sig vreed,

en Begyndelse af hvilken ingen, der er kiændt med de Tiders Tro og Tone, kan forvente sig andet end en Psalme; men som findes i en Drikkevise, der forresten har en saa munter og rask Aand, at naturligviis Undertegnede ikke kan andet end finde sig smiggret ved, at Bordings ovennævnte Talsmand

har giort ham den Ære at sammenligne den med hans.

Naar det iøvrigt i den Strophe af Phaetons-visen, hvoraf vi nys udskrev den første Halvdeel, fremdeles hedder:

Han paa Slibrigheden staaer,
Han i Hast til Grunde gaaer,
Blomsteret kan falme.

og nu videre i næste Strophe

Mangen naaer vel Solens Karm,
Men sig selv til største Harm,
Endog i det første
Lykken synes meget god,
Spiller hun dog strax imod
Med Ulykke største,

kan dette maaskee henhøre til Beviserne paa, hvad Gram lægger ham til Roes: hvor riig og mægtig han er i sit Tungemaal, til at beskrive det samme og det samme med idelige Forandringer, og paa mangfoldige Manerer, sligt, Gram ikke veed, om man saa lige skal finde Exempel paa hos andre nye Poeter. Men om en sand poetisk Smag vil kunne billige slige Tautologier, hvorved uden no-

gen Forandring, Forskionnelse, eller Forstærkning, det samme og det samme kun stedse siges paa en ny Maade, er et andet Spørgsmaal. End eet mærkeligt Exempel paa det samme, give Sangens sidste ti Stropher, der omtrent alle, og for det meeste mindre heldigen sige, hvad i følgende Strophe efter Undertegnedes Tanke høyst pudseerlig er sagt, og hvorved det bedre kunde blevet.

Derfor, O du Bondemand!
Bliv udi din nedrig Stand,
Lad en anden ride,
Tænk, at den der aldrig reed,
Aldrig faldt af Hesten ned
Halsebrud at lide.

Ogsaa paa det, Gram lægger Bording eller rettere hans Tidsalder til Last: at han undertiden laante af de sletteste Folk i Nationen deres Ordsproge og Skiemtemaader; kunde vel af ovenstaaende fremdrages Exempel, hvis man ikke havde større Føye til at oversee det, end til at antage med Gram: at, hvis det havde været i Bordings Tider saa uanstændigt som i Grams, det vel aldrig var sluppet ham af Pennen; en Anmærkning, som man vel ikke uden Føye kan antage at være giort med Hensyn paa en vis samtidig Digter, der var Bordings Be-

rømmer, og i det mindste heri hans Efterligner. men der ikke stod nær saa vel anskrevet hverken hos Gram, eller hos Bordings egentlige Udgiver Rostgaard.

Ville vi i øvrigt see til Hovedcaracteren i Bordings Digte, da synes det ustridig at være den, som man med Føye kan antage, at være vor poetiske Nationalcaracter, den spøgende Satires, og den bon hommistiske Jovialitets, da det i det mindste vil være vanskeligt at nævne nogen dansk Digter af erkiendt Fortieneste — — den eneste C. A. Lund undtagen — der ikke, saa forskiælligt hans Fag i øvrigt har været, har givet Prøver paa, at han kun har savnet Lyst, og ikke Evne til dette. Falster, Reenberg, Luxdorph, Ewald, Troilerne, Abrahamson, Thaarup, P. A. Heiberg, T. C. Brun, Baggesen, F. H. Guldberg, Olussen, Samsøe, Oehlenschläger, L. Kruse ere samtlige Beviser for min Sætning.

Naar i øvrigt Gram ligeledes klager over, at Bording hist og her i sine Bryllupsviser ikke har sparet sine Læsere for et andet Slags ufornødent Skiemt; men tillige søger at undskylde ham paa Grund af, at i de Tider og hos de Folk, han levede med, dette Giækkeri var meget afholdt, ja blev i saadan Færd saa godt som udkrævet, ligesom Fe-

cennini hos de Gamle; da med eet Ord Smagen endog i visse Maader den Tid var lidet bedre hos os, end hos de Romere, da Plautus levede; saa bør det erindres, at denne Vansmag endnu længe efter, ja næsten indtil vore Dage har hersket; at først for et halvt Aarhundrede siden han, som maaskee først kan siges at have angivet Tonen til et ædlere Slags Epithalamier, Flaccus Stenersen, formelig bandlyste hine Giækkerier med sit

Bort poetiske Pøbel
Med uartig Tvetydighed!

og at det siden var Ewalds Hymenæer, der aldeles bragte hine af Skik, og angav den Tone, som en Thaarup, J. Rein, Zetlitz, Guldberg og Flere siden saa herlig have bevaret.

Undertegnede har andensteds udladt sig om Bordings mesterlige satiriske Talent, hvorpaa især hans Forhaabnings og Forhalings Griller hvilke ogsaa i Morgenposten omtaledes som det vigtigste og bedste af hans Digte, give umiskiændelig Beviis; det være ham imidlertid tilladt til de Prøver, saavel han selv omtalte Sted, som Bordings Biograph i Morgenposten har afskrevet endnu at føye følgende:

Jeg sagde: see dig for, at du
Faaer ei for høie Tanker,
Du meen, du vil til Hove nu
Det første faae, som vanker,
See til, at de, du lider paa
Dig skulle snart forfremme
Hvo veed, naar de til Hove gaae,
Da kunde de dig glemme.
Dig loves Godt, men derhos tænk,
Det kan sig og omvende,
Og komme paa den lange Bænk,
Hvo vil dig siden kiende,
See til, du haaber ei for stort,
Og maa den Lignels høre,
Der om det store Bierg er giort,
Der skulde Barsel giøre.
Det hovned op, og gav sig ud,
Det buged blev saa saare,
Man svoer om baade Kield og Knud,
Deri vist Unger vare.
Man bange blev, det skulde fød
Et græsseligt Spektakel,
Der skulde Folk og Fæ forød,
Og giort et stort Mirakel.
Saa stor var ingen Elephant,
Saa modig ingen Løve,
Dem Mod og Hierte jo forsvandt,

De torde der ei tøve,
Men der det nu med største Bruus
Al Verden Frygt paanødde,
Da kom her frem den liden Muus,
Det var alt det, hun fødde.
En haanlig Latter deraf blev
Blandt dem, som derhos boede,
Men Fama! du dog derom skrev
Til dem, som Alting troede.
Det Varsel kom for Hvermands Mund,
Den Muus tog til at være,
Nu blev den til en ildsker Hund,
Nu til en hornet Oxe.
Den ene soer, der var udlagt
En slem forgiftig Drage,
Den anden derimod var sagt,
En Løve med sin Mage.
Ja mangen en indbildte sig
Det var den Pythons Broder,
Som Phœbus dræbte ridderlig
Ved de peneiske Floder,
At den og kunde med Forgift,
Som den af Halsen sendde
En ganske Vang og Overdrift
Forgive slet og skiænde.
Saaledes gik det Huus fra Huus
Sig allesteds forinerde

Var dog en Muus, og blev en Muus,
Til Katten den fixerte.
Paa samme Viis det dig kan gaae,
Som eft med Haab uddragen,
Ak ja! jeg ogsaa snarlig saae,
Hvad Klokken den var slagen.
Thi see! hvad var jeg dermed tient,
At jeg for søden Stemme
I gyldne Herresal var kiændt,
Og leed dog Armod hiemme.
Hvad fik jeg derfor, at enhver
Mig Priis og Lov tillagde,
At store Folk mig havde kiær,
Og høie Ting tilsagde.
Mon jeg mig af den tomme Roes
Kan æde fuld og mætte,
Mon jeg en Velding eller Moes
Af Løfter kan anrette,
Mon nogen med en bar Drik Vand,
(Om Viin jeg ei vil tale)
For jeg til Fyrster skrive kan,
Mig lædske vil og svale?
Vil nogen Kræmmer borge mig
Grovt Klæde til en Hue,
For jeg berømmes høielig
Af ædel Mand og Frue.
Nei Dantsen ei med røde Sko,

Allene kan udføres,
Der hør langt mere til, end Ho!
Naar Ploven ret skal kiøres.

Vel maa man udentvivl i disse Linier gienkiænden den Digter, om hvem hans Eftermand og Overmand Reenberg kunde sige:

Det dig saa vel fra Pennen gaaer;
Du digter ei saa fage,
Dig jo et Ord tilrede staaer,
Og tage vil sin Mage.

Endnu staae tilbage at omtale Bordings alvorlige Digte; Kiærlighedsdigtene, der for det meste ere Oversættelser og Efterligninger af det tydske, have vi allerede i Anledning af een af hans Forgiængere berørt, ogsaa ere i Anledning af Arrebo hans Poenitentsesalmer efter David omtalte, som maaskee det meest fuldendte, vi have fra ham. Hans andre aandelige Sange have ikke siælden liidt under den synderlige Grille, at de ere blotte Parodier af saakaldte verdslige. Dette er f. Ex. Tilfældet med følgende:

Herre Gud! hvorlænge
Skal din Vrede strænge

Plage mig.
Og jeg dig
For min Synd betale,

der er en saare lidet forandret Parodie af hans

Sylvia! hvorlænge
Skal din Vrede strænge
Plage mig,
Og jeg dig
Kierlighed betale.

Imidlertid findes ogsaa smukke Stropher og Stæder, der, som Hr. O. Wolf har anmærket, bære Præg at komme fra Hiertet, og være skrevet af en Mand, der har fristet Siels Vaande og Gienvordighed i Livet! Hr. O. Wolf har afskrevet nogle Stropher af en Takkesang efter at en stor Sorg er forvundet. Undertegnede vil afskrive følgende.

Hvad vil du Dødelige
Paa Verden slaae din Lid,
Hvad vilt du dig tilsige
Langvarig Alders Tid!
Naar du paagiver Agt
Du daglig vel fornemmer,
At Døden ingen glemmer,
Det er den gamle Pagt.

Saa stor af Stand og Ære
Saa deilig ung og let,
Kanst du ret aldrig være,
At Døden jo sin Ret
Af dig udkræve vil.
Thi tænk dig om itide,
Du kanst ei Tiden vide
naar det dig falder til.

Tænk i din Ungdoms Dage
paa Gud din Skabermand,
Sæt Verdens Lyst tilbage
Som dig ei hielpe kan.
Lev, som en Christen bør,
Lad Gud forresten raade
Din Siæl han vil benaade
Hvor tidlig du end døer.

Hans poetiske Merkurius derimod, troer jeg, man med Føye efter Suhm kan kalde: Aviser paa Vers, som han beordredes at skrive, et Arbeid, der kunde giort en Virgil selv til en Mævius, og ligesom man med nysnævnte udødelige Lærde maa tilstaae: at det er Skade, Bording aldrig egentlig har udarbeidet nogen vis Materie, saa at vi kun fra ham have Leilighedsvers, som han gemeenlig har forfat-

tet ved et godt Glas Viin og derfor ladet sin lystige Geist Toilen, hvori altsaa vel findes lystige, muntre og vittige Indfald, men hverken ædle eller dybe Tanker og Vers, som undertiden halte, i det mindste aldrig have nogen majestætisk Gang; bør man og med hans tit anførte eene Biograph anbefale ham ikke blot til hver, der har Lyst at studere vort Modersmaal i dets gamle Fynd, men og til hver Digtekunstens Elsker, som den — der efter dennes rigtige Udtryk, har sat den første Skik paa vor Poesie ɔ: truffet den Tone og Aandsvending der fremfor andre synes os egen, saa det maaskee ikke er uden Føye, man etsteds har sagt om ham:

O Bording! du, hvis Navn var Digtekunstens eget,
Kun glemt, maaskee fordi vi skylde dig formeget.

K. R.

Henrich Thomesen Gerner

er født i Kjøbenhavn d. 9 Decbr. 1629. Hans Fader Thomas Gerner var Renteskriver i Kjøbenhavn. Deponerede 1650 fra Kjøbenhavns Skole. Blev 1652 Hører paa Herlufsholm. Rejste 1654 paa kongelig Stipendium udenlands til Engelland og Holland. 1656 kom hjem, blev Præst i Birkerød; og giftede sig med sin Formands Jens Bircherods Datter. I Krigens Tid led han først meget af de Svenske, som adskillige Gange plyndrede ham, og da han tog Del i Sammenrottelsen med Stenvinkel for at bringe Cronborg igien tilbage til den danske Krone, blev han fængslet. Han sad i Arrest i 43 Uger. Han blev lagt paa Pinebænken og omsider dømt fra Livet. Execution som var berammet til

den 19 August 1659, blev der intet af, da K. Frid. III. lagde sig derimellem. Men fangen blev han ved at sidde, indtil han kort for Freden, blev løskjøbt af sin Kone for 400 Slettedaler. Han kom til sit Embede igjen *). Blev Aar 1693 Biskop i Viborg. Døde Aar 1700.

*) Af en kongl. Skrivelse, hvoraf jeg har Copie, sees, at Regjeringen ikke forsømte at belønne hans udviste Patriotisme. Kong Fredrik 3die skriver saaledes til Kammercollegiet: "Vor synderlige Gunst tilforn. Eftersom vi den 28 Jul. Anno 1660 efter Vores aabne Brevs Formælding naadigst haver forundt Os Elskel. Hæderlig och Welbyrd. Herr Henrich Thomsen Sogen-Prest til Birckerød Sogen her i Wort land Siælland, formedelst Sin befunden tro tiennifte i forleden Krigs tid, Aarligen at nyte Nyde och bekomme 200 Rixdlr. aff Bergenhuuses Ambts Wisse Indkombst. Thi er Woris Naadige Villie og befaling, atj dend anordning gierer, at forn. her Henrich Thomsen iche allenifte huis hannem aff forschreffne benaading til dato befindis at Restere, uden witlefftig ophold bekommer, Medens endoch at hand samme beuilgede Penge hereffter, effter forschreffne Woris hannem derpaa giffne breffs indhold, fremdeelis Rigtig følgagtig Vorder, dermed, v. s. v.

Hafn. 29 April 67.

Af hans adskillige Skrifter, som opregnes i det Wormske Lexicon, vedkommer os kun her de poëtiske, og ere disse da især hans Hesiodus og hans Ilias & Ulysses. Det første Verk har denne Titel:

Hesiodus fordansket og udi Rim oversat af Henrich Thomæsen Gerner, Guds og Menighedens Tjener i Birkerod. Kjøbenhavn. trykt hos Daniel Eichhorn paa Christian Cassubens og Christian Gertsens Bekostning. 1670. 211 S. 8vo.

Om Dagens Gjerning i Januar heder det S. 155.

Vi Ryggen til det gamle Aar
med Glæde nu omvender,
vort Ansigt til det ny Aar staaer;
Gud os vel Lykken sender.
Vi alle Glugger stopper til,
at Kulden os ej klemmer,
thi Sneen vel derind komme vil
hvor Sol sig ude glemmer.
Dit Gjerdsel hug, men Mosen bær,
og strax til Steden føre,
at du betids kan færdig vær'
din Gjerder færdig gjøre. o. s. v.

Om Februar heder det blandt andet:

"Paa Amag Katten jages
af Melketønden ud;
paa samme Sted og drages
med Gaasen Katteskrud.
Det hendes Hoved koster,
og Halsen er besmurt
med Sæbe (Affens Moster),
det kommer hende surt." o. s. v.

I Marts.

"Nu laver vi vor gode Plough,
I Aaget Oxen spender;
han maa nu lade til sin Bov,
han udi Furren render.
Nu letter Fisken sig fra Bund,
nu skal vi Ruser sætte,
han har forladt sin Vintergrund,
og vil nu Mangen mætte.
Dernæst vi Kaalfrø villig saar
i Gadejord og Haver,
vi vist deraf omsider faaer
en Vinterkost vel faver." o. s. v.

April:

"Luk Gjerder vel med All og Torn.
Din Jord lad blive møget,
Saa giver hun dig meget Korn,
naar hun er saaet og pløiet.
Har du ej Møg, men Halm og Straa,
lad det paa Jorden føres,
og sæt saa siden Ild derpaa,
saa kan hun frugtbar gjøres.
Har du ej Møg, ej heller Straa,
og intet for at kjøbe,
i Pølevand dit Sædkorn slaa,
en Døgen deri støbe;
naar det er gjort, tap Vandet fra,
dig strax til Sæden lave.
Det er forsøgt, det maa du tro,
du Gavn deraf skal have. — — —
Nu Tiden er, at Gøgen gal',
skal Piger sig forvare,
at de ej fastend' med ham tal'
at han dem ej skal daare.
Men mærker: Gjøgen er ej den,
som eder monne gjække,
han varer eder om den Svend,
jer Brudeskrin vil brække."

Mai:

Endnu er Ploven i sin Gang,
og Øgene i Seele;
vi saaer og nu vor Sommervang
vort Korn med Jorden deler.
Vor Hyrde gaar i Vangen hen
med Horn og Horsekremme,
de vilde Dyr er ej hans Ven,
de lar sig ikke tæmme.
De Harer, som paa Bladbyg gaar,
dem kiuser han af Kornet,
naar han med Røst og Stemme klar,
vil tude udi Hornet.
Vi Bønder nu om Gjerde gaar,
og En den anden panter,
som i vor Skraa beskrevet staaer,
paa Øxe, Sko, og Vanter.

Junius:

Nu brændes Vand til Lægedom
af Blomster og af Blade,
som alle Syge kan bekom'
i Apothekets Lade.
Vi har nu mode Kirsebær,
og Rips til Lysten bruger;

vi har Placeer af Rosentræer;
Vi Haverne nu luger.
Endiven Silleri og Kaal
vi hypper og omsætter,
vi Vand gir paa dem med en Skaal,
saa lykkes de vis tætter.

September:

Nu kan du Mjøden blande brun,
dertil den skjønne Melske,
efter den danske Mands Fasuun;
den Drik de Gamle elske.
Til Maade brugt er Mjøden sund
for Rygverk den os prises;
det siges ej foruden Grund,
det skjellig kan bevises;
thi Honning Mjødens Moder fin
af Urter sankes mange,
som tjenlig' er i Medicin
og best i Marken prange.
Med Mjød stor Udgift spares kan,
som ellers mon udøses;
vi har det i vort eget Land
som Vin med kunde løses.
Vi elsker megen fremmed Drik
dermed os selv fordærver.

Vor Dragt er og af fremmed Skik,
den Rigdom ej forhverver.

En Udsigt over Christian Vtes Regjering i de 10 Aar fra 1775—85 haves af Gerner paa Vers i følgende Verk i Folio, som har trende Afdelinger:

Den store Nordens Konnings K. Christian den Femtes berømmelige Landtogs og af Gud forleente lykkelige Seyervindingers Ilias. S. 1—70. item.

Den store Nordens-Konnings K. Christ. Vtes ypperlige Sørustning, berømmelige Søslag, og lykkelige Seyervindingers navnkundige Ulysses. — S. 71 — 137. og atter

Den store K. Christian Vtes berømmelige Bedrifters og fem Aars fra 1680 til 1685 continuerende Ilias, eller Den anden Part. prentet i Kiøbenhavn af Christian Wering Universitetets Bogtrykker. 56 Sider.

I Fortalen til Kongen foran Ilias staae ad-

skillige Invectiver mod de Svendske, saasom om Torstensohns Invasion, om Prints Frederichs Fordrivelse af Stiftet Bremen, om Carl Gustavs Anfald, om Tolden i Sundet; "at jeg intet skal tale om, siger han, at Sverriges Rige er et affældigt Rige fra Kronen af Danmark, saa vil jeg allene ihukomme de aftvungne Underdanes Raab og Suk til den danske Regjering om Forløsning fra det svenske haanlige Aag." — Vi har seet, at Gerner fremfor Nogen kunde have Føje til ikke at være de Svenske gunstig.

Efter Fortalen og en Opmuntring paa Vers til denne i Gerners Øjne saa billige og retfærdige Krig følger Beskrivelsen over hver mærkelig Expedition under Krigen, først Landtogene og siden Søtogene; foran hver Expedition anbringes didhenhørende historiske, moralske, politiske Reflektioner, og derpaa beskrives og lovsynges Heltebedrifterne, med tilføjet poetisk Beskrivelse over de belejrede eller indtagne Stæder og Fæstninger.

S. 115 beskrives *Expeditio septima* eller det syvende Søslag ved Falsterbo og i Kiøge Bugt d. 1 Julii 77.

"Halvtredsindstiuge stærk var Svenskens Orlogsskibe,
med hvilke uforsagt han vilde os angribe;
vor Flode liden var, af tredive bestod,
men hver Mand færdig var at bruge Heltemod.

Som Dagen brød nu paa, og Natten axled Kaabe,
den klare Söl gik op at tære Duggens Draabe,
den Svenske gjorde Sejl, dog sig tilbageholdt,
dog Vinden var ham med, han modig var og stolt.

Men som i saadan Sag det bedre er at give
med Lyst det første Slag, end sig at lade drive
med haarde Ord til Strids, hvorfor Herr Jul gik paa
og sig i Vending gav med Fienden som han laae.

Med stor Umage kom han frem at holde Trøje
med denne svenske Magt, som meente strax at bøje
den ganske danske Hær: dog vendte Vinden sig
os lidet til Gefal, og var os hjelpelig.

Herr Marqvor Rodsten gik først an, den Is at bryde,
Herr Jul strax fulgte med, og lod sig ej fortryde
at gribe Fienden an og bruge Heltespil,
Jens Rodsten var ej seen at gjøre sit dertil.

De strax i Fægtning kom, Horn lader strax antænde
tre store Brandere, som skulde Floden skjænde;
men de gik frugtesløs, og hvad de havde tænkt
at gjøre Os, det blev for dennem selv iskjænkt.

Det rette Mvorsverk fik nu sin rette Gjænge,
hver vilde sig med Magt ind paa den anden trænge;
der blev og Intet spart, hver fik sit fulde Maal,
hver stod saa mandelig som han var giort af
Staal.

Den første Hilsen kom med saadan Skraal og Torden,
at man og maatte tænkt, at Himmelen og Jorden
sig skulde samle strax, og Alting undergaae;
thi Alting sjuntes nu sit Maal at have naaet.

Her intet andet var end Ild og Røg tilsjune,
det var meer selsomt, end naar Jupiter vil ljune;
thi Torden giver Regn, og Liunild skinner klar,
men her gik Alt i et, Alting et Chaos var.

For mange Skud og Skraal man intet kunde høre,
man neppe kunde see for Damp sig ret at røre;
thi Røg og Damp saa tyk gik ud fra hver en
Kant
at Himmelen var dum, og Solens Skin for-
svandt.

Ved det første Pust Jul Dragen *) for sig jagde,
saa den i Kiøgebugt sig op paa Grunden lagde;
dog meente den, igjen sig selv at giøre løs,
og komme fra den Grund og siden gaae tilsøs.

Men dette hindret blev, og Skibet blev bestiget
af nogle danske Mænd, som hen til Kiøge figed'
at holde Vagt og Værn mod Fiendevold til Søes.
Claus Mohr Anfører var, og gik paa Skibet løs.

Han Folket fangen tog, og udaf Skibet førte
dem som født Svenske var' o. s. v.

I den saakaldte Continuerende Ilias, som afhandler Fredsbedrifterne 1680 — 85, og er forsynet med Ole Borchs Imprimatur dat. 23 Februar 1685, forekommer S. 9 nogle Stropher aldeles af samme Indhold som Thaarups berømte Sang: Du Plet af Jord ꝛc.

"Naturen lærer mig, at aldrig er saa ringe
en Hyrdes Fødestavn, som kunde ham indbringe
hans Føde end saa slet, han jo i Gosen-Land
bekommede den Sted, som gav ham Brød og
Vand.

*) Navnet paa et svensk Skib.

Alt kom jeg end saavidt som hen til Verdens Ender,
hvor andre Folkes Fied mod vore Fødder vender,
jeg aldrig leed saa vel, jeg aldrig blev saa rig,
jeg paa min Fødestavn jo tænkte idelig.

Hvo Island er bekjendt, veed det vel at beskrive,
at det kan hverken Korn ej heller Brødet give,
at det steenklippigt er, at der er Heckenfield,
at der er Kuld og Frost, og Alting uden Held;

At Solen lidet sees, at Natten varer længe,
at der er Vadmelsdragt, lidt Gods, og færre Penge,
at alting umildt seer, som jo en øde Ørk,
hvor og er intet Træ, men alting fælt og mørk.

Før dog hid Islands Mand, og lad ham alting niude,
som yndigt er og godt, og lad hans Krop beprydе
med Silke, Fløjel og Guld, og gjør ham Ære til;
han dog paa Iseland langt heller være vil. o.s.v.

Sorterup, som i sit i Samlingen af danske Vers (10de Bind 2det Oplag) indrykkede Cacoethes Carminificum mynstrer alle samtlige danske Versemagere, har da heller ikke ladet Gerner gaae ram forbi, men giver ham følgende lille Snert:

"Jeg for tvungen Vers ej regner
det, som Lærde skjælde let,
men for gjørt det gjerne tegner,
som er sinderigt og ret.
Dog, hvor Versetonen falder
som et knubre-kantet Glas,
jeg da jevnt det ikke kalder,
var det end en Ilias."

Og i den dertil hørende Note:

"Regner, per Anagramma Gerner. Hans Hesiodus og andre Smaaskrifter flyde bedre end hans Ilias paa somme Steder, endskjønt han allevegne har viist eruditionem."

Gerners Samtidige, hor ovenomtalte Peder Syv, der paa den danske Skriverigtigheds Vegne ikke synes at have været Gerner god, udlader sig saaledes (i de Sühmske Samlinger 1 Bind 2det Hæfte pag. 103) "I Gerners Hesiodus findes mange slette Rim, og en Del fremmede Ord, saasom: prosperered. I Anmærkningerne findes Meget Sagen uvedkommende. *Hesiodi Opera et Dies* er ikke oversat men Andet indført isteden.

Mathias Worm.

Søn af den berømte Ole Worm. Fødd i Kiøbenhavn 1636. Studerede Theologie ved Kiøbenhavns Universitet, reiste siden udenlands i 11 Aar. Kom hiem og blev Aar 1667 beskikket til President i Ribe. Blev siden Assessor i Høiesteret og afstod Præsidentembedet i Ribe til sin Søn Casten Worm. Han døde 1707.

I det norske lærde Lexicon faaer Mathias Worm det Skudsmaal, at han var en af sine Tiders heldigste danske Poeter. Ogsaa har jeg fundet anmærket etsteds, at Kong Fredrik III. fandt Behag i hans Vers. I Sammenligning med Gerners og andre paa den Tid kan man ogsaa lade dem passere, men høiere Ros fortiene de ikke. De bestaae

meest i Leiligheds-Vers, foruden et Par Stykker som skal være satiriske, men snarere ere moralske af Indhold. Inventionen bestaaer i dem begge i at han i en Drøm beskuer — som Baggesen udtrykker sig — "Menneskens Fagter, og da dem og al Verden foragter."

I det ene, som fører Titel af Hofmands Speil, kommer i Søvne en Mand til ham, som var bekjendt med Hoflivet, og her heder det blandt andet

[illegible] udi en Stue [illegible]
Han fulgte mig strax ind, der var en stor Formue
Af gamle laadne Skind omkring paa Væggen sat.
Jeg tænkte, her er vist en Bundtemagers Skat.

Dermed begyndte han saaledes at udbryde:
Om du til Hove vil hvad dig er gavnligt nyde,
Paa dette Husgeraad du Forraad gjøre maa,
Og denne dyre Skat for dig bered maa staae.

Naar du til Ræveskind et Faarehoved fætter,
Du under Fromheds Skiul trædskfagtelig forrætter
Hvis du vil bringe fort; der er den bedste Kaus,
Naar Ræven staaer bag Dør, og Faaret gaaer
i Dands.

Udi Bestillinger sig [illegible] indsnige;
Og komme uformærkt en Anden til at vige,
Dertil [illegible] Ræveskind. See! hvor forslidt det er;
Thi man det Dag og Nat paa Kroppen jævnlig bær.

Naar Refuen har giort Platz, dend Løfue-Hud strax følger,
Hun weed at bryde need og Machten icke dølger,
Men hun en brugis maa, for Lyckens Lod er kast,
Og naar man uden Frygt i Sadlen sidder fast.

See der er Ulfuens Schind! hans Glubschhed gier ham Føde
Naar hand de fromme Lam forføde lægger øde;
Med Fromhed gaar det saa, der dødis mangen Mand
At en Ugudelig sig prechtig nære kand.

See der Camelens Hud! hand dricher en af Floden
[illegible]er hand den rør omkring og schiden gior med Foden.
Det mangen Hofmand gior, som fischer gierne der
Hvor Floden meest er rørt, og Vandet tychest er.

See der er Lossens Hud! hans Siun er skarpt, han
kiender
Alt hvis der langt fra skeer Saa seer i alle
Stender
En Hofmand hvad er ondt og hvad der vel anstaar,
Af hvis som nyttigt er slet intet ham undgaar.

See! der er Hundens Schind! iblandt hand Næsen løffter
Og i sin Herris Schiød, iblandt med Jorden snøffter.
Saa giør og mangen Schalck, han snøffter her og der,
Nu Tidinger til En nu til en Anden bær.

Det blifuer alt forlangt, om alting schal forklaris,
Og til en anden tid, en anden Deel maa sparis;
Dog har jeg et endnu som jeg dig sige maa
Og føre til Gemyt, før Jeg dig lader gaa.

Det som meest gafnligt er jeg dig nu først vil lære.
Hvad tencher du den Urt som hisset staar monn were?
Det er en kostbar Ting hun læger alle Saar,
Og farlige Gebrech som mand til hofue faar.

Dend paa vort danske Maal, Taalmodighed man
falder.

Hun læger hastig Slag; naar du fra Høyhed falder
Ned til en nedrig Stand, der intet bedre er
End at du som en Helt dit Fald taalmodig bær.

For Mafven er hun god, om du kan ey fordøye
Det du har sluget ind, du maat dig lade nøye.
At du med god Maneer det hastig gifuer op,
og fra den haarde Kost erlediger din Krop.

Om Galden plager dig, og du maa see din Vrede
Ey ytris som du vil, hun kand for dig berede
En dyrbar Lægedom, og hun dig lære vil
At lide Vold og Last og gifue Tack dertil.

Hun læger Øyne-Vee, naar du seer dig nedbøyet
Og dem som mindre er udi din Plats ophøyet.
Af Sygdom, Jammer, Spot, og hvad dig kommer an,
Tar hun ey Pinen bort, hun den dog lindre kan.

Gack nu min Ven, gack hiem, og see om du til hofue
Din Locke, Velfært, Gods og hvad du har vil vofue.
Gak varlig, see dig for; paa denne slibrig Vey
Hvis Foed har standet fast, i Verden fandtis ey.

Dog tag det vel iagt i den Ild som gir dest Varme.
Naar du dend bruger det, den brænder dine Arme.
Om du den skaane vil; saa er og Herre gunst,
Dend som den bruger ret har lært den beste Kunst.

Det andet Poem som har til Opskrift: Riis til hver Mands Rumpe, ud i et satyrisk Digt flettet af Aletophilo, gaaer ud paa at Gudfrygtighed er jaget i Landflygtighed og ingensteds at faae opdaget. Det er en Slags Efterlignelse af Hans Tausens "Fordum var Sandhed mægtig og bold;" men som det i poetisk Værdie staaer langt nedenfor. Efterat Autor længe har klaget over Mangel af Gudsfrygt hos Geistligheden, skynder han sig til Enden, og Manden som taler med ham i Søvne, udbryder saaledes:

Gaar du til Hofve; der dig møder Refue-Rencher
I høy och nedrig Stand, du det vel iche tencher;
Dig møder Juda Kos; du Joabs Helsen faar,
Pilatus toer sig, dermed U-schiuldig staaer.

Gaar du i Byen ned til Raadmand, Foged, Schrifver,
De med Oprichtighed och Guds-frycht Spotten drifuer,
Og Penge Løbnet er, de achter ingen Scham
Thi de har huer och een lært Falsi Regulam.

Om du til Kiøbmand gaar, til Bager, Brygger,
Slachter,
Du nøppe finder een som Guds-frycht ey foracter;
Thi Allen er for kort, og Schieppen faaer en
Maal;
Huer er udi sin Deel saa slibrig som en Aal.

Gaar du til Handwerchs-Mænd; huo holder det han
lofuer?
Til Falschhed vaager de, men til Gudsfrycht de soffuer
De suer om deris Gud, har Hiertet fuld af List
Og Red'lighed och Tro hos dem har ingen Frist.

Det blifver alt for langt, om jeg især optegner
Huad Verdens Idret er, och huer sin Feyl tilegner.
Jeg har dig noch fortalt; om du naar mine Aar,
Det jeg ey nu har sagt, du da at viide faar.

Huorfore om du dig med Iffrighed bemøyer
At finde Herrens Frycht; paa Hassens Steed du pløyer,
Du slaaer i Veiret hen, med Sold du øser Vand;
Thi tro mig, at hun ey paa Jorden findes kand.

Som hand det hafde sagt, et Bulder hastig scheede
I Stuen som jeg laae, og jeg sprang op af Vrede,
Dermed gich Sesselen bort, og Manden hand for-
svandt,
Och andet var en Drøm, jeg klarlig da befandt.

Pokalen til Læseren, hvori han, ligesom Dalton i Comoedien, har concentreret en heel Hoben Ordsprog, er noget med det Nætteste han har skrevet. Det lyder saaledes:

Det er een farlig Ting, hvis Andre giør, at laste,
Och dennem deris Feil i Næs och Øyne kaste,
Det er en farlig Ting at sige: Du giør det
Som dig ey vel anstaar, och det er icke ret.

Den som vil Fanden slaae, maa hafue Jerne-Hæn-
der,
Huo Hunden biide vil, maa bruge scharpe Tender,
Er Kiedlen Grydens Spot, hun hende gierne
svar:
Vee dig! saa sort du er; dermed er Sagen
klar.

Ondt er fra Vange-led et gammelt Suin at venne,
Ondt er fra Gade-Kær en gammel Gaas at genne,
Alt det som loddent er man icke svie maa,
Om mand vil Herre-gunst och Rigdoms Fylde
naae.

Alt dette veed Jeg vel: Jeg veed huor vidt sig
strecker
Min Föd, at jeg den ey igiennem Schinket recker,

Jeg kiender mine Feyl; Jeg kiender Verdens Tid,
At Sandhed gaar ad Dør, for den er ilde liid.

Dog er Jeg uforfært de Laster at optegne
Som er enhver gemeen: Vil nogen sig tilegne
Det som Jeg skrevet har! lad gaa! den scharpe Lud,
Den heeler schabed Saar, dog den giør ondt i Hud.

Thomas Kingo.

Af de danske ældre Digtere fra Reformationen af har de allerfleste været Geistlige; tre af dem har endog været Bisper, nemlig: Peder Jensen Hegelund, Anders Arrebo, og Henrik Gerner; Kingo er den 4de Bisp der viser sig som Digter. Hans Rang, paa det danske Parnas, er ved Siden af Bording og Arrebo, langt over de med ham samtidige Digtere Gerner, Syv, Sehested og Andre. Naar Reenberg, i sin Forsamling paa Parnas, lader Apollo holde Mynstring over alle danske Rimere og Poeter, for at udsøge den der fortiente øverst Hædersplads, er Kingo den, som Apollo beder tage Sæde:

"Den Mær, som her Mæck
Den store Mand Ovidius
skal her Din Naboe være."

og Sorterup, naar han for Rostgaard, satyrisk vis, afmaler "Cacoëthes Carminificum", udbryder saaledes om Kingo:

"Kingo skiænker os at drikke,
af sit krydred Digtervæld,
saa vi kan os noksom ikke
undre paa hans Sanges Held."

Om Kingo kan man i dobbelt Henseende sige, at han aagrede med sit Pund; thi baade giorde han en temmelig stor Hoben Vers, og hans Poesier indrentede ham ikke lidet. Han skrev sig ikke blot en Bispestol til, men ogsaa en Doctorhat, Adelskab, og Formue.

Hans fornemste Levnetsomstændigheder ere forteligt disse: Han er født d. 15 Dec. 1643, i Slangerup, hvor hans Fader, Hans Thomæsen, var Banger og Væver. Hans Farfader, Thomas Kingo, af Fødsel en Skotlænder, var Kong Christian den IVdes Tapetmager, og boede i Helsingør.

Vor Thomas Kingo kom i den latinske Skole, først i Slangerup og siden til Frederichsborg, fra hvilken sidste han deponerede 1654. 1658 tog han Attestats. Conditionerede derpaa nogle Aar, først hos Forvalteren ved Fredrichsborg Slot, og derpaa hos Frue Lene Rud paa Sæbygaard. Her paa denne Herregaard satte han siden Scenen for sit første ved Trykken bekjendtgjorte Poem, Sæbygaards Koklage kaldet.

1662 blev han Personel-Capellan hos den gamle Peder Jacobsen Worm, Præst til Kirkehelsinge og Drysselberg Menigheder, og Provst i Løveherredet, og da Worm snart derefter døde, succederede han ham i Kaldet.

1668 blev han forflyttet til sin Fødebye, Slangerup. Tog Aaret derpaa Magistergraden. Og endelig blev han, den 25de Februar 1677, beskikket til Biskop i Fyen. — Under 8de April 1682 giorde Kongen ham til Doctor i Theologien, eller han blev, som man kalder det, Doctor Theologiæ bullatus (per bullam regiam). 1683 ophøjede Kongen ham i Adelstanden, med en Pegasus og 3 Stjerner i Vaabenet, og 1690 fik han Rang med virkelige Justitsraader.

Han døde, mæt af Verdens Glæder og Sorger, d. 14 Oct. 1703; og den i sin Tid berømte Biskop Deichman holdt en lang Ligprædiken over ham.

Kingo døde uden Børn, uagtet han havde været trende Gange gift. Hans to første Koner vare Enker. Den første Gang han giftede sig, var med hans Formands i Kirkehelsinge Sogn, Peder Worms Enke; ved hvilket Giftermaal han blev Stiffader til den, ved sine Pasqviller og satiriske Rimerier, ulykkelige Jacob Worm. — Denne første Kone levede Kingo kun et halv Aars Tid, før hun døde; saa giftede han sig med en Forpalterenke paa Frydendal, som levede med ham i 25 Aar. Hun døde i Odense 1694 i Junii Maaned. — Et halv Aars Tid efter giftede han sig med Birgitta Balslev, en Datter af Doctor og Assessor Christopher Balslev. Ved dette sidste Giftermaal blev han Eier af Fraugdegaard, som tilhørte Jomfrue Balslevs Fader. — Kingos tredie Kone giftede sig, efter hans Død, med en vis Capitain Christian Wickerod.

Af de adskillige Stridigheder, hvori Kingo, som Embedsmand, var indviklet, skiønnes ikke rettere, end at han, af Karakter, maa have været en myndig og paastaaende, (jeg tør ikke, ligefrem, lægge til: baade penge- og ærgierrig) Mand. Sin

Bispestol tiltraadte han med en Tvist, angaaende Naadsensaaret i Slangerup, som Eftermanden vægrede sig ved at betale, indtil han, ved Lovmaal, blev tvungen dertil; og han forlod Bispestolen og Verden, uden at see Enden paa en fortrædelig Sag imellem ham og hans fordum Ven og Besvogrede, Stiftsprovsten i Odense, Mester Jørgen Karstens, der skal have begaaet Subordinationsbrøde imod Bispen. Høiesterets Dom i Sagen, som ikke faldt førend efter Kingos Død, var Mester Jørgen imod; hvilket let kan give Efterverden Anledning til at frikiende Kingo, og at troe, at Karstens's Sag nok ikke var saa reen. Det bekiendte Mundheld: en Karl som Karstens, som den der siges om, ikke anseer med Ligegyldighed, det veed jeg af Traditionen, man i Odense ikke glemte at anvende paa Mester Jørgen.

Saaledes fik Kingo ogsaa Regieringens Medhold i de heftige Stridigheder, der reiste sig mellem ham og Stiftamtmanden over Fyens Stift, Halmut Otto von Winterfeldt. Stiftamtmanden klagede i en Memorial til Kongen af 23. Oct. 1681 over, baade, at Biskoppen, uden hans Minde, havde ladet Gymnasiibygningen reparere, saa og saa, at han i en Værgemaalssag havde tilintetgiort Stiftamtmandens Befaling til Præsten i Gamborg. Den

kongel. Resolution gav Kingo Ret i begge Delene. — Foruden disse to anførte Poster var Hospitalet i Odense ogsaa et Tvistens Æble imellem dem, da Kingo paa ingen Maade taalte noget Indgreb i sit Embede, og Stiftamtmanden vilde usurpere en Myndighed over Hospitalets Betiente, som ikke tilkom ham. Kingo skrev under 4de August 1682, en udførlig Deduction, og beviste, at Hospitalets Direction, i Følge de ældre kongl. Anordninger, tilkom ingen andre end Bispen, Stadens Sognepræster, og Borgemester og Raad. Og derved forblev det den Gang.

Med samme Omhyggelighed Kingo omhegnede sin Bispestols Magt og Myndighed, med samme Flid vaagede han ogsaa over dens Indkomsters Forøgelse, saa hans Eftermænd maa takke ham, i hans Grav derfor.

For det første fik han 1679, efter kongl. Bevilling, for sin Person, til sine Indkomsters Forbedring, Sandby Kald i Lolland, paa Vilkaar: "at han derudi en dygtig Capellan, Menigheden uden Besvær, forskaffer, og selv underholder." Dernæst erholdt han, for sig og sine Efterkommere, kongl. Bevilling paa aarlig Cathedraticum, en Rdlr. af hver Kirke i hele Fyens Stift, "efterdi (hedder det

Rescriptet) de andre Superintendenter, her i Danmark, saadanne Penge, af Kirkerne i deres Stift skal oppebære.

1696 skaffede han, ved sine Forestillinger til Regjeringen, Provsterne i sit Stift Myndighed til at forestaae og besørge Auctioner i Stervboer efter afdøde Præster eller andre Geistlige.

Saa driftig og paapassende Kingo viiste sig i hvad der henhørte til det Timelige af hans Bispeembede, saa aarvaagen var han i det Aandelige, eller naar det kom an paa at haandhæve den augsborgske Confession og den rene Lære. De papistiske Vildfarelser, som den catholske Pater i Fridericia søgte at forplante i Fyen, qvalte han 1698 lykkelig i Fødselen, og 1701 dæmpede han de, af en Separatist i Odense, navnlig Jacob Jensen, opvakte Uroligheder. "Denne Sepatist talte (efter Blochs fyenske Geistligheds Historie 1ste Bind, S. 167) ilde om Lærestanden, og Naadens Midler. Tvende af Byens Sognepræster, Mag. Karstens og Mag. von Haven, og Capellanen ved Domkirken, Mads Rostoch, vare satte til at undersøge Sagen. I et Brev, dateret Nykjøbing d. 28de Junii 1701, befaler Kingo, at, siden han, ved Sagtmodighed, ofte igjentagne Formaninger og Overbeviisninger

af Skriften, ikke vilde lade sig rette, men fremturede i sin Halstarighed, imod den Hellig Aand, og kastede sig selv op til en Foragter af Ordet og Sacramenterne, skulde de ikke mere have med ham, som en Forhærdet, at giøre, men bede Stiftamtmanden række Embedet Haanden, at han efter Loven og hans egen mundtlige og skriftlige Bekiendelse kunde blive straffet. Iligemaade skulde de af Prædikestolen advare Menighederne om hans Vildfarelser, og formane dem til, at skye hans Omgjængelse. Magistraten skulde og anmodes om, at lade tillyse paa deres Raadstue, at Ingen maatte huse eller hæle ham."

Hidtil har vi seet Kingo idelig at gaae frem til Hæder, Magt og Anseelse, og at drive alle sine Foretagender igiennem. Der er i hans hele Liv kun en Begivenhed bekiendt, hvori hans sædvanlige Held glippede. Dog — skeete derved end noget Skaar i hans Lykke, saa blev det lidte Tab igien oprettet, saa han ikke derfor just kunde have saa stor Grund til at klage over en ublid Skiebne. Det Uheld som ramte ham var med hans Psalmebog, og da det traf ham som Autor og Forlægger, har vi herved Anledning til at giøre Overgang fra Kingo, som Bisp, til Digteren Kingo, som er den Synspunkt, hvorfra han i disse litterair-historiske Forelæsninger

især er os vigtig. Vi vil, i at opregne hans større og meest bekjendte Arbejder, følge den chronologiske Orden, i hvilke de ere forfærdigede. I Henseende til hans mindre Stykker er det ikke altid saa sikkert at udfinde deres Datum, og deres Alder er heller ikke af saa stor Vigtighed.

I. Seebyegaards Koe-klage over den hornmægtige og kløf-agtbare Tiur-gilding, som forleden den 22 Aug. Anno 1665, der at Nattens bleege Dronning havde taget Logemente udi Tiurens Hus, ved een uformodet Død hastelig blef henryckt. — 2 Ark i Octav.

Dette skjemtsomme Digt er uvaatvivlelig det hvormed Kingo debyterte paa den poetiske Bane, uagtet hverken Autors Navn, Trykkeaar, eller Trykkested er tilkjendegivne paa Tittelbladet. Tryk, Papir, og hele Indretningen af den Udgave, som holdes for den ældste, peger hen til Frederik den 3dies Dage, og nok ikke længe efter den Tidspunkt, da det besiungne Uheld indtraf, medens Digteren endnu var Præst i Kirkehelsinge.

Strax efter Titelbladet begynder Poemet, uden mindste Indledning, Fortale eller Underretning paa nogen Maade, saaledes:

"Vi horned' Kiør til Seebygaard
"og dets indhegnet Vænge" o. s. v.

Lignelsen Pag. 6 om de engelske Stratenrøvere, skyldes udentvivl vor Autors skotske Herkomst, da han i sin Ungdom maa have hørt en Del om engelske Sæder. Stedet heder saaledes:

"Kulsvieren fra Ungdom op
brandøiet altid titter;
fra Hælen og til Hovedtop
han grimer sig og smitter.
Om han en vakker engelsk Mø
blev var paa Roeskild-Hede,
af Frygt hun skulde næsten dø,
hiert'klippet hannem bede,
at han, den unge Biergetrold,
vil lade hende leve,
et tusind Pund hun ham til Sold
Velvillig vil bebreve."

Foruden at dette Digt er adskillige Gange oplagt særskilt, f. Ex. engang 1735 i Kiøbenhavn uden Bogtrykkerens Navn, saa er det ogsaa indført i 5te Bind af den Wielandske Samling udaf smukke og udvalgte danske Vers, Kiøbenhavn, 1726, og er der meget correct aftrykt.

II. Nævle-tud og Knud herud.

Et Anekdoton, som fandtes i en haandskreven Samling af Kingos Vers, der af Prof. Rahbek blev kiøbt paa Conferentsraad Hofmans Bogaction, kan man ansee for at være omtrent samtidigt med Sæbygaards Koklage, og ligesom dette Digt at høre til hans muntre Ungdomsarbejder. Indholdet gaaer ud paa at beskrive et Besøg, Kingo, en stræng Vinter-Dag, maa have aflagt hos nogle gode Venner. — Paa Stedet, som Besøget gieldte, antager Digteren, at der disputeredes baade for og imod, om man kunde vente Fremmede, da det just den Dag var et meget haardt Veir.

"Fra Marken kom nu Drengen hiem
saa hvid som han af Mølle
var krøben ud, kom ilde frem,
havd' intet Traad at følge.
Han traved tokked hen i Veir,
mod Vintervinden gabed,
og det var han saa nær, saa nær,
han krøbet var i Skabet.
Han svær' ved Sante Baldrian,
saa Mund og Næse blaane:
Nei! nei! det er saa langt ifra,
som flyve op til Maane,

at nogen Ven, hvor fin, hvor from,
i Dag til Gaarde giæster."

Herimod sætter Kokkepigen sine Grunde:

Jeg tør mit Hoved lå bestrøe
med hede Tørveaske,
jeg ei begiær at hede Møe,
man maa mig kalde Taske;
Paa Søndag jeg til Kirke gaaer
med Karkludsvrevl om Lokke,
med Ildtang giennem Næsebor,
med sveden Hosesokke,
saa fremt at ei en fremmed Giæst
loseer her ind i Aften.

— — — — —

— — — — —

Paa Retterbænk forgangen Nat
man Springedandsen hørte,
den Kokkekniven havde sat
med ham gesvindig kiørte;
Tallerken-rien larmed med,
ja Fad' og Potter trilled';
og naar det tager saa afsted
i Kiøkkenhullet spiller,
da slaaer det mig ret aldrig feil
at Giæst jo er i Vente."

Verten, som ventede Kingo, opregner paa en tildeels vudserlig Maade alle de Ulykker som kunde tilstøde ham, hvis han var ude i saadant et Vejr, og der iblandt:

"Vel muligt, at et Fiskervaag
paa Tissø ham giør Harme."

hvilken Localbestemmelse, tilligemed den badinerende Tone, hvori Digtet er skrevet, viser, at han maa have skrevet det i hans yngre Aar, da han levede i Nærheden af denne Sø.

Tilsidst antager da Manden, at Kingo sidder i en Snedrive.

"Her maa jeg nu faae saa til Ord,
som man og ellers pleier
at trøste paa et lille Nor,
der overende steier,
og falder ned paa Gulvet plat:
Faldt du? slog du dig? Barnet
reis' op! kom hid! min Snut! kom brat!
jeg vil dig løft' af Skarnet.
Saa, Kingo! tutter! stritter hart!
arbeider! puster! stræber!

at I Jer i en flugtig Fart
med Veien hid kan slæbe;
saa vil vi Middel finde paa
at styre jer Ulempe,
Jer Kiortel skal vel løses fra
de snebegroede Klempe.
Om Eders Mund er frossen til
af Kuld, og bleven vaalen,
vi den vel tø og varme vil
med gode Venners Skaaler.
Vi vil med Grød og Kogemad
Jer slunken Tarme made,
med soden Vand i Himmelblad'
Jer kolde Mave bade.
Jer pantserstive lange Rok
da ligne skal hos Gruen
og iisbeslettet Hovedlok
gaae løs i varme Stue.
Ja Marven skal i Skinnebeen
livagtig Varme finde:
I skal forglemme Frostens Meen
og Kuldens Harm forvinde,
og sige: lad kun Jule Knud
sin Kalkepose ryste,
han faaer mig ei af Døren ud,
før Vinters Baand vil briste.

Dette er Slutningen af dette Poem, paa det nær, at Autor har, efter den Tids, i Bindebreve, Nytaarsvers, eller Bryllupsgratulationer brugelige Skik, endnu tilføiet et lidet Votum. Det Votum har til Overskrift: Giæt, hvis Ønske, og lyder et Par Stropher deraf saaledes:

"O! var mit Skiød en Kakkelvraa,
naar frossen Kingo kommer,
lyksalig jeg mig sagde da
for alle Rosens Blommer.

— — — — — —

— — — — — —

O! at det kunde skikke sig,
jeg blev et Fyrebækken,
det skulde ei fortryde mig,
jeg langs ad Vagnet trækkes,
og Varme sætte i hver Traad
hver Fjær, hver Straa til Bunde,
at naar ham Søvnen gik oppaa,
han om mig drømme kunde,
og sige ved sig sagtelig:
du deilig Sommer lille!
naar jeg engang faaer favnet dig,
sig Vinter vel skal stille."

III. Den vidtbekjendte Danmarks Hovedfæstnings Kroneborgs korte Be-

skrivelse af Thomas Kingo, Sognepræst i Slangerup. Kjøbenhavn, trykt hos Mathias Jørgenssen, Aar 1672, og findes hos Christian Geertsen tilkjøbs. 2 Ark i Qvart. (optrykt paa ny i 4de Bind af den nysnævnte Wielandtske Poesiesamling.)

Foran staaer en kort Dedikation til Kong Christian den femte.

Naar Autor mod Slutningen omtaler Kronborgs saa uventede Overgivelse til de Svenske, under Kjøbenhavns Beleiring, og siger, at "Sivard her lod sig selv villig binde", sigter han til Kjempevisen om Sigvard Snarensvend, som i Kampen med Hr. Humble frivillig lod sine Hænder binde.

IV. Thomas Kingo's aandelige Sjungechor, 1ste Part, indeholdende 14 Morgen og Aftenandagter, tilligemed de 7 Kong Davids Poenitentsepsalmer, udkom hos Daniel Paulli 1674, 8vo; oplagdes siden med Forbedringer 1677, og tryktes siden ofte, f. Ex. 1715 hos Jørgen Matth. Godiche, paa Hieronymus Christian Paullis Forlag, 1723 hos Povel Phoenixberg, paa den samme Paullis Bekostning, 1734 paa denne Paullis Efterleverskes Bekostning. Disse Kingoske Morgen- og Aftensange oversattes paa tydsk af Frid. Brandt, Frankf. 1685,

8vo; paa islansk af Stephen Olaffen; paa latin af Christian Rose, og udkom denne sidste Oversættelse under Titel: *Odæ Sacræ Kingavianæ matutinæ & vespertinæ* e Musæo Rostgaardiano, Havn. 1739, 72 S. 8vo.

Dette Sjungechors 2den Part udkom ligeledes hos Boghandler Dan. Paulli Aar 1681. 8vo. Blev siden oplagt 1720 hos H. C. Paulli, og 1739 hos dennes Enke.

Denne 2den Part oversattes paa islandsk af Arne Thorvardsøn, trykt i Skalholt 1693. — Saavel 1ste som 2den Part eftertryktes i Christiania uden Aarstals Nævnelse, og var tilfals hos Friderich Jacobsen Brun, kongl. privileg. Boghandler. — Ligeledes bleve begge Delene oversatte paa svensk af Sam. Columbus, hvilken Oversættelse udkom 1693, s. l. 1700, s. l. 1722, i Jönkjøping, 1764 i Stockholm, fremdeles i Stokholm hos Björkmans Enke s. a., og i Gothenborg hos Kalmeier s. a.

Den første Part af Sjungechoret er dediceret Kongen, og Dedicatsen dateret Slangerup, paa St. Hans Evangelisti Dag 1673. I Fortalen siger Autor, at dette hans "ringe Værk har befaldet endeel af de høiædelste og høilærdeste Hoveder iblandt

os, og besynderlig Bisp Johan Wandel, som ham i Særdeleshed det til Trykken at forfærdige haver opmuntret."

Den anden Part, eller Sjælens Opvækkelse til allehaande Andagter, i allehaande Tilfælde, er tilskreven Dronning Charlotta Amalia. I Tilskriften, som er dateret Odense Bispegaard, d. 1ste Sept. 1681, heder det blandt andet: "Udi den Lyst, som Eders Majestæt haver til at elske vort Sprog, seer jeg, at Eders Majestæt paa en sær heroisk og Helte-maade; giør mange af dem skamrøde, der have (maaskee i tredive Aar) ædt Fædrenelandets Brød i Hans Majestæts Tieneste, og har dog ikke villet lære tredive danske Ord. Enten det nu er vort gode gamle danske Sprogs Skiebne, at det skal agtes haant om af dem, som vi agte høit om, eller og de indbilde sig (fordi de vil ikke forstaae det) at det er Vadmels-Sprog, og derfor ei gide taget det paa deres Silketunger, det lader jeg staae ved sit Værd."

Ved den første hos Daniel Paulli 1681 udkomne Udgave af denne 2den Part, forefindes et, under 20 Aug. 1681, udstædt kongl. Privilegium, ifølge hvilket Ingen, under 500 Rdlrs. Straf, maatte, i tyve Aar, fra Privilegiets Datum af at regne,

drifte sig til at eftertrykke denne Bog, eller hvis andre Skrifter, som Kingo enten allerede havde ladet udgaae, eller herefter kunde tilsinds vorde, at ville lade udgaae." Og Bogen sluttes med Forlæggerens Advarsel til den Kiøbende, der lyder saaledes:

"Eftersom man sig paa andre Steder haver understaaet, den første Part udaf dette Siungekoer at eftertrykke, men meget falskeligen, da ville Kiøberne sig for saadanne onde og falske Eftertrykke tage vare, og ikke kiende nogen anden for rette Exemplarer, saavel af den første, som og den anden Part. uden dennem alleneste, hvilke med en rød og sort Titel ere trykte, og paa hvilke Daniel Paulis Navn findes, og endeligen, at for hver Part en fær Kobbertittel staaer foretrykt. Hvad de, som samme eftertrykte Exemplarer her i disse Kongeriger forhandler, sig for Straf have at forvente, kunde de udaf Hans Kongelige Majestæts allernaadigste meddeelte Privilegio, som foran er trykt, efterfee, og sig for Skade tage vare."

V. Samsøes korte Beskrivelse, Kiøbenhavn, prentet af Christen Jensen Wering, Acad. Bogtrykker, og findes hos hannem og Christian Geertsøn tilkiøbs, Aar 1675, 2 Ark, 4to.

Dette Poem, som er dediceret til Griffenfeld, Samsøes Eier, og "Kingos naadige Befordrer og Forfremmer", er trykt paa ny i den Wielandske Samling af smukke danske Vers, i det 3die Bind, Kiøbenhavn 1725. — (Den første Udgave er udentvivl af Aar 1674, men jeg har kun den af 75 for mig.) Digteren ikke allene maler Landets Beskaffenhed, men besynger ogsaa de Bedrifter, hvis Scener, enten hos Saxo, eller i Kjæmpeviserne, ere henlagte til denne Øe. Efterat han har omtalt Landets Historie i de ældste Tider, heder det tilsidst:

"Det Land blev og forundt Kong Christian den anden,
til Lyst og Tidsfordriv, af Landet og af Stranden,
hvormed han skulde da sin Sorrig lidt forslaae,
der ham hans Riges Spir var ganske tagen fra.
Han nævnes ofte vrangt Kong Christian den onde,
dog kan ei sige det Clerk, Borger eller Bonde.
men mere slutte, han saa stor ei havde Skyld.
Jeg vil ei røre meer ved den tillægte Byld."

V. Kong Christian den femtes første og lyksalige Ledingstog Aar 1675, af Th. Kingo, 2 Ark, 4to.

Det er trykt uden Steds og Aars Nævnelse; men af Dan. Paullis Maanedlige Relation for Februar 1676, sees, at det er udkommen først paa Aaret 1676; det er trykt nok engang samme Aar, og siden indført saavel i det 1725 udkomne 2det Bind af den Wielandske Poesiesamling, som i denne Samlings andet Oplag (eller den saa kaldte Luxdorfiske Collections) 7de Bind. — I dette Digt forekommer saavel den af Schlegel i Der Fremde (Schlegels Werke, 5te Th. S. 325 og følg.) dadlede "Trompet, der buldrede Døden ud," og "Kuglespringedandsen", som det Sted til den danske Bondes Roes, som har hans Bifald, og som begynder saaledes:

Som Flinten skiult i Jord, i mange Aar og Dage
der Ingen værdiges i Haand engang at tage,
hans knivehvasse Kant, og gnisterige Krop
endog blant Trøsketræ, sig selv ei tænder op;
men vil man hannem kun mod Jern og Staalet bruge,
man hundred Funker da skal af ham stød' og knuge,
han viser da sin Kraft, at om han slides hen,
han er dog ever mens der noget er igien.

Saa, saa din Bondeson, om end hans lette Kofte
den skiuler Hiertet og hens knogelføre Hofte.
Giv hannem kun Gevær, før ham i Marken an,
han tør sig bilde ind, hans Slægt er af Kong Dan."

Af dette Skrift udgav han samme Aar en Fortsættelse under Titel: Anhang til Kong Christian den femtes første og lyksalige Ledingstog, Aar 1676, hvorudi befattes:

1) Gullands, Indtagelse, den 1 Mai, med en Beskrivelse hvorledes samme Land allerførst er besat af vore berømmelige gamle Cimbrer.
2) Søslaget den 1ste Junii.
3) Hans Majestæts gudelige Tanker, før han landede paa Skaane.

Kiøbenhavn, tilkiøbs hos Hans Kongl. Majestæts Boghandler, Daniel Paulli, 7½ Ark i Qvart.

Af dette Anhangs Indhold staaer No. 1 i første og No. 2 og 3 i andet Bind af den saa ofte citerte Poesiesamling, der 1725 udkom fra det kongl. priviligerede Bogtrykkerie, som Cancellieraad Jochum Wielandt var Directeur for; og alle 3 Nummerne staae samlede i 8de Bind af denne Samlings 2det Oplag, som Lüxdorff besørgede 1742 o. følg.

Af Kingos ikke aandelige Vers er Beskrivelsen

over Gulland nok et af de beste, som det er det længste. Ole Borch har ogsaa under 15 Oct. 1676 meddeelt dette Anhang sligt et Inprimatur: "Heroica Augusti nostri gesta ita implevere præstantissimum seculi poetam Kingoum, ut, qvi ante in vario argumento fuit disertissimus, hic se ipso evaselit disertior."

Andet Anhang til Christian den femtes første Ledingstog, hvorudi befattes de tvende nordiske Arvekroners, Danmarks og Norges, Glæde og Græmmelse, Seier og Sorg, Naade og Nød, i disse trende Høst-, Fiske- og Sæde-Maaneder 1677., trykt paa Dan. Paullis Forlag 1677, 4to.

Dette andet Anhang er aftrykt paa ny i Samling af udvalgte danske Rim, 3die Deel, trykt hos Jørgen Hopffner, 1728.

I dette lille ubetydelige Vers synger Kinge om Dronningens Barsel i August, Lante-Rygens Erobring i September, og den Havsnød hvori Kongen var bestædt i October. Det var den Storm, som foranledigede Kingos berømte, og i sin Tid saa meget afholdte Opskrift paa det Anker, som, næst Guds naadige Haand, var i den

hæftige Storm Kongens Frelse, og der som en Merkværdighed vises i Tøjhuset:

"Gud holdt paa mig, og jeg holdt Christian den femte,
der en fortvivlet Storm i Østersøe ham klemte.
To Rigers Liv og Død paa to Jernhager laae;
jeg derfor evig her skal til et Minde staae."

Da der i Christian den 5tes Tid tænktes alvorlig paa at bringe den offentlige Gudstjeneste i en bedre Orden og Skik, end den hidtil havde været, blev der ikke allene forfærdiget en ny Kirkeritual, som Kingo var med at indrette; men for at raade Bod paa den Ulighed og Uorden i Kirkesangen, som var en Følge af Mangel paa autoriserede Psalmebøger, (See Dån. Biblioth. VII. St. S. 718) fik Kingo ogsaa, under 27 Mart. 1683, Kongl. Befaling, at udgive en ny Kirkepsalmebog for Danmark og Norge.

Denne Sag antog nu Kingo sig med megen Iver, digtede selv en stor Hoben ny Psalmer, rettede lidt paa de gamle i Hans Thomesens Psalmebog, og benyttede sig tillige af andre, paa den Tid levende aandelige Digteres, Arbejder, saasom: Brunsmans, Mester Naurs, Jens Pedersens i Dalum.

Han fik saaledes Vinterhalvparten af en Kirke-Psalmebog færdig, og lod den trykke i sin egen Officin, som han med kongl. Privilegium havde anlagt i Bispegaarden. Han foranstaltede 2de Oplag, et med stort Stil, i stor Octav, prydet med et Titelkaaber og Kingos Portrait, stukken af G. Valck, som blev færdigt 1689, og det andet med finere Stil i Duodez, som blev færdigt 1690. *) Da han troede Afsætningen sikker af en Bog som skulde indføres i alle Kirker i begge Kongerigerne, lod han ogsaa et stort Partie Exemplarer indbinde, for at Lysthavere kunde finde dem paa rede Hænder.

Men al den Umage og de mange Omkostninger vare for det første spildte for Kingo. Hans Psalmebog fandt ikke Bifald i Kiøbenhavn, men maatte rent lægges tilside. Den blev, for at bruge Jacob Birkerods Udtryk, i hans Traktat om de ulykkelige og vanheldige danske Poeter, "reduceret." Bogens Skjæbne var vel ikke ganske uforskyldt. De Gravamina man anførte mod den, vare: a) at den

*) Disse tvende Oplag ere forskjellige fra hinanden, ikke allene i Henseende til den større Pragt og Elegantse, som Oplaget 1689 har, frem for det af 1690, men ogsaa deri, at tre, fire, Psalmer, som stode i det første Oplag, ere udeladte i det senere, og, vice versa, er der kommen et Par til i seneste Oplag, som mangle i det første.

ikke havde passeret Censuren, b) at den blev for dyr, ved det, at den var opfyldt med en heel Deel unødvendige Psalmer og Variationer over samme Materie; c) og endelig at nogle Psalmer iblandt (dog ingen af Kingo's egne) fandtes upassende. — At Critiqven ganske vist kunde have adskilligt at erindre, f. Ex. mod Elias Naurs Psalmer, det vil kjønnes, naar man deraf blot anfører et Par Stropher. Saaledes synger Naur S. 412 (Udgaven 1690) i en Passionspsalme:

"Hans søde Læber de dasker,
med knytted Nævepust basker.
— — — — — — — — —
— — — — — — —
"En paa ham spytter og harker,
en anden spotter og sparker
med drunken Fodespiært;
en tærsker hans blege Kinder." o. s. v.

S. 433 siges om de Rige:

"De det fede Brød vel æde,
de gjør deres Trin i Smør,"

S. 435 siges, at Gud boder den Fattiges Klæder.

Et andet Sted tales om bæstiske jødiske Hunde, og om at brøle i Polen.

Titelen paa denne reducerede Psalmebog er, paa

Udgaven 1689: Danmarks og Norges forordnede Psalmebog. Winterparten. Efter sær kongl. Befaling, af sal. D. Mort. Luthers ꝛc.

Udgaven, eller Oplaget, 1690 heder derimod saaledes: En ny Kirkepsalmebog, efter Kongl. Majestæts allernaadigste Befaling og Kirkeritual indrettet, og sammendraget af sal. D. Morten Luthers og andre gudfrygtige lærde Mænds Sange og gamle Kirkepsalmer, saa og med en stor Deel til Højtiderne, Søndagene og Fasten, igiennem forbedret af Thomas Kingo, D. og Biskop udi Fyen.

Bogen har ingen Fortale, men allene en Dedikation til Kong Christian den Vde, dateret Kongens Fødselsdag, d. 15 April 1689.

At Kingo tog det Vanheld, som mødte ham med denne Psalmebog, nær til Hjerte, er begribeligt. Foran i et Exemplar, som han 1692 forærede den berømte Jomfrue Karen Brahe, i Odense, beklager han sig saaledes:

"Gak budeflettet Bog, du tør vel Plaster finde
og rene Sjele, som vil dine Saar forbinde.
Gak! syng din Sorrig hen! det tør vel blive godt;
thi Ære fødes tidt udaf vanartig Spot."

Det gik Kingo som han troede — det blev godt igjen. Thi da de Kiøbenhavnske Theologer, i Følge den, under 17de Mart. 1697, udstædte Ordre, havde sammensamlet og indrettet en ny Psalmebog (hvorved Kingos Arbejde var bleven lagt til Grund), fik Kingo, under 1 Maj 1697, ikke alene Kongelig Privilegium paa 10 Aar, at trykke og sælge denne autoriserede Psalmebog, men det overdroges ham ogsaa, at forfærdige Gradualer, med tilhørende Noder, paa hver Psalmes Melodie, og det blev paalagt enhver Kjøbstædkirke, og enhver Hovedkirke paa Landet, i begge Rigerne, at anskaffe sig et Exemplar af dette Gradual.

Kingo fik begge Bøgerne færdig trykte 1699, altsaa netop i det 10de Aar efter hans første ulykkelige Forsøg. Efter en af Regjeringen d. 1 Julii 1699 sat Taxt, solgtes Exemplaret af Gradualen for 2 Rdlr., og Psalmebogen i Octav for 1 Rdlr., og i Duodez halvtredie Mark; men han blev efter Blochs Beretning l. cit. S. 137 beskyldt for at gjøre sig derved for stor Fordeel, hvorover Prisen ved Rescript

af 21 Nov. samme Aar blev nedsat fra Rigsdaler til slette Daler.

Det er den Kingoske Psalmebog, som holdt sig i vore Kirker i et heelt Aarhundrede, er utallige Gange oplagt, og nu vel omsider kunde synes at have udtjent. Saavel i Gradualet, som i de ældste Oplag af Kirkepsalmebogen, findes bag efter Registeret en Fortegnelse over Forfatterne til Psalmerne, saa man deraf kan see, hvilke af dem ere digtede af Kingo. Denne Fortegnelse lyder som følger:

Register paa nogle af de gamle og ny Sange, tillige med deres Nafne, som dennem digtet haver, saa vidt mand haver været vidende.

A.

Af dybsens Nød raaber jeg til dig
D. M. Luther.

Alleeniste Gud i Himmerig
D. Nic. Selneccerus.

Ære, Lof og Priis i høyeste Throne
D. Joh. Paul Resen.

Ach levende Gud jeg bekiender for dig
M. Hans Christoph. Roeskild.

Af Adams Fald er plat forderved
Lazarus Spengler.

Der intet krænke skal mit Sind

D. Kingo.

Dend Idret Gud er teckelig

M. S. Jonæson.

E.

Enhver som troer og bliver døbt
En liden Stund vil JEsus kun bortgaa
Er Skibet nu og Folck i Fare stæd
Eya hvor vel du veedst min Tarf

D. Kingo.

F.

Fra Himmelen høyt komme vi nu her
Fra Himmelen kom dend Engleskar
Forgieves er Arbeyd og Konst

D. M. Luther.

Fra Menniskeu haver jeg vendt min Hu

And. Knopfgen

Fra Himmelen hid til os ned
Følg JEsu med jeg er din Vandringsmand

D. Kingo.

G.

Gud Fader og Søn og Hellig Aand
Gud være lovet altid og benedidet

D. M. Luther.

Guds Godhed ville vi prise

D. Paul Eberus.

Gaar du igien, O JEsu gaar du nu

Gack Sorg og Klag, fryd dig

Gack under JEsu Kors at staa

Give Gud i Himmerige.

D. Kingo.

H.

Herodes hvi frygter du saa saare

HErre JEsu Christ sand Menniske

D. M. Luther.

HErre Gud lær mig mit Endeligt

Hvi trodser du og berømmer dig

M. H. Thomæson.

Hvo som vil salig udi Verden leve

D. Ped. Palladius.

Hvo som Christi Kors vil prydе

Hvo kand betale Syndens Sold

D. Nicol. Hemmingius.

HErre Christ Gud Faders Enbaarne

Elisabeth Cruciger.

Hielp Gud at jeg nu kunde

H. Müller.

Hil JEsu dig! est du her midt iblant

Hvo kan ey glædis hiertelig

Hvordan end Pilatus tincked'

Hvor deilig skal Guds Kirke staa
Hvor gaar det dog, O reene Jomfru til
Hvor stor er dog deres Glæde
Hvor tryg en Vey est du, O JEsu
Hører til I høye Himle
Hører Verdens Øer hører
Hør Under stor, udi vor Fæstes Søn

D. Kingo.

J.

JEsus Christus er vor Salighed
JEsus Christus er vor Frelsermand

D. M. Luther.

JESU dine dybe Vunder

oversat af Tydsken af N. Arctander.

JEsus Christus er opfaren
Jeg løfter høyt op Øyne mine

M. H. Thomæsen.

Jeg vil din Priis udsiunge

J. Matthesius.

Jeg raaber til dig O HErre Christ

Joh. Huss.

I Christne hvo I ere, Ach! lader
Jeg glæder mig, O JEsu, ved min Daab
Jeg, JEsu, maa begræde at jeg tit
JEsus som skal Verden dømme
Ingen Høyhed ingen Ære

D. Kingo.

I Kristne som bekiende
I Døden Jesus blunde

M. S. Jonæsøn.

K.

Kom Hedningers Frelser sand
Kom hellig Aand O HErre Gud, besøg
Kom hellig Aand O HErre Gud, opfyld
Kom Gud Skaber O Hellig Aand

D. M. Luther.

Kommer til mig sagde Guds Søn

Barth. Ringvald.

Klaer op mit Hierte, Siæl og Sind
Kom, JEsu, nu Herodes han er død
Kommer I, som vil ledsage JEsum
Kom Talsmand, kom, O søde Hellig Aand

D. Kingo.

L.

Lovet være du JEsu Christ

D. M. Luther.

Lof Gud du Christenhed

M. H. Thomæsøn.

Løft op dit Hoved ald Christendom

Søren Skriver, Borgerm. i Kolding.

Lad andre hen i Trældom gaae
Længe haver Satan spundet

Lof og Tack og evig Ære, see
Luck Øyne op, O Christenhed
D. Kingo.

M.

Med Glæde og Fred far jeg nu hen
D. M. Luther.
Mit Hierte hvi græmmer du dig
Nicol. Herman.
Min Gud hvo skal her som en Giest
M. And. Christ. Arreboe.
Min JEsu du min Siæles Trøst
Min Siæl og Aand opmuntre dig
Min Siæl om du vil nogen Tid
Min Siæl vær lystig, glad og fro
Mørcket skiuler Jorderige
D. Kingo.

N.

Nu bede vi dend Hellig Aand
Nu er os Gud miskundelig
D. M. Luther.
Nu vel-an vær frisk til Mode
oversat af Tydsken
Nu hør ey Synden meere
Nu kom her Bud fra Engle-Chor
Nu kommer Vaar og salig Velstand

Nu nærmer sig vor Pintze-Fest

D. Kingo.

O.

O Gud af Himmelen see her til

D. M. Luther.

O vi arme Synder vore Misgierninger

O Gud hvor længe glemmer du mig

M. H. Thomæson.

O Gud vor Fader i Evighed

oversat af Tydsken af K. Gyldenstierne.

O Menniske begræd din Søn

oversat af Tydsken af E. Krag.

O Gud Fader i Evighed, du som

H. Mads Carlson.

O fromme og trofaste Gud

O Gud jeg vil dig priise

Barth. Ringvald.

O HErre Gud benaade mig

M. Greiter.

O Gud Fader din Sol saa skiøn

M. Th. Hygom.

O Egtestand du høylycksalig est

Over Kedron JEsus træder

O JEsu, gaar du da din Vey,

O JEsu Præst i Evighed

O JEsu, søde Jesu, dig

O JEsu Verdens Frelsermand
O kiere Siæl fald ydmyg ned
O kiere Siæl frygt aldrig meer
O kiere Siæl, luck op din Mund
O kieriste Siæl op at vaage
Op glædes alle, glædes nu
Op Hierte, Hu, op Siæl op Sind,
Op Siæl, bryd Søfnen af
Op Siæl, følg med, paa Bierget
O Siæle-Hyrde Gud og Mand
O Siæl som troer, at JEsus
O store Gud, din Kierlighed
O søde Gud din Kierlighed
O Viingaards-Mand

T. Kingo.

O Hellig Aand du Skat saa skiøn
O Hellig Aand kom til os ned

M. S. Jonæsøn.

P.

Pengene som Judas slængte.

T. Kingo.

R.

Rettens Spiir det alt er brecked

T. Kingo.

S.

Saa taler dend uviise Mund

D. M. Luther.

Siunge vi af Hiertens Grund

M. H. Thomæsen.

Saa from og good min Hyrde JEsus er
Saa har al Verden da den Trøst
Saa skal da Satans Rige
See hvor hand gaar den Himmel-Avlingsm.
See hvor nu Jesus træder
See nu er Pilatus gangen
Som dend gyldne Sol frembryder
Sover I? hvor kand I sove
Store Gud og Frelsermand
Søde JEsu, Fæstens Fyrste
Søde Synd, du Vellyst-Engel

D. Kingo.

T.

Til Herodes JEsus føres
Trods Kors og Død!

D. Kingo.

V.

Var Gud icke med os denne Tid
Vi troe allesammen paa en Gud
Vor Gud hand er saa fast en Borg

D. M. Luther.

Vil Gud vor HErre ey med os staae
D. Just. Jonas.

Vi tacke dig Gud vor Fader kiere
M. B.

Vær trøstig Zion JEsu Brud
Velder ud I Hyne Strømme
Vil dog Himlen intet tale
Vor Gud er idel Kierlighed
D. Kingo.

Vee mig at jeg saa mangelund
M. S. Jonæson.

Det var da Kingo's Hovedverker; end har man desforuden af ham en heel Deel Nytaarsvers og Geburtsdagsgratulationer til Kongerne, Gravskrifter, og Underskrifter under Portraiter, og andre Lejlighedsvers, som staae adspredte i den wielandske, lüxdorphske, og hopffnerske Poesiesamlinger. Af dem er der, i mine Tanker, ikkun 3 som kunne gjøre Fordring paa, at blive fra den æsthetiske Side analyserede, det er: a) Karsten Hansen Atkes Afskeed fra Løvehered, som udmærker sig ved malende Poesier og ved en Amplification af det latinske: multa tulit, fecitqve puer, sudavit et alsit; det staaer i den wielandske Samlings 4de Bind. b) Medlidigste Tanker til Etatsraad Hugo Lüzow over det Skibbrud ved Sole-

fand under Norge d. 10 Oct. 1690, hvorved omkom Stiftamtmand Laurids Lindenau med sin Kone Deliana Lützov o. a. i samme wielandske Poesiesamlings 11de Bind. c. Ereminde over Caspar Christophersen Schøller, i den lüxdorphske Samlings 4de Bind.

For den politiske Polemiks Skyld kan mærkes et forresten høist ubetydeligt Product, som udkom 1676 under Titel af: Begrædelser over den danske og svenske Tvætule Valentin Korn, Præsident i Landskrone, og er optrykt i den hopffnerske Verssamlings 2den Del. Korn havde i et Vers til Kong Carl XI. viist sig som god Svensk, men slet Digter, og dette Carmen slaaer Kingo sig til Ridder paa. Et eneste Sted vil jeg anføre til Prøve. Korn siger blandt andet om de Danske:

— "the utan al Skiäl begynndt har oc påfört
wor Konnung thenne Krig."

Kingo svarer:

"Pudslunden, Valentin! naar pokker er du bleven
en saadan grum Statist, i Kongers Sager dreven?
Sig mig, naar var du sidst udi geheime Raad?
maaskee den Tid din Kaal du ene hjemme aad.

Et herligt Hoved maa der paa din Dosmer være;
du veed vist Gaaseæg med god Forstand at skiære,
men du kan forudsee, hvad Ret og Skiel der staaer
i Kongers Sager, hvor en Nar ej Øje faaer."

Til Kingos Arbejder hører endnu den saa ofte som Gadevise optrykte Arie: Chrysillis! du mit Verdens Guld, et lyrisk Stykke, som man i sin Tid gjorde fuldt saa meget Væsen af, som i vor Tid af Rungsteds Lyksalighed.

Disse her fremsatte bio- og biblio-graphiske Efterretninger om Kingo og hans Skrifter er jeg saa heldig at kunne give nogen Værd, ved at meddele et hans Anecdoton, man i Henseende til Form og Invention kan sammenligne med Festen i Valhall. Det er et Geburtsdagsstykke, bestemt til at opføres paa Kong Christian den Vtes Fødselsdag, d. 16 April 1683, den Grev Ulrich Friderich Gyldenløve højtideligholdt i sin Gaard med megen Pomp.

Først træder Kong Dan op og taler til Jupiter om Kong Christian den femte:

1.

Mægtige Herre og Himmelens Ære!
Gudernes Gud, og alseende Magt!

dig kan jo intet uvitterligt være,
al Ting er under dit Øie og Agt,
hvad som paa Jorden og Havet sig rører,
og hvad Afgrunden i Mørket nedfører.

2.

Disse Palladser, Elysiske Enge,
denne din Thrones omstjernede Stol,
disse med Glæder indhægnede Vænge
pralende af din omglandsende Sol,
blive med daglig Berømmelse fyldte
og af mit forrige Danmark forgyldte.

3.

Der skal en Helt og en Herre regiere,
Christian fuld udaf Hierte og Mod,
Kiernen af Kjemper, som Sværdet skal bære,
farvet i Fjendernes Purpurskields-Flod,
trofast, standhaftig, og ivrig at bringe
Grændserne sammen, og Voldsmænd at tvinge.

4.

Torden og Lynet, som du kun allene
havde, i min Tid, i Hænder og Vold,
har du ham givet, med gloende Stene!
hvor med han bryder Muur, Bryne og Skjold?

dermed han Klipperne brækker og benger,
og den treeforket Guds Flydeslot sprenger.

5.

Giv mig Forlov da, Forlov vil jeg bede;
Store Gud! med dit Forlov lad det skee,
at mig en Skye maa nedfare, og lede,
Danmark og Christian kun at besee,
og at erfare hans Rygte der svinger;
laan mig! o laan mig, dit Sendebuds Vinger.

Jupiter svarer Kong Dan:

1.

Kroned Tjenere, Kong Dan,
Danmarks første Septerfører,
gierne jeg udaf dig hører
om din Søn, Kong Christian,
at hans Idræt, Flid og Ære,
ved hans lovlig Herreskiold
kan hans Navn og Rygte bære
op til denne Stjernevold.

2.

Din Begjering vel kan skee,
At du til dit Planterige,
ved min Hjelp, maa neder stige,
alting nøie at besee.

I en Skyvogn kan du age,
straaled om med Solens Glands.
Stjerneblus om Natten tage,
At ledsage dig til Lands.

3.

Men det kjekke Cimberfolk
Skrift og Tale har forandret,
Runer er med Tiden vandret,
thi behøver du en Tolk.
Jeg vil for i Vejen sende
min den vingede Gesandt,
som os Kundskab skal indhænde
og forfare alting grandt.

Mecurius beordredes at fare ned om Kundskab.

1.

Gjør dig færdig! bind din Vinge
baade til din Haand og Fod,
tag dig Mod!
du skal ned til Danmark svinge,
til den kiække Christian,
for Kong Dan.

2.

Brug din Snilhed udi Tale,
see du fritter flittelig,
om det sig
med det store Rygtes Hale,
saa befinder, som det her
opfort er.

Mercurius kommer og giver Beretning om hvad han haver seet og hørt.

1.

Høibydende Gud!
nu har jeg udrettet dine Ordre og Bud;
jeg med Forundring og Fornøielse har seet,
hvad af Kong Christian og i hans Tid er skeet.

2.

Langt større og meer,
er Dyder og Manddom, og alt, han beteer,
end her berettet er; thi skriv kun hannem ind
blandt store Guders Tal, det egner og hans Sind.

3.

Saa vide gaaer Savn,
hvor Landmandens Ære og evige Navn
udbredes ved hans Flid og store Tapperhed,
han vel den største er, som jeg paa Jorden veed.

4.

Han Love og Ret,
med Nidkjerhed haver i Rigerne sæt,
sit Scepter gjør han blankt i blot Retfærdighed,
hans Sverd er hærdet i hans Fienders røde Sved.

5.

Jeg veed, og jeg kan,
forsikre det baade for Guder og Mand,
at nu, og til den Tid, Kong Dan først Riget fik,
slet ingen Christian den femte overgik.

Jupiter giver Kong Dan Forlov at fare, og befaler at Æolus skal betjene hannem med en Sky, etc.

Du Vejrets Fyrste! blæs en Throneskly her op,
der føre kan Kong Dan fra Himlens høje Top,
og ned paa Jorden til den nordre Verdens Part;
Sol bryd op! og beglands hans prægtig Nederfart.

Kong Dan kommer ned og ønsker Kong Christian den femte til Lykke.

1.

Mægtigste Fyrste! min Søn og min Glæde,
Kongernes Ære, Regenteres Sir,
værdig at sidde paa kongelig Sæde,
værdig at føre Sverd, Krone og Spir.

jeg er forlovet med Gudernes Lykke,
dig til at ære og ønske til Lykke.

2.

Lykkelig agter jeg cimbriske Lande,
lykkelig Grunden af mit Regiment,
lykkelig Belt og codaniske Strande
som slig en Helt udaf Himlen er sendt,
der deres Frihed og Ære forsigter,
og sine Fædre i Graven forpligter.

3.

Jeg ved den høieste Gud kan dig svære,
at vi udi vort elysiske Chor
dig i berømmelig Adminidelse bære
og at din Ærekrands idelig groer,
alle, ja alle de ønske saa gierne,
Lykke og Held med din Fødelses Stjerne.

4.

Lev da i mange Aar! med Aar og Dage,
blive din Sejer og Lykke saa stor,
at du dit Rov kan af Fjenderne tage,
sætte dit Rige i Velstand og Flor,
at og mit forrige Danmark maa blive
med dig udødelig, Himlen det give!"

R. R.

Ikke lettelig har nogen Digter anmeldet sig mere afvigende fra det, han skulde blive, end da vor danske Asaph — som den altfor bekiendte Biskop Bagger i Approbationen af hans Siungechors anden Part ikke ubefsiet kalder ham — først fremtraadde paa Parnasset med Sæbygaards Koklage. Saavel Emnet, som Behandlingen, ere af det lave burlesqve Slags, der gemeenlig er saa særdeles i Yndest i Smagens Daggrye, da man endnu, som Horatz sig, ikke har lært:

At skiælne mellem Lystighed og Grovhed.

Ogsaa har det i en høy Grad den Lyde, som vi hos saa mange af vore ældre Digtere have maattet erkiende, at det ikke vil til at faae Ende; thi 26 tæt trykte Octavsider er ustridig meget for meget til en Plaisanterie, hvis Siæl — som Shakspear saa rigtig anmærker — er Korthed.

Midlertid kan man paa den anden Side ikke lettelig miskjende, at dette Digt har mange enkelte Steder, der ved Skildring af de Dages Sæder, ved lunefulde Fremstillinger, og snorrig sammensatte poetiske Ord, og en let Versification, endog i vore Tider maa behage; saaledes vil jeg blot til Exempel afskrive et Stykke af det Sted om den besiungne

Tyrs Opdragelse, som tillige indeholder en satirisk Beskrivelse af de Dages Levemaade — skiøndt vel ikke i de højere Stænder, men som da og den Gang ikke vare saa talrige, som nu omstunder.

*) Hans Fader hannem ellers holdt
Til Sparsomhed og Maade,
Og vendte ham til heedt og koldt,
At han sig kunde raade,
At naar han skulde vorde til
Engang sin egen Herre,
Han ikke med forkikket Spil **)
Sig skulde selv forverre.
Men æde, drikke maadelig,
Udaf det fede Venge,
At han saa kunde fleer end sig
Begræsse vel og længe.
Det kunde vi vel, om det gialdt,
Til Landsting om ham vinde,
At aldrig nogen Græsgang faldt
Saa herlig nogensinde,

*) Det giør mig virkelig ondt, at de otte foregaaende Linier om, hvad han vandt ved, at hans Moder ingen Amme holdt til ham, ikke godt lode sig meddele; der staaer uden Tvivl en stor Sandhed i.

**) Denne Talemaade, tilstaaer jeg, jeg ikke forstaaer.

At han der skulde æde meer,
End han vel kunde aarke,
Og ligge saa i Dynd og Leer,
Hos Bondens Soe, og snorke.
Et heller trak han Viddet bort
Ved Dag og Nat at søle
Hos Terningspil og fem Blad Kort,
Og tag' saa Seng i Pøle.
Han ved en Ruus ei heller lod
Sig paa sin Næse spille,
Og grime sig med Kul og Sood,
Naar lystig Folk vil drille.
Han derfor og ei heller laae
Til Middag hen at snue,
Og Jesper Smed ret aldrig saae
Ham engang i sin Stue,
Thi Brændeviin og Tobaksrøg
Han aldrig vilde drikke,
Og sidde der, saa fuld som Øg,
Ret nebbefuld og hikke.

Ogsaa træffe vi allerede her paa enkelte Steder, som bebudede os den rette Kingo, saasom:

Der Freden hørtes nu i Skye
Udaf Trompetemunde,
Og Bonden satte Boe paa ny,

Og var saa glad, han kunde,
Og hver sit Qvæg i Marken drev
Fra vrede Mænd og onde,
Og Lov i Land blev Frelsebrev,
For Adelsmand og Bonde.

Mere gjenfinde vi ham allerede i hans næste Digt: Kronborgs Beskrivelse, skiøndt vel den beskrivende Digtart hverken var Th. Kingos egentlige Fag, heller ikke kunde lykkes paa Tider, da baade Smag og Sprog endnu var saa lidet poleret. Kan man med Føje paa denne hele Digtart anvende, hvad Aristoteles i Poet. 24 Kapitel siger om de, som han kaldet det, ledige, eller som hans engelske Udtolker Twining udlægger det, egentlig fortællende og beskrivende Digtsteder, at de maae ophjelpes ved en fuldendet Diction, da er det naturligt, at dette Fortrin maae være en P. H. Frimans malende Digte forbeholdet. Er nu ydermere, som Sam. Johnson i Popes Biographie saa rigtig erindrer, den Fejl, Dennis bebrejdede Popes Windsorskov, at den mangler Plan, en temmelig almindelig Fejl ved de fleste beskrivende Digte, da de Scener, disse maae fremstille efter hinanden, alle ere samtidige, saa at Ordenen iblandt dem ikke let kan være uden vilkaarlig, da kan man let vente, at vor Digter ikke har kundet undgaae

en Feil, som, efter Lessings Vidnesbyrd, selv en Kleist maatte bebrejde sig. Og om end Kingo har meer end overflødig af den Forskjellighed, der efter nysnævnte engelske Konstdommers Paastand maae vedligeholde den Opmærksomhed, der ikke, som i andre Digtearter, kan vækkes ved Forventning, frygter jeg, de ville finde, at han derimod saa meget mindre har antaget den saa grundede Advarsel, at være omhyggelig i Valget af sine Gjenstande, og blot undersøge saadanne, som udmærke sig ved Nyhed, Skjønhed, Højhed, Ynde, og noget Slags Forhold til det menneskelige Hjertes Tilbøjeligheder.

Hvad den Kunstdommer, fra hvem denne sidste Advarsel er laant, ydermere erindrer, at der ikke let er en Gjenstand, der jo har sine vigtige og interessante Sider, som blot ville ret fattes og sættes Lys, synes i høj Grad at passe paa det ovennævnte Emne til Kingos første beskrivende Digt; og dobbelt maaskee paa den Tid, da Kingo skrev, da Kronborgs Vigtighed, Smerten over dens uventede Tab, den Fare, som herved hele Danneriget havde været styrtet i, alle Danskes inderlige Deeltagelse i den sørgelige Lod, der traf de danske Patrioter, som vovede alt, for at give deres Fædreland denne Sundets Nøgle tilbage, endnu var le-

vende i Alles Minde. Men nej! dette Digt er aldeles i den Maneer, som Boileau forekaster Scuderys Alaric.

Efter en intet mindre end lykkelig eller ædel Paakaldelse, siger han:

Velan! jeg vil mit Sejl derpaa begynd' at hidse.
Hvo veed, om Himlen selv kan hielpe det at tridse.

og fortsætter nu denne Allegorie saaledes:

Jeg vil ved Øresund først kaste Lod i Vand
Og maale Dybet der, og see saa, hvad jeg kan.

Selv følgende fire Linier, som ere i en bedre Maneer, vanheldes dog ved et ulykkeligt Halvvers:

Jeg seer den stolte Søe din faste Fod at kysse;
Og sine Sieleborn udi sit Skiød at dysse
Ret op ved dine Knæe, saa de dig hilse maae,
Og dine lyned' Blik vel nøie passe paa.

Men denne ædle Tone holder han ikke længe, strax i følgende Stropher taler han om, at

Hans Skriverblæk maae flyde til dens Roes,

og i denne Smag er Resten af Indledningen.

Beskrivelsen selv begynder med to Kingoske Linier:

For langen, langen Tid, som ingen Mand kan mindes
Hvorom i Kampesteen ei nogen Rune findes.

Overalt finder man her de fleste disjecti membra poetæ, skiøndt ofte et Hverdagsudtryk udskiæmmer en sand poetisk Tanke:

Vandet sig har samlet
Og med sin kierlig Arm om Jordens Ansigt famlet
Da Havets Læber først bekyste hendes Sand,
Med saadan Kierlighed, at aldrig røртes Grand,
Da første Sol randt op, og over Verden smiled,
Og Maanen fuld og frag sin Broder efteriled,
Da første Fiskelynd omhveeged Øresund,
Og nyfød Fuglesang blev hørt i grønne Lund,
Da Verten Jomfru var, og ingen havde bolet
Med hendes Herlighed, men Jorden var omsolet,
Med idel Ret og Roe, da Haved aldrig saae
Den beged' Fielebuk sin Ryg at pløie paa,
Da Frosten aldrig Broe af Isseglas beredde
Og sin graaskimlet Riim hen over Skoven spredde,
Da Regn i Skyen ei var aget her omkring,
Og Frugtbarhed dog var i samtlig Verdens Ting,
Da var din Byggeplads ikkuns de bare Sande
Omfavnet lystelig af Øst- og Vester-strande.

Dib rakte du din Hals udi en deilig Kraag,
Mens saltet Bølgevogn om heele Verden aag.

I disse Linier finder man vel adskillige prosaiske, ja endog platte Udtryk, som den begede Fiele-buk, andre, der deels ere gangne af Brug, som frag, og Lynd, deels neppe nogensinde have faaet Borgerret, som omsole, samt flere deslige ikke ugrundede Ankeposter; men man kan dog umuelig tilbageholde det Ønske, at det alt var saa; men efter en — ikke slet saa heldig — Skildring af den følgende forværrende Alder, kommer han nu til Ørekraags, og derpaa til selve Kronborgs Bygning, og Beskrivelse, der med en høyst prosaisk og trættende Omstændighed beskrives, saasom naar det hedder:

For neden ligger smukt med vel afdeelte Gader
Det lystig Helsingøer, som elsker dig for Fader,
Og rette Forsvar sin; der seer man Folk at gaae,
Og hver sin Syssel og sin Gierning passe paa.

Følgende ere de høist uheldige Linier, der omhandle Cronborgs Skiebne i Krigens Tid:

I sidste Feidetid, der det blev givet hen
I Fiendens Vold og Magt, af sin betroede Ven.
Saa har ei Solen seet saa steil og stolt en Klippe,
Med kronet Slot oppaa, det jo vel kunde glippe,

Og gior' et uvant Skridt, naar Høvdings-Hiertet faldt
Og ikke vilde staae, naar det om Nippet gialt.
Men o høysalig Siæl! din Gud hos dig var inde,
(Omskiøndt at Sigvard her selv villig lod sig binde)
Dit Sværd tog det igien, som ved et Snid hengik,
Og dig en stærkere, ja større Krone fik.

Ikke lykkeligere er det Sted, der gienkalder Frederik den andens ædle — thi sande — Ord: at han ønskede det maatte forgaae til Grunden, og aldrig bygges meer, hvis det var bygget for Undersaatternes Penge; saavelsom det om Øresunds Told.

Mere Uddannelse af Smag spore vi rigtig nok i hans næste malende Digt, Samsøes Beskrivelse, midlertid tør dette vel heller ikke giøre Paastand paa at opfylde Critikens Fordring; strax den første Indgang, at han anraaber Veltet, at give sig til Taals;

Saa vil jeg vove det, mig ud til Seils at give,
At jeg til Samsøe Land kan lykkelig opdrive.

er neppe den heldigste, med mindre han havde vidst at forvandle sin Beskrivelse til en Spadseregang om Landet, hvor Læseren gik, saae, tænkte, og følte med ham, som Pram ved Emilies Kilde, og Lund i

Danmarks Poecile, Lunden ved Jægerspriis, have giort.

Endnu mindre heldig er uden Tvivl Overgangen herfra til Skabelsen, som endda saalidet har begeistret Digteren til de høitidelige Ideer, hvorpaa dog dette Æmne er saa frugtbart, at han endog taler om, at

Paa den tredie Dag i Verdens Almenakke
— — — alt det store Vaade,
Som Havet kaldes nu, i underlige Maade
Sin Sted og Lossement i Jordens Indvold fik.

Dog finder man her de i sig selv ustridig saare poetiske Linier:

Da fanged' Klippen an sin hornet Kam at reise,
Og Biergetoppen da mod Himmelen at kneise,
Her blev saa rag en Klint, og der en lystig Dal,
Men hisset blev en Skov og frydig Fuglesal.
Her strød sig Jorden ud, i mange Miles Længde,
Sit Krydderies Tapect mod Solens Ansigt hængde;
Hvor Folk i tusindtal sig kunde nære paa,
Og udi hendes Skiød Livs Op- og Ned-gang faae.
Nu tog hun Grændsemaal til Land og Kongeriger,
Udaf det store Hav, nu lod hun bugted' Viger

Indkrumme sig udi sin grødefulde Favn,
Til Seilingsmandens, og til Hvermands Tarv
og Gavn.
Nu lod hun Elv og Aae til Landedeling glide
Og paa sin sorte Ryg med evig Fart omride,
Nu blotted hun en Steen, et Mærketegn og Pæl,
For Land og Land, og for en jordbegjærlig Siæl,
Nu axled hun sig op, midt i de dybe Strande,
Og lod sit Hoved see udi de vilde Vande,
Med Øer her og der . . . .

Men desmindre Poesie er der igien, hvor han kommer til at tale om Øen selv, og nu — uheldigviis befinder sig, at den kaldes Samos Danica; og da begynder at sammenligne disse to, og naturligviis tilkjender den danske Prisen, blandt andet, fordi Samos kun havde Sybilla og Pythagoras at gjøre sig til af, da derimod

Vor Dronning Dorothee, som Samsøe havde at aae,
Kan meer end slet og ret mod hin Spaakone staae,
Vor danske Griffenfeld din lærde Græker skjæmmer,
Med pythagoriske Stiltienhed ham klemmer,
Hans himmelhøje Vid i Christi rene Troe
Kuldkaster Hedningen udaf sin Prammeboe.

Efter en kort Fortsættelse af denne Sammenligning, og Beskrivelse af Samsøes Beliggenhed

og Forhold til de andre danske Lande, spørger han nu Landet, hvorfra det har sit Navn, kommer derved til Landets Oldtidshistorie, og anbringer nu det ogsaa i en — heldigere — Kiæmpevise bevarede Eventyr om Sigvard Snarensvend, som han og i Kronborgs Beskrivelse alluderede til; og derpaa med den liden kunstige Vending:

End falder det mig ind,

til Hialmers og Orvarods Kamp med de tolv Søerøvere, hvilket man for alting ikke maae sammenligne med Suhms skiønne prosaiske Fortælling over samme Æmne; nu berøres kortelig Samsøes senere Historie, og sluttes med de 4, mig saa kiere, Linier, om Christian den anden, der allerede af min Forgiænger ere anførte.

I Samsøes korte physiske Beskrivelse, som nu følger, findes en stor Mængde arreboiske maleriske Linier, som ikke kunde andet end behage enhver, der hensætter sig nok i hine Tiders Aand til, ikke at æske virgiliansk Elegance, f. Ex.

For østen Syllemark en liden Skov opstikker
Sin oldenkronet Top, og Skyen Frugter drikker,
Den brikkerumpet Ræv, hun føyter der omkring,
Hiertkippet Hare der giør sine Spor og Spring;

Den Lure-Mikkelræv sig veed at undergrave,
Og Bondens Gaasebeen saa hemmelig at gnave.
Der sees hiin stolte Ørn, og røveartet Høg
Slaaer Vinger i hiin løv- og grene-fulde Bøg. — —

Saa haver Brugen og Naturen vidst at lære
Hiin flittig Bondemand, hvor han sig bedst kan nære,
Muldfiælen skiær i Jord, Beegfiælen skiær i Hav,
Brød, Klæder, Penge, Guld han faaer i begges
Grav. —

Der seiler runden om de Fisk-armeer mange —
Den lekker spetted Torsk, den søde-kiødet Hvilling,
Den bliantklædte Sild, der gavner daglig Skilling,
Blød, fin og feed Makreel, og Krabben harniskklæd,
Den smudrighalet Aal og flade Flynder med,
Ja tusind flere der af findevinget Fiske
Stiltiende omkring i Beltefiorde liske,
Blandt dem omflyder den høyhalset Svan' i Strand,
Graae Vildgaas, Dykkeren, den sluggenebbed' And,
Den lodne Sælhund der sig tit mod Solen bager,
Og tit sin egen Død i sin Forløsning tager,
Han skydes, fanges, og aftrækkes Skind og Huud,
Og af hans fede Spek man syder Trannen ud.*

Ligesom den sidste Linie — og ikke den allene —
vil gienkalde en Konstdommer Engels Regel, om

Valg mellem de Skildringer, der fremhyde sig, saaledes vil mere end et Sted i de anførte Linier erindre om det af Rostgaard i sine Smaae Erindringsposter om danske Vers (aftrykte i Maanedsskriftet Minerva, Julii Hæfte 1790) opkastede Spørgsmaal: om Kingo med sine Composita har fortient en skiønnere Laurbærkrands, end Bording, med sin jevne danske Stiil? Ere imidlertid end de skildrende Biord, Kingo her har betient sig af, ikke altid saadanne, at en Thaarup, Frimann, Lund, Baggesen, Rein eller Guldberg, i alvorlige Digte vilde giøre Brug deraf, ville de dog, for en dansk Fontaine, være en ubetalelig Skat.

Til samme Slags kan man med Føie henregne det saa kaldte Anhang til Christian den femtes Ledingstog, da det egentlig indeholder en Beskrivelse af Gulland og dens Historie, men hvor Kingo, efter en Indgang i sin sædvanlige Maneer — der desværre begynder fra Syndfloden — meddeler os Noah's Historie med Viinranken, og hans Sønner, og derpaa fra Japhet af udleder Nordboernes Oprindelse. Undtager man tvende Beskrivelser, den eene om de reenere Sæder i den cimbriske Dommer Seguds Dage, den anden om, hvorledes man levede, inden Agerdyrkningen blev indført, tilstaaer jeg, at det øvrige forekommer mig at være et temmelig lang-

trukket Eventyr, og at selv de vist ikke ufrugtbare Emner, hvorledes Juel indhentede tvende svenske Orlogsskibe, hvoraf det eene sprang i Luften, og hvorledes han derpaa erobrede Gulland, ei have beriget Digteren med heldigere Ideer.

Med disse beskrivende Digte nødsages vi ogsaa at forbinde hans historiske, som desværre samtlig ere af det Slägs, Marmontel kalder rimede Krønniker, og som ikke engang have den Ild, den Opløftelse, den Enthusiasmus i Foredraget, som dog mangfoldige af de sande Manddoms-Gierninger, der prydede femte Christians Dage, og frem for alle Kingos tit besiungne Helts, den udødelige Niels Juels, herlige Heltebedrifter, vel syntes at kunde begeistre til.

Vi ville begynde med Christian den femtes Ledingstog 1675. I den allerunderdanigste Erindring til Hans Majestæt, der tiener dette Digt til Indledning, kalder Kingo det et Hastværk, der ønsker at faae en Naade-Skygge, og lover, at hans Blekpensel bedre skal træffe i Kongens Fremtids Seiersfang, hvad denne Gang kun blev grundet: og begynder nu selve Digtet, ikke upoetisk, saaledes:

"Behiertet Konge! du aarvaagne Scepterfører,
Arvkronet Christian!"

Hvor det forste og tredie Epitheton især havde Betydenhed i de Dage, da man baade endnu havde i friſk Minde, hvor trolig Christian deelte Faren med ſine Krigere, og endnu triumpherede over at have brudt Ariſtokratiets Jernſpir, ved at giøre Riget arveligt,*) men længe bevarer Digteren ikke denne Tone, thi ſnart taler han om, at hans Sanggudinde maae tænde Lys udi ſit ringe Lygteſkrog o. m. d. l.

Nu gaaer han i den, i diſſe Digte af Boileau bebreidede, Aviismaneer frem. At han ikke kan forbigaae, at

For derfor Kongens Haand den ſpændte nogen Bue
Og giorde Blus udaf ſin nidkiær Sindelue,
Da blev der Røgelſer paa Herrens Alter tændt,
Og Syndſens Lucr ud i Poenitentſe brændt.
Du lodſt udraabe ſtrax en Bønnefeſt og Faſte,
At Folket ſkulde ſig i Bedrings-Aſke kaſte,
Randſage ſine Trin, opſpørge Gud igien,
At bøde Landſens Fliig, han rev i Vrede hen,

*) Hvad den aarvaagne Scepterfører angaaer, torde det, til at beſtemme vor Dom om vſn Kingo, være intereſſant at vide, om det var ſkrevet for eller efter den af Digteren nys ſaa ophøiede Griffenfeldts Fald.

kunde man tilgive Kingos Stilling og Tid, da man naturligviis ikke ansaae slige Bede- og Faste-dage forved en Erobrings-krig, med de Pine, som nu omstunder; naar blot ikke deri var den Kingo ikke usædvanlige Sammendyngning, deels af stridende, deels af uædle Metaphorer, som den Haand der giør Blus af sin Sindelue, og Syndens Luer, der brændes ud i Poenitentse, saavel som Gud, der opspores at bøde Landets Fliig. De fire Linier om den Holsteenske Hertugs Forraskelske i Rensborg

At Hollsken ikke dig med Passen maatte snøre,
Og for dit Reisemaal en Hindringsteen opføre,
Du Tønningen tog ind, saa Hertugen selv veed,
Hvad nu dit Alvor er, og hvad din Kiærlighed;

torde fra en mindre panegyrisk Pen være funden heel betænkelige.

At — for at localisere Boileaus bekiendte Linier —
Damgarten sig maae give
Og siden Tribbesees, før Wismar vor kan blive,

er aldeles i de Digtes Natur, hvor man søgte en Fortieneste i historisk Nøjagtighed; men at den nyere

Krigs- og Beleirings-kunst meere har givet Kingo burlesqve end digteriske Ideer, at her tales om Granateslug og grydemunded' Bosser der gulped tre fire hundred Pund op; at han ikke er heldigere i at beskrive det Særsyn, at Skib forunden Skib ved Storm blev taget ind; at han, ved at omtale, at den svenske Flode, der Wismar til Undsætning var løbet ud, ødelagdes af Storm, ikke veed noget meere poetisk at sige, end:

At Bølgen tiente ham (Kongen) for Skib og Styrkeskud;
Thi Gud var Admiral, og giorde dette Brud,

viser noksom, at det var ikke til dette Fag, Kingo havde Digtertalent, eller rettere maaskee, at det dertil fornødne Digtertalent ikke den Tid kunde uddannes.

Det første Anhang til dette Ledingstog have vi blandt de beskrivende Digte omtalt; under samme Klasse kunde vi og have henført Søeslaget den 1 Junii 1676. Ustridig begynder dette mere poetisk end noget af de foregaaende

Hids Seilet op igien, jeg hører, Vinden ruser,
Og over Bølgerne med milde Hvidsel suser,
Den deilig Sommernat saa dageblandet er,
At vi ret magsom nu igiennem Bølgen skiær,

Den Blomsterfyrke May saa kold i Seilet hænger,
Og intet Takkel dog med Striid og Storm udsprenger.
Sanct Ellens Ild saa tynd i Skiødet brænder klart,
Maaskee vi har en Storm at vente meget snart,
Her flyder ved vor Baad de Stierneskud saa feede,
Marsvinet boltrer, og forventer Solens Heede,
Og paa vor Kastekrog den spraglede Makreel
Giør sine nemme Bid, at vorde os til Deel.
Ved Aaren loftes op den ildedraabet Bølge.
En deilig Dag der skal (vil Gud!) i Morgen følge,
Den sølvgraae Dageskiær jeg nu i Østen seer,
Som giennem Nordens Guld med deilig Øie leer.
De lyse Stierner nu mod Solens Opgang blegne,
De kuldestive Toug begynde nu at bvegne,
Hist piper Solen frem! giv Gud en lyksom Dag!

Vist nok findes her saavel adskillige Udtryk, som og heele Linier, hvori Digteren mærkelig synker; men neppe kan man fragaae, at det Heele er et vernetsk deiligt Søestykke. Maaskee vilde nogen indvende, at det er for blidt til at passe til en Rædselsscene, som et Søeslag; men desmere maatte det virke ved Contrasten, naar man ved Siden af den smilende Natur, saae Ødelæggelsens Kunst i al sin Rædsel. Men nei! her endes det poetiske i dette Stykke, og

Resten er oftere pudseerligt, end alvorligt, end sige hoitideligt eller pathetisk. Saaledes hvor han taler om, at det store svenske Orlogsskib, Kronen, som han blandt andet kalder det store Seilebæst, sprang i Luften, udtrykker han sig saaledes:

Hielp Gud! jeg forser mig! hvor den i Luften smald!
Med et forfærdeligt og grusomt Knag og Knald.
Som af en Tordensky, hvor Kuld og Hede trykkes,
I hendes vaade Bug om Regimentet rykkes,
Omsider Ilden dog vil have Rum og Plads,
Og sprenger Skyen med et Skrække-Bulderbads.
Saa der en ever Gnist (hvorfra — Gud kiender) rammer
Udi det Fyrehuus og svovlet Krudekrammer,
Et tusind Mænd og meer, ved Krudbets Fængesuk,
Slog Torden slet ihiel udi et kort Minut.
Den stærke Lynild af hver naglet Planke bræsked!
Som rundt omkring var om med ædle Hierner spækket,
Arm, Hoved, Been og Laar, fløi udi Luften op,
Men alle fik sin Grav i Havsens slibrig Krop.

I en anden Aand er følgende Beskrivelse af en

Søekamp, der dog ikke var ledsaget med hiine maleriske Rædselscener, hos en nyere Digter.*)

Hør blandt Syrterne den danske Torden lyde,
Fra forbauste Atlas gielder den igien,
Billes tætte Lyn Salpeterskyen bryde,
Dannebroge flyder høyt paa den.
Stenger rasle, Touge segne, Master knage,
Kugler zifke over Bølgetoppe hen.
Mat de fløy, o Hohlenberg! tilbage
Fra din stolte Datters Egebryst.
Tyst! hist Sarpens knuste Raaer segne,
Fiender vrimle, Sabler klirre, Kugler regne,
Graadigt hviner maurisk Myrdelyst.

Iil, og lyn, og tordn til Hielp, Najade!
Seierraab til Dødshyl byttes nu.
Brat dit mørkblaae Svælg, o Afgrund! du oplade!
Dine Hekatomber sluge du!

Endnu eengang har Kingo i samme Digt samme Scene at beskrive, og her findes endog de tvende høistpudseerlige Linier:

De raaber himmelhøit: hielp Jute læsk mit Blod!
Og salter Havet med den salte Øieflod.

*) Søeslaget ved Tripolis. Ode af M. C. Bruun.

Vi haffe til det saakaldte andet Anhang til Christian den femtes Ledingstog, som ganske i Smag af Bordings Mercurius er inddeelt i 3 Maaneder, og hvers Bedrift og Begivenhed beskrevet for sig. Tonen deri kan man slutte af følgende, som og er et Exempel paa de Paronomasier, der i den Tid vare saa meget Mode:

Thi samme Dag og Tid Prindsessen spired frem,
Og tog i Norden sat paa Arvespir og Hiem,
Da kiemmede sin Mann den ædle Gyldenløve,
Og blandt de norske Fielð ret viste frem sin Prøve,
Han brølede, og beed med svenske Biørn og Ulv,
Og kappedes om, hvo der skulde kysse Gulv.

Det følgende om en Strid mellem Dronningen og ham læses bedst hos Kingo selv.

I den tredie af Maanederne findes Beretningen om den store Livsfare, Kongen var i paa Søen; men selv dette Æmne begeistrer ikke Kingo med høiere Ideer. Min Forgienger har afskrevet Opskriften paa Ankeret; jeg vil tilføie Beskrivelsen af selve Faren:

To store Anker smak, og intet kunde holde
Imod de skrydendes, opblæste Vandevolde.

Det tredie kom ud, som med trehaget Klov
I Dødsens dybe Grav for Liv og Kronen grov.
Det fik omsider fat! Jeg troer, det kunde finde,
At hele Danmarks Liv, du, Konge! var derinde
I det velturend' Skib! Guds Haand greb fat derpaa,
At hver Mands Lyst og Liv skuld' ei i Belt forgaae.

Under samme Klasse henhører desværre Sørgedigtet over Lauritz Lindenows og hans Frues Skibbrud og Død. Et kierligt, ikke længe forenet Ægtepar, der ved en saadan Udød omkommer i hinandens Arme, er ustridig et høist pathetisk Æmne; og naar man mindes al den Fordeel, Synneves Digter har draget af en lignende Situation, der dog ikke havde alle dennes interessante Biomstændigheder, f. Ex. at den unge Kone er frugtsommelig, at hun af Venskab ledsages af sin eneste Søster, saa at ved begges Død en gammel Fader bliver aldeles barnløs, kan man ikke noksom undres over, at en Mand med Kingos Digteraand i det Sted har sysselsat sig deels med kolde og didactiske Reflexioner, og deels med en i Søesprogets meest upoetiske Kunstord udført Beskrivelse af, hvorledes de gik til Seils; og at, da han endelig siger, det er, som han kunde høre deres sidste Samtale, da de saae Døden for

Øie, han da lægger ham en saare kold Liigprædiken i Munden; og da derpaa Deliana, som han siger, utroelig sig behjerter, da Situationen indgiver hende disse halvanden sandt pathetiske Linier;

"Det er dog Trøst i Nød,
Vi samled var i Fryd, vi samled' er i Død.

han da strax forlader dette lykkelige Spor igjen, og lader hende tale som en kold Andagtsbog.

Endnu uheldigere er Beskrivelsen om selve deres Død; ikke blot, fordi Sproget her er saare prosaisk, ja ofte endog pudseerligt; men især for den ynkelig slaue Rolle Lindenow der spiller, da han, saa at sige, med Hænderne i Skjødet, staaer, og seer sin Kone drukne.

Det er imidlertid billigt at tilføie, at man i Indgangen til dette Digt, som er en Declamation over de Ulykker, der ved Adams Fald ere komne over Verden, finder mange didactisk skiønne Steder, som, skjøndt de ikke staae saa passelig der, dog i og for sig selv have poetisk Værdie.

Da dette Kingos Digt siges at være opsat efter Begiering, kunne vi derfra beqvemmelig gjøre Overgangen til hans mindre Digte, der for

det meste ere Leilighedsvers, at vi kunde ende med at betragte ham der,

Hvor han skinned i sin rette Digterglands.

En stor Deel af disse ere Lykønsknings-Vers, og andre saadanne Æredigte, til Christian den femte, og Frederik den fierde; og gielder det om de fleste af disse, hvad Hume siger om Taler af samme Natur, at da de fattedes Æmne, faldt de i Almindelighed hen til væmmelig Smiggers og Panegyriks Tone, som er det ufrugtbarste af alle Æmner.

Selv de fex Linier, Kingo har sat i den danske Lovbog under Kong Christian den femtes Portrait, og som Rostgaard i sine ovenomtalte Erindringsposter fra Cæsurens Side saa strengelig har bedømt, men forresten synes ikke at ville dadle, vilde vel fra Indholdets Side ikke synderlig holde Prøve; thi at

Just alle Konger kan af dette Ansigt lære
Mod, Manddom, Ret og Skiel, aarvaagen Flid,
og Ære —

er i det mindste en høist forunderlig Idee, om hvad Ansigt det end blev sagt, og

Døm hele Verden! at Naturen intet glemte
Hos Dydernes Monark Kong Christian den femte,

er, om man endog med Rostgaard forandrer Naturen — der i en tvetydig Mund torde være heel betænkelig sagt — til Himlen, ikke blot en synderlig Anmodning til hele Verden, naar den ikke skal have andet end et Kobberstykke at dømme af; men ogsaa den sidste Linie, om hvilken, efter Rostgaards Dom, der med Sandhed skal kunne siges, at det er overmaade godt, indeholder en Apotheose, som ingen Dødelig nogensinde havde Adkomst til.

Lykkeligere er ikke let noget andet af dette Slags Digte, og overalt forrasses Digteren snart af vidseerlige Ideer, snart af Ordspil, og snart af en ulykkelig Blanding af Mythologie og Bibelphraser. Saaledes begynder han et Nytaarsvers til Christian den femte paa følgende Maade:

Saa slog det gamle Aar i Aftes hastelig
Sin Dør i Baglaas, og for Tiden maatte vige.
Et eeneste Minut det meer ei maatte faae,
Men fløi, Gud veed, hvorhen, i en usolet Vraa,
Guldnøgelen det dog Dagskammerherren førte
Ved Aftenstiernens Bud, hvorefter Solen kiørte
Ad Morgenstiernens Vei!

I den seilende Venus, et Digt ved Prindsesse Louises Ankomst, hedder det:

En Fisk, en Boltrefisk, et Marsvin fordum giorde
Sit Mesterstykke paa Arion kast om Borde,
Tog samme paa sin Ryg, og førte ham til Land
For Strengeleeg, endog det havde ei Forstand.
Trods Marsvin! Kongen har en ret livagtig Gedde,
Med sund Fornuft, jeg tør med hver Mand frie-lig vedde
At han paa Træeskoe gaaer saa glat igiennem Strand,
Som aldrig nogen Fisk i Søen giøre kan.

Ustridig er Kingos Indbringelse af Arion, især i et Digt, der endes med at

Gud skal indthrone dem til Fryd i Evighed,

hvor den skeer blot for, at hans Marsviin skal foranledige et ynkeligt Ordspil med Skibschefen Geddes Navn, nok saa barnagtig og latterlig, som Johnson finder Wallers i Digtet om den engelske Prindses Fare paa Spaniens Kyst.

Saaledes mødes Mars og Zebaoth heel synderlig i Nytaarsønsket 1681.

O Fred! o søde Fred, som Gud allene giver,
Gid du med kraftig Raad hos os i Blomster bliver!
Spænd om den kiere Fred et evigt Himmelhold,
Og hæft den runden om al Jordens Beltebold.
Men om den ønskte Fred i Fred maae ikke være,
Men den staalhændet Gud vil Fred sin Pas afskiære,
O mægtig Zebaoth, o lad dog Freden staae
Beseglед i din Haand, for denne Nordenvraae!

Saaledes findes i hans Hosianna til Christian den femtes Salving, som rigtig nok er af hans allerældste Vers, følgende høistsynderlige Udtryk

Vi for dig alle Mand vil offre Laurbærs Kalve

ligesom Kongen og der temmelig hollandsk kaldes: den himmelsmurte Mand.

Forlade vi disse Kongevers, som vel tildeels vare Pligtarbeide, og blandt hans øvrige Æres- og Minde-digte begynde fra dem, der havde det rigeste Æmne, dem, der vare den store Niels Juul helligede, ville vi ikke finde ham heldigere; saaledes i den saakaldte Samtale med Rygtet, hvor Digteren taler eene, og Rygtet tier stille, ved denne Søehelts Død, ere Juels Heltebedrifter det, der allermindst tales om, og hans christelige Død giør der en større Figur, end hans heroiske Liv. Paaskrif-

terne paa Juels Monument ere ikke lykkeligere, og denne store Helt har endnu ingen værdig Priis uden i den Strophe, Dannebarden Ewald har helliget ham i sin herlige Søemandssang i Mesterstykket Fiskerne.

Karsten Atkes Afskeed fra Løvherred fortiener den Udmærkelse, det i foregaaende Biographie har faaet, ikke blot som eet af de længste, men og af de lykkeligste Leiligheds-digte, men det er i den spøgende og fortroelige Tone, der, næst Davids Psalter, lykkedes ham bedst. I Beskrivelsen af Løveherreds Naturskiønheder gienfinder man adskillige af de Udtryk, som tilforn i Anledning af Samsøes Beskrivelse nævnedes; Skildringen af den fattige Dreng, der maae arbeide sig frem

Der tit i Ungdom drikker Vand,
Og nær sin Finger bider,
Og tænker paa den gamle Mand,

indeholder megen sandt og simpelt udtrykt Leveklogskab; ligesom ogsaa disse 4 Linier for mig have synderlig Interesse:

Vel den, der gior slig Anstalt,
Naar han af Herberg drager,
At Verten bleven er betalt,
Og Staadderen ei klager.

Ogsaa hans poetiske Ansøgning for de Fattige i Odense Hospital fortjener at anmærkes for den kraftige Skildring af de forskjellige Slags Syge, og for den frimodige Tone, hvormed han paaanker Landsknægtens Truetrop, der flux vil have sit.

En Plaisanterie, som ikke er uden Fortieneste, forekommer mig hans Mortensgaas at være, især Uddelingen af dens Levninger, saasom:

Hendes Gladdernæb fik Maren Fygomkye
Som vismer rundt omkring for Folk at sammensye;
Sit Hoved havde hun vor Grethe vel foræret,
Men dog en Part deraf vor Alhed blev beskieret o.s.v.

Hans Begrædelse over Valentin Korn er mere grov end vittig, og kan ikke taale nogen Sammenligning med Priors burlesqve Parodie af Boileaus Hyklerode.

Et andet comisk og politisk lidet Stykke, som for mig har mere Interesse, end Kingos alvorlige historiske Digte, er de svenskes Valet fra Tydskland, som har mange pudseerlige Allusioner:

Farvel! saa mange Tak, du skionne tydske Rige
Du haver varmet vel med dine Kiortelsige

Os frosne Klippeborn, vi sige nu god Nat,
Og give nu til Tak et Vift udaf vor Hat.
Far, fede Bremen, vel, farvel holsteenske Frænde!
Far svenske Hamborg vel! — vi dig vor Helsen sende
Fra Lybek med en Ven, som haver været troe,
Men agter sig nu ind i Dannemark at boe.

Farvel du Meklenborg! med Wismar vi har taget
Vor Afskeed længe før; tak Rostok! vi har smaget
Dit vidtberømte Øl, indtil den danske Magt
Slog Tap i Tonde, før det kom udi vor Agt.
Far Pommeren, farvel, farvel, I troe Stettiner!
Straldsunder, Ryger, og gripsvaldiske Latiner
Hav megen Gratias! Valete runden om,
Vi drikke Eders Skaal her først paa Usedom.
Farvel, for evig vel, den danske Almanakke
Holdt til, at vi i Aar fra Eder skuld' aftakke,
Tak, tak, vor Helsen er til Eder alle sendt
Adieu! vi takke med en dyb fransk Compliment.

Hyrden til sin Hyrdinde eller, som det i mit Mannskript kaldes, Kingo til sin Frue, har ustridig den Feil tilfælles med flere og vel de fleste Kingos Digte, at han, som Reenberg kalder det,

ikke noksom ſigtede ſine Riim; midlertid er den dog en intereſſant Behandling af den ſhakſpearſke Idee

Hvo elſker, han elſker, i Vaarens Tid!

og ſattes ikke paa Stropher, ſom følgende:

Seer jeg paa Floder og bølgeblaae Flammer,
Hver af Indbyggerne leger med ſin,
Seer jeg til Dyrenes løsklædte Kammer
En tager denne, en anden ta'er hiin,
Jeg ſeer vel til
Paa artig Spil,
Ak jeg i Buſken maae dog ligge ſtil.

Vi komme nu til Kingos aandelige Arbeider, og ſaalidet man vel i Henſeende til hans beſkrivende og hiſtoriſke Digte kan fragaae den Anke, der i Schlegels Blade *) lægges den epiſke Trompet i Munden; at hans levende Indbildningskraft nu og da indgiver Kingo prægtige Tanker, men endnu oftere prægtig Lyd; og at han ikke allene i denne Larm af høie Toner ofte bliver alt for udſvævende, men og ſtundum blandt de ædelſte Toner blander en Lyd, ſom han tubede i et Hyrdehorn; ſaa meget tør man have

*) See Ugebladet der Fremde.

at indvende mod den Dom, der sammesteds fældes over Kingos aandelige Sange: at de udmærke sig ved det høitravende, tit meget dybt synkende Udtryk, hvortil den da i Tydskland herskende lohensteinske Smag uden Tvivl har forført ham. I det ringeste var det just hans aandelige Siungechor, hvorpaa jeg har troet at kunde beraabe mig, da jeg i Fordanskningen af Gyllenborgs første Sang om Skialdekunsten vovede at kalde Kingo vor danske Flaccus. Syngechorets første Part indeholder 14 Morgen- og Aftensange tilligemed Davids saakaldte Poenitentse-Psalmer; anden Part 20 Psalmer af forskielligt Indhold. I Anledning af hans store Forgiengers Arreboes Fordanskning af Davids Psalmer have vi allerede seet, med hvor megen Held og Kraft Kingo skildte sig ved hiint vanskelige Arbeide; her staaer blot tilbage at see, hvorledes hans egne originale Sange ere.

At ustridig den begyndende og den fuldbragte Dag give ethvert Menneske Anledning til mange Følelser og Betragtninger, som kunne være høist poetiske og lyriske, maa endog det flygtigste Øiekast sige; ogsaa har Kingo mesterligen vidst at nytte disse. Saaledes kan man neppe miskiende det høitidelig skionne og rørende i følgende Begyndelse:

Den prægtig Soel, som hele Verden glæder,
Saa sædelig heufra vort Syn aftræder,
Og Natten vælder ud som af en Ørk.
O Lysets Fader hos mig Arme vandre,
Som Mørket kan til Liv og Lys forandre
Og Lys til Mørk!

Ak Gud! du skal mig ei af Haanden slippe,
Om end den gandske Verden skulde glippe,
Thi jeg fra Moders Liv paa dig er fast.
Om Bierge sank, og Verden vild' omvelte,
Og Elementerne de vilde smelte,
Jeg staaer dog fast.

Ikke mindre poetisk og sand begynder en følgende Aftenpsalme:

Den klare Soel gaaer ned, det qvelder meer og meer,
Hver Arbeidsmand er træt, og sig om Hvile seer,
En Dag jeg nærmer' er ved Døden, end som før.
Tiden mig
Saa sagtelig
Oplukker Dødens Dør.

Her skiftes Tiden om, her verles Dag og Nat,
Af Solen bliver kun en Skygge efterladt,
Saa Verdens Herlighed omsider Ende faaer,

Mørken Grav
Og Ormedrav *)
Vi sidst i Verden naaer.

Tænk da, o tænk dig om! min Siel! søg ei din Roe
I Verden, som ei veed, at holde Stand og Troe,
Ret nu var Solen her, nu er her idel Mørk;
Verden var
Da lys og klar,
Nu er den som en Ørk.

Jeg træder nu udi det duggefulde Græs,
Naturen siger mig: bie lidt, stat her, og læs!
See Morgenblomsteret, hvor det er falmet nu,
Det var fragt;
Nu er det slagt,
Ak kom det dog ihu.

Men — vil man sige — det er bestandig kun Begyndelsen! altsaa synker Digteren, saasnart denne er forbi! og — kunne vi svare med et Gienspørgsmaal — hvor mange virkelige lyriske Digte hos alle Nationer vil man kunde fremvise, hvor det ikke er Tilfældet? er det overalt ikke Følelsens Natur, at

*) Dette er et af de uforstaaelige Ord, Suhm med Rette bebreider Kingo.

den aldrig længe holder sig paa den samme Grad, at den maae synke, saasnart den ikke kan stige? Kun synker Kingo her sielden eller aldrig saa dybt som i hans andre Digte; Sang-Digteren bliver blot til Læredigter, kun at hans Dogmatismus naturligviis er efter de Dages Aand, er saadan, som den maatte være, naar Biskop Bagger selv i sit Imprimatur skulde sige, at han næsten ønskede, Alt, hvad han herefter fik i Hænde, var Vers. At vore Begreber om det ædle nu ikke blot ere forfinede, men forandrede, at mangt et Ord nu er os uædelt og pudseerligt, som ikke var det den Tid, saasom:

Jeg seer mit Contrafei i Blomster og i Høe

kan naturligviis ikke regnes Kingo til Brøde, ligesaalidt, som at mangen Idee, der var Andagt for ham, er for os Mysticismus.

At man imidlertid ikke skal troe, det eene var den melancholske Aften, der kunde begeistre ham til Youngske Nattetanker, er her Begyndelsen af en Morgenpsalme:

Nu rinder Solen op
Af Østerlide,
Forgylder Klippens Top
Og Dalens Side,

Vær glad min Siel, og lad din Stemme klinge,
Stig op fra Jordens Boe,
Og dig med Tak og Troe
Mod Himlen svinge!

Utallig saasom Sand,
Og uden Maade
Som Havets dybe Vand
Er Herrens Naade; o. s. v.

Og kan jeg ved denne Leilighed ikke aflade, at erindre, hvor saare godt dette kortere og stigende Metrum passer til denne Morgensangs gladere Følelser, ligesom det længe og aftagende elegiske til hine Nattetanker. I den Sang, hvoraf vi gav hiin Begyndelse, findes mod Slutningen og denne deilige Strophe:

Lad Landet deilig staae,
Med Frugt og Grøde,
Lad Sandhed Fremgang faae,
Og Retten møde!
Gud give mig min Deel med alle andre,
Indtil jeg hos min Grav
Nedlægge skal min Stav,
Og heden vandre.

Det man især hos Kingo finder i Overflod, et

deilige gnomiske Vers, der indeholde sand Leveviisdom, som oftest foredraget med en Inderlighed, der gjør den høist poetisk; som Exempler vil jeg af første Part i forbigaaende pege paa den sidste Morgenpsalmes 15de og den følgende Aftenpsalmes 4 til 9 Strophe.

Den største Deel saadanne Stropher findes ellers naturligviis i den anden Part, som har adskillige Sange for individuelle Situationer, saasom for Søefarende, for Reisende, Bordandagter, Trøst i Modgang og foranderlig Skiebne o. s. v. Her findes den deilige Sang, hvis første Halvdeel: Far Verden farvel! med en ligesaa kierlig som heldig Haand er omplantet i den nye Psalmebog, og hvor Aanden og Tankerne saa troligen ere beholdne, medens man har været nød til at opofre mangt et kraftigt og digterisk, men ikke for vor Tidsalder noksom ædelt, Billede. Her findes og den deilige Sang for Sørgende, som, skiøndt dens Individualitet udelukker den fra Kirkesangen, just derfor er desmere passende for den huuslige Andagt — hvor denne endnu finder Sted — og hvoraf jeg maae afskrive nogle Stropher, der for min Følelse ere af en ualmindelig Hiertelighed.

Jeg for al Verdens Venneflok
Saa ubekiendt er bleven,

Som jeg af haarde Steen og Stok
  Udsprungen var og dreven.
Naar andre samles, og er froe,
Jeg da blandt deres Fryd og Roe,
  Som fremmed Fugl er kreven.

Med Armod og med Fattigdom
  Jeg Tiden og maae slide,
Og ofte smaaelig see mig om
  Det Brød, som jeg skal bide,
Jeg baanes tit, naar jeg skal gaae
Hen til min Ven om Hielp at faae,
  Og heller Nød vil lide.

Man ofte hudeskietter mig
  Med Løgnesnært og Læber,
Og rundt om Landet smædelig
  Paa Tungeskuffe slæber,
Man sætter mig en Skamflik paa,
Og den, maaskee jeg aldrig saae,
  Mig med sit Mundsværd dræber.

Min Ven — om nogen er min Ven —
  Gud veed; det Tal er ringe —
Som Røret blæser hen og hen,
  Saa veed han sig at svinge

Han skuffer mig, som Flydevand,
Naar jeg ham ikke føre kan
Paa Medgangs Lykkevinge.

Enhver, som har prøvet noget til Modgang og Kummer, vil her uden Tvivl finde for meget for sit Hierte, til at kunne gaae i Rette med Ord og Talemaader.

Ogsaa den følgende, den saa bekiendte Trøstesang:
Sorrig og Glæde de vandre tilhobe
indeholder saare deilige Stropher, saasom:

Kronen og Zepter i Demantspil lege,
Leeg er dog ikke den kongelig Dragt,
Tusindfuld Byrder i Kronerne hvege,
Tusindfold Omhue i Scepterets Magt.
Kongernes Boe
Er skiøn Uroe!
Himlen allene giør salig og froe.
Og ikke mindre horatsiske ere Begyndelsen af 5te og 7de Strophe.

Hans skiønne Bordpsalmer Vort Maaltid vi beslutte nu og O Gud! hvor stor og priselig! have med fornødne Forandringer faaet

Sted end i ny Psalmebog og behøves altsaa ei at afskrives.

Om Kingos Reiseandagt i vore Dage vilde faae dette Navn, drister jeg mig ej til at bestemme, men jeg tvivler ikke paa, at vi i en dansk Horats jo glade vilde gienfinde følgende Stropher:

Jeg fik min Vandrestav i Haand,
Da neppe et Ord jeg talte,
Saasnart jeg kom af Svøbebaand,
Man slap mig løs, og kaldte
Ja lokked' mig med kierlig Smiil,
Saa jeg slog løs at gange;
Tree Trin var mere, end en Miil,
Thi jeg var spæd og bange.

Min Barnekiep jeg siden reed,
Og prøved' Gluttedyster,
Jeg loe ad Verdens Herlighed,
Men elsked' Barnelyster;
Den Vei, som laae til Skolegang,
Besværlig var at træde,
Den faldt mig stundum meget lang
Og korted' mig min Glæde.

Min Ungdom lod mig Porten op
Til Verdens mange Veie,
En viiste mig til Ærens Top,
Til Lyst mon' andre feie;
Paa Ærens Vei Arbeide stod
Med møisom Sveed i Pande,
Men sminket Lyst med skiden Fod
Breed om til mørke Lande.

Ogsaa kan man vel ikke miskiende det saare sande og skiønne, skiøndt rigtig nok aldeles ikke psalmodiske, af følgende fire Skildringer.

Jeg seer saa tit en Vandringsmand
Paa Veien mig at møde,
Hvis Kiep er al hans Stads og Stand,
Som han sig til kan støde.
En Anden bær' med bange Kaar
Sin svage Krop paa Krykke,
Og nogle gaae og græde for
Sin vildsom Vei og Lykke.

En faderløs og nøgen Hob,
Som ingensteds har hiemme,
Mig kommer for med Suk og Raab:
At Gud dem ei vil glemme!

Der læsser een sin Vogn saa fuld
  Af Sorg, som han kan age,
En Anden tier med sin Buld,
  Og vil sig ei beklage.

Jeg seer og andre prægtelig
  I Lykkens Vogn at kiøre,
Ved Ærens Tøiel holde sig
  I Standen, som de føre;
Dog mærker jeg, at Vognen stier
  Dybt i for store Helte
Paa Ærens Bane, hvor der er
  En farlig Vei at velte.

Saa holder hver sin Reisefærd,
  Som Himlen det behager,
Vel den, som takker Gud især
  For det, han til ham mager,
Naar Døden har fra Vognen spændt
  I Gravens Ormestræde
Da skal det ikke blive kiendt,
  Hvo høist har sidt i Sæde.

Og mener jeg, at disse Prøver, hvortil endnu af hans Psalmer i Psalmebogen kunde lægges mange, ville være nok til at viise, at ogsaa Kingo

er langt lettere at dadle og mestre, end at opnaae, end sige overgaae.

K. L. R.

Tillæg til Efterretningerne om Kingo.

I Christopher Friis's haandskrevne *Analecta de Hymnopoeis sacris apud Danos* læses følgende Anecdote: "Da der var nogle store Herrer lidet velsindede for Skoler og Kirker, som forebragte Christian V, at Friderichsborg Skole var unyttig, og at Kongen for den Skoles Capital kunde holde et Compagnie Ryttere, hvilket var Landet til større Nytte; da lod Kongen befale Skolarchen, at han skulde skriftlig indgive, hvad der var bleven af dem, som havde freqventert Skolen og nydt den kongelige Rente, og der da iblandt mange andre berømmelige i gejstlig, civil, Etats- og militair Stand, som derfra vare dimitterede, ogsaa forekom Kingos Navn, da sagde Kongen offentlig for sine Herrer: Er der kommen saadanne Mænd fra Friderichsborg Skole, hvorledes tør Vi da understaae os den at ruinere!"

R. N.

Jacob Worm

var ikke af den i den lærde Verden saa berømte Wormske Familie. Han er fød 1642 i Kirkehelsinge Sjelland, hvor hans Fader Peder Jacobsen Worm, var Præst *). Han deponerede fra Slagelse Skole da han var 21 Aar gammel. Han distingverte sig som Academicus ved at holde en Mængde Disputatser paa Regentsen og Walkendorfs Collegium. Hos Hoffet indyndede han sig saaledes ved at holde latinske Prædikener for Kong Friderich III. og ved at skrive *Jus regium vocandi pastores*, at han fik Exspectance paa at blive Lector Theologiæ i Viborg og at faae et Par Landsbye Præstekald annecterede med Lectoratet. Da det varede ham for

*) Vi saae ovenfor S. 173, at Jacob Worms Fader havde Kingo til Capellan og siden til Eftermand i Embedet.

længe inden der blev Vacantse i Viborg, tog han imod Biskop Baggers Tilbud at være Rector i Slagelse, hvilket Embede han forestod, noget over 6 Aar, indtil 1677, da han blev Præst ved Graabrødre Kirke i Viborg.

Her levede han 3 Aar, agtet og æret for sin Lærdom og Talenter, og ustraffelig var ogsaa hans Vandel, paa den Ting nær, at han dels bragte Politik og Personalia paa Prædikestolen og fortjener Navn af sin Tids danske Sacheverel, dels skrev en Mængde Satirer, hvori de Magthavende gjennemhegles paa saa grov og haandgribelig en Maade, at hans Skriverier nok kan fortjene Navn af Pasqviller.

Aar 1680 sendtes fra Kjøbenhavn Fiscalen over til Viborg for at inqvirere om disse Skandskrifter, om hvilken Forhandling saavelsom hvad dertil gav nærmeste Anledning, den udførlige Beretning fortjener at læses, som Pontoppidan har meddelt i 4de Tome af sin Kirkehistorie S. 606 — 11.

De Skrifter som meest graverte ham, vare følgende 4: *Horologium Regium*, *Visio Abrahami*, *Idola Jeroboami*, og *Studiosus lamentans*.

I *Horologium Regium* udtrykte han sig blandt andet saaledes:

Hvor mangt et Provesti, hvor mangt et Canniks-
dømme,
Hvor mangt Capitel maa til Ryttergods hen-
rømme!
Du Diævels Procureur, Professor i Uret,
Du Skalkhedsdoctor har svigagtig voldet det.
Guds Klæder plyndrer du, og Kiortel hans af-
drager,
Om den saa kastes Lod, som Stridsmand det be-
hager.
Det som til Alterbog og Bibel fordum laae,
Til Sadel og Pistol, til Rytterhest maa gaae.

Ved Enden af Verset vil han ingenlunde have Anseende af at have angrebet selve Kongen. Han siger:

Jeg nogen salvet Mand har ikke her paaskieldet,
Men min Poete-aand ydmygelig har fældet
Sin ringe Mening om de bløde Klæders Flok,
Som fast i hvert et Hof er overflødig nok.
Jeg mangen Skialdrer seer med Hyklepen florere,
Med Versekram og Qvas de høit tør adspirere.

Men hvortil tjener sligt Tallerkenslikkerie,
Det er kun Spindelvæv og opblæst Phantasie,
v. s. v.

Studiosus Lamentans siger blandt andet:

Pengepræst vil jeg ej være
Ikke heller Taskepræst;
Hvo som rettelig skal lære
Bør ej være Horehest.
— — — — —
— — — — —
Simon Magus, Tæver, Tisper
Kalder Præster, Provster, Bisper.

Hans giftigste Pasqviller vare *Idola Jeroboami*, hvori Kongen selv og hans hele Administration stærk gjennemhegles, og *Visio Abrahamstrup*, hvori de fleste Ministre saagodtsom navnlig og ved den tydeligste Henpegning beskyldes for de groveste Forbrydelser. De ere begge i Prosa, og vedkommer os altsaa ikke her videre, end at de tjene til at vise den Tids Maade at satyrisere paa.

I Stykket *de idolis Jeroboami* forekommer blandt andet følgende: "Thema XIV. Jeroboams for megen Efterladenhed i at straffe Generaler og Office-

rer, som have kuldkast al Krigsdisciplin og ere overbeviiste om offentlig Forræderie, er en forbandet Afgud som dyrkes og tilbedes; hvorover det hender sig, at naar den gemene Soldat enten for en ringe Forseelse eller for han haver krævet sin Sold som Officererne gjerne stjæle ham fra, hænges og aflives, blive de hojeste Officerer, som have fort hele Armeer paa Slagterbænken for Fuxsvantseres Svogerskabs Skyld af Kong Jerobeam kjendte fri, uskyldige, og slippe med en ringe Mulct."

"Thema XV. Jeroboams Husguder ere adskillige, men den fornemste er, at han bryder Ægtepagt og besmitter sig med Horerie og Skjørlevnet."

"I Fredstid skal en forstatig Regent lade sit unge Bondemandkjøn lære at drage Vaaben og Værge, at følge Fane og Standdart, at han veed at blive i sit Geleed, saa og at svinge sig rechts og links. Ej under det Skin forbyde at have Bøsser, at de ej skal skyde og ødelægge Harer og Dyr; i saa Maade, naar de skal være Soldater, har man gjort deres Hjerter til Harehjerter."

I *Visio Abrahami* nævnes en kalkonsk Hane; et hæsligt Dyr med Otte Skeele Øine; Narrenstorph; Saa blæser Vejr og Vind saalænge paa vort Rige, at Sølv og Guld blæs bort. o. s. v.

Han blev Aar 1681 dømt fra Livet*), det han dog efter nogle Stores saavelsom Biskop Kingos Forbøn beholdt, men deporteredes til Ostindien, hvor han skal have omvendt mange Hedninger. Døde omtrent 1695.

Naar Reenberg i sin Forsamling paa Parnas skal besætte det ved Arreboes Død ledige Sted, melder Jacob Worm sig ogsaa blandt en hel Hoben andre Candidater, men faaer følgende haarde Sentents:

Han har, foruden Naade,
Fortjent at miste Liv og Alt,
I Sted for Laurbærblade.
Forbandelse blev lagt paa den,
Som hannem vilde give
Herefter Blek, Papir og Pen
Til flere Vers at skrive.
Og gjør den ikke viselig,
Der Kniv og Gaffel giver
Til galind Mand, hvormed han sig
I Rasenhed afliver."

I den til dette Sted tilføiede Anmærkning erklærer Luxdorph, at Reenberg slet ikke har været

*) Dommen er at læse hos Pontoppidan. l. cit. pag. 610.

for nærgaaende imod Worm. "Ridkjær — siger "han — var Worm, det kan Ingen nægte. Men "Ridkjærhed uden Oplysning og uden Overlæg er "en af de farligste Drifter, som af en Undersaat, "i hvad Land og under hvad Regiering, det end "er, kan yttres. Hans Skrifter ere langt fra ikke "Satirer men grove Skandskrifter" o. s. v.

Claus Andresen Tronhjem

var ogsaa en af dem som Reenberg lader melde sig til den efter Arrebo ledige Plads paa Parnasset.

Han er født 1642 i Tronhjem, hvor hans Fader Andreas Claudianus var Rector. Han døde som Sognepræst til Domkirken i Aarhus Aar 1684. Af ham haves

Heptaëmerinon eller Guds Hvile paa den syvende Dag. Til et Supplementum Continuation og Anhang paa det berømmelige Hexaemeron Aröboense, samlet og sammenskrevet af Claus Anderson Trundhjemb, Sognepræst i Præstholm til Godmer og Hallinge Sogne udi Nørre-Jydland.

Kjøbenhavn, prentet hos Nicolai Müller og hans Efterlefverske, paa Autoris egen Bekostning Aar 1676. 190 S. 4to.

Efter Titelen følger Christ. Vtes Privilegium af 1695 at ingen uden Autor maatte i 16 Aar eftertrykke denne Bog eller hvad andet han til Opbyggelse under behørig Censur vilde lade udgaae.

Sorterup siger i sin Cacoethes Carminificum: "Arrøboes Hexaemeron ville Mag. Claus Andersøn completere med Guds Hvile paa den 7de Dag; sed qvantum distat ab illo."

Og hos Renberg heder loc. cit.

— — En Præst for Retten kom,
det samme Sted at arve.
Han supplicerte med en Bog,
han havde sammenskrevet
paa Arrøboes Maneer, endog
med Kongens Segl bebrevet;
hvad mere var, af lærde Mænd
berømmet; derfor meente,
at Ingen visse hannem hen
fra Sædet, han fortiente.
Da Bogen produceret blev;
Nej! svarte vor Apollo,

hans Rim er tvunget, derfor skrev
paa den Suppliqve: Nullo."

Til Prøve paa Forfatterens Stil og Foredrag vælges et Sted som har Interesse af Æmnet. Efterat han S. 138—40 har erklæret sig imod astrologisk Grillenfængerie, heder det S. 141:

"Jeg nægter ej, Gud jo har streget i min Haand
det, hvilket nogenlund Naturen vise kan.
Mit Ansigt Herren saa har skikket, at det røber
mit Hjertes Qvelighed, og viser hvor det løber
i sine Tanker om. Nazianzenus var
i denne Kundskab klog. Nicetas skrevet har,
at samme lærde Mand om Juliano dømde
af Ansigt og Gebærd, af Tale som ej sømde,
at han en grum Tyran og Mammelukke blev,
han og offentlig det om Juliano skrev.
Saa kan man nogenlund (ja nogenlund jeg siger)
af Ansigts Linier udgrandske Karl og Piger;
en Skjøges Horestjern, og Skulen hos en Tyv,
Manddraberens Ildøj' kan ej for Lærde lyv'.
Men denne Videnskab for langt vel ofte strækkes,
hvorved dens Fyndighed og Troning tit maa svækkes,
Trods! Cingar af min Haand kan mig min Lykke spaa,
og hvordan mig min Id og Møje skal afgaae."

Om Verkets Plan giver Autor i Fortalen den Underretning: mit hele Heptaëmerinon (hvoraf den sidste Part til videre ligger uprentet, dog samlet og hel vidtløftigen paa alexandrinske Rim sammenskrevet) har jeg afdelt i 2 Parter. Men nu opdages kun den første Bog som er afdelt efter Salomons Tempels Bygning i Forgaard og Mellemgaard" (egentlig er Heptaëmerinon en poetisk Udsigt over den jødiske Historie, med Iblandelse af hedenske Religioners Beskrivelse.)

Paa sidste Side staaer følgende Epilogus:

Nu byder Tiden mig, fra Trykken det at levne,
som ligger skreven alt ved Jesu Aand og Evne.
Tag Læser det for godt, som du nu skuer prent'
og, hvis mig vindes Liv, du mere snart forvent.
Naar Freden svinger ud sin gyldene Styrfane,
naar Konst beherske skal den blodig Martis Bane,
naar Sværdet hænges op og Spyd til Segle bli'r,
da er det Leilighed at jeg dig Resten gi'r."

Claus Bang,

ellers meest bekjendt under sit poetiske Navn Dorus, er efter Claus Andersen den næste Sollicitant efter Arreboes Post. Saaledes synger Renberg:

"Derefter kommer Dorus frem,
Med begge Hænder fulde
Af Bryllupsvers; formeente, dem
At være som de Kulde."

Men han kom, som man siger, tidsnok.

"Apollo tog til sin Bonet
Med majestætisk Mine:
Fy! sagde han, est du Poet
Og vilt vor Øre pine?
Thi bad han Dorus gaae sin Vei
Sit Brød med Sved at vinde."

Bang var født i Bogense i Fyen. Var en Stund Præst i Jylland, men blev afsat fra sit Kald *), og levede siden i Kjøbenhavn af Versemagerprofessionen indtil han døde 1683. (conf. Renbergs Skrifter 2den Del S. 108.)

*) Venteligt for Drikfældighed, en Last, som jeg af en Gravskrift over ham seer han var forfalden til.

Mads Pedersen Rostok

gav Apollo et mere høfligt Afslag:

"Med Tiden kan du faae dit Sted,
Om du forbedre vilde
Dit Vers, som, uden Artighed,
Er kuns Papir at spilde."

ogsaa erklærer Luxdorf i Noten S. 117. Renbergs Skrifter 2den Del, at hans utrykte Poem, hvis Titel er: Den gamle og navnkundige Kjøbsted Ribe, nok kunde have fortjent en Forlægger. Dog synes de Linier, som Lux-

dorvh deraf anfører til Prøve, ikke at kunne opvække synderlig Begjerlighed efter det Hele.*)

Mads Rostok, der ellers er bekjendt af sin Huspostil og sin Catechismi Forklaring, er født i Ribe 1655, og døde som Præst i Middelfart 1713.

*) Af et Sted i denne rimede Topographi sees, at i Kirken var en "Malmpande"

"Hvori om Vinters Tid en Kul-ild tændes op
"For arme Peblingers forfrossen Haand og Krop.
"Gud fryde dennem, som slig Miskundhed beteede
"Mod Herrens Planter smaa, som sig herved kan glæde.
"De Fingre, dette skrev, har sig i unge Aar
"Her ofte varmet, det mig ej af Minde gaaer."

Mads Thrane

havde endnu meget mindre Adkomst til Sæde paa Parnas end Mads Rostock. Hans Ubetydelighed har Reenberg viist paa Vers og Lüxdorf i Prosa i Reenbergs Skrifter 2den Del S. 124-25. og det saa udførlig, at al videre Bevisførelse i den Sag er overflødig. Han var gift med hin ovennævnte Jacob Worms Enke, og døde som Stiftsprovst i Viborg 1718. Hans gudelige Rim føre Navn af Christelig Pilegrim. Kjøbenhavn 1699. 4to.

Ahasverus Bartholin.

Han er fød i Højby i Odsherred i Sjelland, uvist hvad Aar, og er han de lærde Bartholiner uvedkommende. Han var kongelig Hofpoet i Kong Christian 5tes Tid, og skulde have continueret Bordings Mercurius, men han skrev saa slet, at, efter Sorterups Udtryk i *Cacoethes Carminificum*, Mercurius derover faldt i Skarnet og forsvandt. Et Carmen til Kongens Fødselsdag 1689 begynder han saaledes:

Store Konning Christian
  Christian den femte,
Danmarks gyldenÆrespan,
  Hvori Gud ej glemte

Nogen Dydens Diamant;
Der han det beridde,
Ai de jo paa hver en Kant
Pralende maa sidde,
Nordens skjønneste Monark
Lade sig behage,
At hans eget Danmark
Lejlighed vil tage
Af hans Fødsels høje Fest
Dejlig sig at glæde. o. s. v.

Til Slutning følgende Votum:

Konning Christian lev vel!
Kongen leve længe!
Til han gjør Naturen skjel!
Lykke ved ham hænge!
Krone ham al Verdens Gud,
Med din Himmel-Naade!
Send ham naadig sildig Bud,
Naar han hjem skal traade.
Al den kongelige Slægt
Krone Gud med Ære!
Lad dem i din Naades Vægt
Vigtig Tynge være!
Lad den kongelige Stol
Davids Sæd ej savne,

Til du selv paa Himmel-Pol
Vil os alle favne.

Sorterup har højlig ret, naar han i Anledning af slige Lykønskninger udbryder med Forundring:

"Saadant Tøj man dog tør bære
Frem paa Kongens Fødselsdag!
Det skal hede, ham til Ære
Stikkes ud det Rime-Flag!"

Dog — jeg frygter, at jeg kun alt for længe har opholdt mig ved disse usle Rimere (hvoraf endda hele Skokke ere blevne aldeles med Taushed forbigaaede) hvis Compositioner har saa lidet tilfælles med det som fortjener Navn af sand Poesie, at Æsthetikerens Rolle herved ikke behøvedes at være besat. Men det vil ikke længere være Tilfældet, naar jeg nu nævner

Jens Sten Sehested

og

Povel Pedersen.

Den førstnævnte var en uægte Søn af den berømte Hannibal Sehested, og er født af en Borgerdatter i Kiøbenhavn Aar 1635. Faderen lyste ham i Kuld og Kjøn. Dette fortælles i Hofmans Efterretninger om danske Adelsmænd, III Del. p. 75; men naar der sammestedes lægges til, at Faderen gav ham Tyberggaard i Sjelland og skaffede ham et fordelagtig Giftermaal med en adelig Jomfru af de Parsberger, har man billig Grund at drage denne Beretning itvivl. Hannibal Sehested døde 1666,

og under Christian den 5tes første Regjeringstid befandt Sønnen sig endnu i saare maadelige oeconomiske Omstændigheder; ligesom ogsaa en anden Efterretning siger, at det først var 1679 han blev gift med Mette Sophie Parsberg, og derved blev Ejer af Sellebjerggard i Fyen. Ligesaa upaalidelig er Hofman fremdeles, naar han fortæller at Jens Sten Sehested avancerede til at blive Generallieutenant, samt at han døde 1731 (eller, som det heder i Hofmans franske Original, 1690). Anledningen til denne Fejltagelse er aabenbare denne, at han er bleven sammenblandet med sine 2 Fættere, Jens Sehested til Holmegaard, og Jens Sehested til Katholm, af hvilke den sidstnævnte havde den høie Militaircharge, som Digteren vist aldrig naaede. Jacob Birkerod, som levede i Odense i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, gjør ham i sin haandskrevne Afhandling om de uheldige danske Poeter til Oberstlieutenant, som dog allerede var godt avanceret, da jeg finder at han 1671 endnu kun var simpel Lieutenant. Birkerod har forresten den Anecdote om ham, at han ved sin Død, 1698, efterlod Kone og Børn i slette Omstændigheder.

At vor Sehesteds oeconomiske Forfatning i Begyndelsen af Christian den 5tes Regjering ikkun var hel maadelig, skjønnes af en rimet Jeremiade, som

er til i Manuscript, men uden Aar og Datum, hvori han meget veemodig bønfalder Kongen om Understøttelse eller Ansættelse til et Embede, efterat det nu var halvtredie Aar han havde sollicitéret.

Denne Suppliqve paa Vers, hvori Tonen snart er burlesk, snart satirisk, og snart igien melankolsk og sørgmodig, fører Titel af Kjøbenhavns mistrøstige dog villige Sangers ynkelige Klagemaal, digterisk forfattet af den som om naadig Befordring Jævnlig Søger Slottet. *)

Dedicationen til Kongen er deels Prosa og deels saadanne Vers:

Jeg lever i Betryk, og nyder mine Dage
med stor Elendighed, Sorg. Veemod, Nød og Plage.
Jeg ønsker mangen Gang: gid jeg var aldrig født;
Thi Sorgens mørke Nat giør mig i Live død.

I Digtet selv heder det:

*) Denne forblommede Maade at betegne sit Navn med Begyndelsesbogstaverne i de sidste Ord, bruger Gehested ogsaa ved andre Vers, men med Variation, f. Ex. Jeg Skriver Sandfærdig. Men allcroftest kalder han sig per Anagramma Siennest.

Jeg gaaer saa tidt af Pengetrang
i sorrigfulde Tanker,
helst naar mig Tiden bliver lang,
paa Gadens Bro og spanker.
— — — — — —

Paa Børsen seer jeg Kram hos Kram
opfyldt og sammenpakket;
Jeg gaaer forbi med Spot og Skam,
Jeg kræves. — Nok er snakket.
I Frideriks-Kjelder er det svalt.
Jeg hør med Potten klappe.
Mit sidste Glas blev ubetalt;
thi vil mig Ingen tappe.
Jeg gaaer derfra og ovenpaa,
der lege de med Bolde,
Omskjønt jeg og en Bold kan slaae,
maa jeg mig derfra holde.

Fra Børsen gaaer han til Tøjhuset hvor han seer Kongen skyde efter Ringen, dernæst forslaaer han Tiden med at see Exercitserne paa Ridebanen og Fegtehuset, men tilsidst kræver den tomme Mave sin Rettighed.

Den Hest som Havren har fortient
maa tidt med Langhalm nøjes.
Saa gaaer det mig, det tørre Brød
er min Postej og Tærte.

Det bare Vand i Fængsels Nød
forfrisker tidt mit Hjerte.
En Spegesild vel sur og harsk
halvbrændte Skollekager
Gjør tit min hungrig Mave karsk.

— — — — —

At brede udi Lommen Dug,
at søge Seng med Bassen,
at æde mullent Brød i Smug
Og drikke Vand med Gassen,
Det døder mig. o. s. v.

Om hans forrige Levnetsløb finder man blot følgende Notits:

De Svenske har mig aldrig skaant,
Polakker meget ringer.
Jeg har saatidt med frossen Haand
og frostbetvungen Finger
paa Skydcjernet Hanen sat
og ladet samme puffe.
Jeg red saa mangen Vinternat
foruden foret Muffe.
I Sne og Fug, i Slag og Slud
har jeg mig ofte vovet,
og lugted udaf Fiendens Krudt,
naar Andre sødt har sovet.
Tre Potentater har jeg tjent o. s. v.

Disse 3 Potentater er da vel Christian IV, Friderik III og Christian V, og følgelig maa man antage, at det allerede ere nogle Aar efter Christian 5tes Tiltrædelse til Regieringen at denne Ansøgning er skreven.

Foruden nogle ubetydelige Leilighedsvers har man især 3 større Poemata af ham, nemlig:

1) Pigernes Dyd- og Laster-Speil, hvorudi Naturens, Dydens, Tugtens Frugt mærkeligen fra Aar til Aar fuldkommen kiendes, digterisk og udi 6 Dele afhandlet, det yngste Tal til Lærdom, det middelste til en nyttig Advarsel, og det Medaldrende til en Dybsindigheds Eftertænkning, af den velmenende Sienneß. findes tilkiøbs hos Christian Geerzen. 4 Ark i liden Nodeformat.

Om Pigen mellem det 12te og 16te Aar siger Autor:

"Hun qvæder med Behag Hr. Axel Tordsens Vise,
Hr. Eskeld veed hun højt for hans Bestand at prise;
Men sorte Broder Knud handsætter hun i Harm,
Fordi Hr. Axel ej fik Valdborg i sin Arm."

Som brugelig Spil nævnes Skjærvenzel, og

"Tit bruges Munteleg, der teller man sin Rommel
Ja Læs og Seqvens med" ꝛc.

Man seer at ved Munteleg forstaaes Piqvet.

Fol. B. 4. beskrives Piger paa en Snes Aar saaledes:

"Jeg kiender deres Tugt, naar disse Kisselinker
med udblødt Havregryn og Rosenvand sig sminker,
med Hvidet af et Æg og anden Tilbehør,
som Huden meget skiær og Panden glindsend gjør.
Snart bruges Gummi-vand, Cinnober og et andet,
som paa vort Apothek ret mesterlig er blandet;
Snart stødes døde Kul, Coral og Tegelsten,
at gjøre Tænderne saa hvid som Elfenben.
Snart bruger de Caneel, Fiolrod, Cardemommer
og Desemkager, lagt i deres snævre Lommer,
snart Muscus og Zibeth, som giver herlig Lugt.
Det beste fattes dog, som kaldes Dyd og Tugt.
Snart seer man En saa graa med puderrige Lokker,
paa Kinden Plaster klin't, som den var fuld af Pokker.
Snart snøres En saa tæt, at hun maa styrte ned
og daane, dersom man til Hjelp ej var bered.
En pines udaf Sko, det hun vel maatte skrige,
dog tør hun hendes Fejl for Blysel ikke sige,
af Frygt at hør' et Ord: den Fod er skabt paa dansk,
og denne Sko for net, thi den er gjort paa fransk.
Hun sætter hver en Fod i Gangen efter Noder
ja Næsen som en So, naar den i Masken vroder.

Hun snærper Kinden ind; naar Munden siger Snip,
da bilder man sig ind, at hun er syg af Pip."

Om Ammer heder det fol. B. III:

"Da bliver Ammen kræsk, den sig ei lader nøje
Med Mad, som Hverdags-Ret paa Folkes Bord vil føje,
hun drikker lunket Øl, at slukke Tørstens Byld,
og bilder Folket ind, det skeer for Barnets Skyld.
Der lægges hvergang Mad af alle kræsne Retter
paa Brikker og paa Fad, hvormed den Galt sig mætter.
Snart er en Ret for salt, snart Øllet alt for besk,
saa faaer hun hvad hun vil; thi hun er meer end trædsk."

Fol. C. 1. "Poeten kalder tit de grumme(leg. grimme) Piger smukke,
det største Bryggerkar en liden Balsamkrukke;
den svage Flue bli'r en vældig Elephant;
et lumpen Stykke Glas en dyrbar Diamant.
Han gjør og tit en Tøs, som for sin Løn maa spinde,
til Froken og Printses ja Himmellystgudinde o. s. v.

Fol. C. 7. beskrives en smudsig, skidenfærdig og uordentlig Kone, og er til Maleriet anvendte saa stærke Farver, at det er væmmeligt i høj Grad.

2) Dydernes Prøvesten, alle Ugudelige, Letsindige, Ubarmhjertige, Gjerrige, Pengeelskere til en Advarsel for Øjen stilled, i beste Velmening fra saadan Forfængelighed og skælvødende Laster at afstaa, hvilket af Hiertet inderlig ønsker Gienneſt. Jeg Straffer Somme. Kiøbenhafn trøgt hos Hendrik og Jørgen Gøde Kongl. Maj. Univ. Bogtr. Aar 1671 og findes tilkiøbs hos Christian Gertsøn. 4 Ark. Octav-nodeformat.

De halvanden Ark af disse fire ere fyldte med Mærevers til Autor, som i Opskriften til et af dem faaer Titel af Mons. J. S. Sehested, Lieutenant. Det ene er af Kingo, og deri heder det:

"Lad være, Dyden seer tit med et Anger-Øie,
at Udyd pyntet gaar i blomsterstukken Trøje,
at Hesten traver høit med lydebræmmet Svend,
og Modgang trykker ej hans last-ombundne Lend;
Lad være, Pungen har af Held og Ære borte,
og nyder hvad han vil, naar det for Dyd maa skorte;
lad være, Dyd gaaer om, naar storemundet Mads
vel sidder høit tilbords og bruger Smig'r og Svads;
dog skal den ædle Dyd sit Hoved høit opbære,
den skal omsider dog opnaae sin Lyst og Ære,
da skal og Lasters Pral faae evig Skam og Meen,
naar de med Dyden skal til rette Prøvesteen."

Denne Prøvesten er et moralsk Digt, hvori Dyder og Lyder, Krigsguden og Freden, Elskgudinden, og Verdens Dronning Venge indfares talende og enten bramme af deres Magt og Held eller beklage deres tynde Skjebne.

3) Fyens Berømmelse, digterisk forfattet af Jens Sten Sehested.

Dette Elogium er ligesom Dydernes Prøvesten, trykt i Kjøbenhavn 1671, men saa sjeldent at nu neppe noget Exemplar deraf mere er til. Dette maa forstaaes om Originaludgaven: thi en ny Udgave deraf besørgede jeg 1784 hos Schultz og Blade 8vo, og deraf er da Exemplarerne endnu ingen Sjeldenhed. Det ved den ny Udgave brugte Exemplar, som jeg hændelsesvis kom over, troede jeg at bevare paa et meget sikkert Sted, da jeg hensatte det i Prof. Wandals Bogsamling. Der brændte det i Slotsbranden 1794.

I Fortalen til bemeldte ny Udgave anførte jeg nogle af de Berømmelser, som deels Sehesteds Samtidige, og deels nogle senere Konstdommere, i mine Tanker hel uforskyldt, lagde paa hans Poesier. F. Ex. I *Nova Litteraria maris balthici* 1698 pag. 63 kaldes han "Poëta ingeniosissimus" og siges om

ham: "edidit multa, ejus elegantiæ omnia, ut stupescerent omnes ad nativum illud decus.— — loqvebatur et fundebat in colloqviis familiaribus meros versus, cum volebat, scite et venuste, ut mirari posses expromtum ejus ingenium." Ligesaa siger Hofman i *Portraits historiqves* om ham: "il fut fort aimé et estimè pour ha politesse et pour ha bonne humeur; il avoit beaucoup de gout pour la poesie Danoise, et ses vers ont le tour, qve cet art demande." *)

Endnu staaer tilbage at omtale et lyrisk Arbejde, som ogsaa tillægges Sehested. Det er ikke for dets poetiske Værds Skyld, det her anføres, men med Hensyn til dets Melodie. Det er en Vise, trykt paa 4 Blade i Octav, under Titel: Fynske Skack-spil exerceeret paa Friderichsdag som var den 14 i Slagtermaaneden, i det naar

*) Christopher Lucassen Friis, Præst til Græsted og Morum Menigheder giver i sine haandskrevne *Analecta de Hymnopoeis sacris apud Danos* Sehested dette gode Skudsmaal: "En Hjertens god og ydmyg adelig Mand i Fyen, som jeg mange Gange, da jeg var Studiosus, var i Compagnie med, da vi med Vocalmusik, Viol de Gamba etc. fordrev mange Timer. Han var ej allene en Elsker af Musik, men og en god og lykkelig Poet, som har skrevet mange Vers og givet os dem til Trykken."

derige Forløsnings Aar 1660, sangvis forfattet af den som I Aand og Sandhed Stedse Jesu Mundt bekommer. Trykket i Kiøbenhavn. *)

Man seer af Titelen, at der besynges Slaget ved Nyborg, hvor de Danske vandt under Schacks Commando. Det første Vers lyder saaledes:

Kommer I cimbriske Helte med Ære!
Træder her frem med et freidigt Mod.
Hører, hvad Tiden mon eder frembære,
Det som er Dansken en Tidende god.
Herren han gav os Seier ihende,
At vores Fiende med Skamme maatt' vende.

Det er denne Tone: "Kommer i cimbriske Helte med Ære" som siden vedligeholdt sig over et halvt Seculum som den meest almeenyndede Visemelodie. Dansk musikalsk Composition er det ikke; thi denne Vises Forfatter har selv paa sit Titelblad angivet, at den synges under Landgrave Fritz's Melodie "Kommet Ihr Götter" og dertil mon Noderne let findes i det 17de Aarhundredes tydske Musikbøger.

*) Man kan tvile, om denne Vise virkelig, som jeg finder, nogle Litteratorer har troet, er af Sehested. De med forskjellige Tryk udmærkede Bogstaver J. S S. udgiøre rigtig nok hans Navn; men hvad betegner saa det udmærkede A? kan man antage denne Udmærkelse for en Trykfeil?

Povel Pedersen.

Til det Lidet, man veed om denne ikke ubemærkelige Digter, hører, at han i nogen Tid opholdt sig hos Gehested paa Sellebierg. Forresten skrev han i nogle Aar Aviser for Bockenhofer, opholdt sig ogsaa undertiden i Jylland, hvor han uden tvivl er født, døde i ligesaa slette Omstændigheder som hans Patron Gehested, dog uden, som han, at efterlade sig Familie *).

Af denne Digter kiender man blot det eneste endnu existerende Arbejde Kjærligheds Endrings- og Undrings-Speil forestillet udi den spanske Herremand Don Pedro af Grenade hans Livs og Levnets Historie ved Philedor. Det er forfattet imellem Aarene 1690 — 1698, og trykt første gang omtrent 1724 med latinske Bogstaver, siden eftertrykt 1756 med dansk Stil, begge Gange i Octav. Dets Bedømmelse overlades Hr. Prof. Rahbek, der ikke vil undlade ved sin Karakterisering deraf at tage det vedbørlige Hensyn til Domfældelsen derover saavel

*) Alle de Efterretninger jeg har kunnet opspare om ham, ere fremsatte i Minerva, for 1786. August. pag. 33 o. følg.

af Holberg i Fortalen til hans Metamorphosis som af J. E. Schlegel i dennes Verke gdet Band p. 332.

K. N.

Da min Forgiænger har forenet disse tvende poetiske Venner, troer Undertegnede uden Betænkelighed at kunde begynde først med den af ham sidst omtalte, nemlig Poul Pedersen, saameget mere, som han om J. St. Sebested kun har lidet andet at sige, end hvad han allerede tilforn ved et Par Leiligheder i Maanedsskriftet Minerva har sagt.

Naar Holberg i Fortalen til sine Forvandlinger vil bebude den Maneer, han i dette Værk har foresat sig at følge, siger han: at han har søgt at træffe en Middelvei imellem Bordings Simpelhed og Philedors Hoitravenhed, begge store Poeter, men endda større, hvis den ene havde giort sig meer og den anden mindre Umage. Den første kan undskyldes dermed, at han har meestendeels skrevet lystige Materier, hvortil ei udfordres saadan høi Geist, som til heroiske Vers; den sidste maaskee, deraf, at saasom *Heros Poematis* er en spansk Herremand, har han holdt fornødent at

gaaer frem med spanske Trin; thi naar sig tager udaf Værket Solens Op- og Nedgang, skiønt altid udi ny Klædedragt item Morgenrødens tapesserede Kabinetter, og Safrans Sengegardiner, saa gaaer udaf sex Deele den siette bort."

Af disse Ord, og især af det meget betænkelige maaskee, han tilføier den just ikke meget betydelige Undskyldning, han anfører for Philedors Høytravenhed, lader sig med temmelig Vished formode, at Holberg neppe vilde i eet og alt have underskreven de Wielandske Tidenders Dom, hvor det hedder: "Man seer her ellers trykt Don Pedro af Grenades Histories første Deel, udarbeidet af en Ubekiændt, der med rette kan tilegne sig et Sted iblandt vore danske Poeter, skiøndt han enten skiuler — eller, om han er død, lader sig skiule, under det Navn af Philedor. Sujettet af Værket er ikke synderlig værd at rose, da de fleste vide, hvad samme Historie, eller rettere, Fabel og Eventyr vil sige; *) men Poesien

*) I en foregaaende Rec. sammesteds over Von Møllens Giendrivelse af Philedors Beskyldninger mod Qvindekiønnet, kaldes dette Emne: den bekiendte, i adskillige Sprog oversatte Spanske Herremands Don Pedros Historie, som anføres i de saakaldte Gespräche im Reiche der Todten, og af en god dansk Poet, der kalder sig Philedor, er oversat paa danske Vers.

maa bøde paa Resten, og i dens Godhed og Artighed vil vel Autor grunde al sin Undskyldning. Poeten er i Locutionerne og i sin høye Geist sig selv fra Begyndelsen til Enden liig, og at han besidder sit Sprog i Fuldkommenhed *) til at tranlatere udi (udaf?) det franske kan iblandt andet sluttes af det bekiændte Ordsprog:

belle femme, & mechante robe
trouve toujours, qui l'accroche

hvilket han overmaade vel saaledes har fordansket.

Smukke Møer og revne Klæder
Finder Anstød alle Stæder.

Endnu udførligere er Philedór bedømt i den berømte J. E. Schlegels Ugeblad der Fremde i den bekiændte Recension over de danske Poeter, der skal have mishaget Holberg, uagtet han deri var roest saameget, at det skal have givet Anledning til hans 478 Epistel, hvori han efter at have talt om dri-

*) Som Beviis herpaa kunde man maaskee snarere anføre følgende mesterlige Oversættelse af en velbekiendt juvenalsk Linie:
Hvor Messalina m a t, dog ikke m æ t er bleven.

stige og satyriske Skribenteres Skiebne, siger: End mere Forundring opvakte siden en fremmed Autor; ingen kunde begribe, hvorledes den, der kun kort Tid havde været i Danmark, og intet forstod af Landets Sprog torde understaae sig at censurere Feil blandt alle vore Stænder baade høye og lave". At imidlertid Holberg skulde just havt meget mod Artiklen om Philedor, synes efter hans Ovenanførte ikke at formode; den lyder saaledes:

"Nu foretoges den saakaldte Philedors Sag, hans, som ved en poetisk Fortælling af en ellers bekiendt og ganske angenem Historie har stræbt at forevige sit antagne Navn. Seraphine og Elvira stode i Begreb med at forklage ham for nogle deels ikke alt for anstændige, deels unaturlige Talemaader, og Don Pedro vilde besværge sig over et Brev, han i temmelig uædle Udtryk skulde have skrevet til Elvira, da Morgenrøden meldte sig, som en Gesandt fra Solen, og de øvrige Anklagere af Ærbødighed overlod hende Fortrinet. Det er vist, sagde hun, at Philedor er en fyrig Poet, der dog har udsmykket en Fabel, han ikke har opfundet paa en Maade, som man maa lade ham allene have Æren for. Der er hist og her ikke allene meget levende, men ogsaa meget nyt i hans Beskrivelser; hans Udtryk ere korte, og dog tilstrækkelige til at tilkiendegive Alt, hvad man

kal vide. Hans Vers har en Tække, og tillige en Eftertryk, der ikke er at forkaste. Han har i faa Linier vidst at give en Reisebeskrivelse giennem hele Italien, der er intet mindre end tør og keedsom. Han maler paa en eneste Side et Værelse med en Mængde Skilderier, der forestille en stor Deel af de gamle Forvandlinger. De smaa Samtaler mellem Personerne, han nu og da indfører, antage intet af Versenes Tvang, og jeg vilde ønske han ikke havde tilføyet Solen og mig og andre Naturværker mere Vold end Bierget Ætna, hvis Luer han saaledes afmaler:

Han saae paa vilden Fiord en røgbeblandet Lue,
Der stak af Landet op, som af en Helvedgrue,
    Han hørte dumme Lyd, forfærdelige Skrald,
    Af Ætnæ soded Krop, som Verden stod paa Fald.
Kom saa paa Landet ind, og saae, hvor Junker Søye
Blandt den opmulmed' Qvalm, der skiuler Solens Øie
    Hvor Biergets hule Hals Ildstromme spotter ud,
    Og strøede Landet om med smeltet Steen og Grud.

Jeg veed altsaa ikke, hvad Solen jeg og maa have giort ham, at han paa saa mange Maader vanskaber os, da han han kunnet lade andre Væsner være i deres naturlige Prydelse. Hvad min Person an-

gaar; saa veed jeg ikke, hvad han tænker om mig, naar han siger:

Man saae en anden Dag i Himlens Østerstue
Paa Solens Sengedør den skiønne Morgenfrue
Guldblomstret i det Blaa med Straalepensel sat.

Jeg veed ikke, om han seer mig an for et Billede, der er malet paa Solens Dør; i saa Fald skulde han ikke kalde mig den skiønne Morgenfrue; thi er jeg et blot Billede, kan jeg umuelig tillige være Originalen til dette Billede. Men er jeg virkelig den skiønne Morgenfrue, saa kan han vel giøre mig den Ære at sætte mig lyslevende i Solens Kammerdør, og ikke blot male mig derpaa med en Straalepensel, hvormed man sikkerlig ikke frembringer noget skiønt Maleri. Men for at tale om min Principalinde Solen, da er hun bange, og ikke uden Fare, at hun med Tiden torde blive brugt til en Nødhielp for Poeterne, som de vilde skyde ind allevegne, hvor de intet bedre vidste, saafremt hun ikke itide besværgede sig over den Uret, Philedor har giort hende; hun maa hos denne kunstige Mand forrette Alting; hun maa altid staae ham tilrede til Metaphorer, til Lignelser, til Beskrivelser, og til Alt; og han bærer sig ad med hende, som de Kokke, der til alskens Retter aldrig bruge mere end eet Slags

Sauce. Hun kan udregne, at hun i et ikke overordentlig langt Digt i det mindste forekommer halvhundrede Gange, deels med fuldt Overlæg, deels i Forbigaaende, og naar hun paa den eene Side virkelig er gaaet ned, gaaer hun op paa den anden igien i en Lignelse, og for ikke altid at vise sig paa een Maade, maa hun tee sig i mangehaande Stillinger og Forretninger. Hun maa

forstikke reisemat sit Ansigts røde Lue,
hun maa
med sin Himmelbue
udskyde Ild og Guld fra Morgenrødens
Stue
hun maa som
Solkiæmpe, Dagens Fader
omreise Dyrekreds paa de saphirne
Gader,
hun
maa stikke Straalepiil i Fiskens
vaade Tegn
hun
maa Aftenstraaler hænge
Paa Samosierras Top.
Hun
maa med sit Morgenguld hver Bygning
overskrive.

Og [illegible]
Solens gyldne Spiir i Aftenrødens Kammer
Til anden Morgens Brug ved Tidens Haand faaer sat.

Skulde man ikke sige, at han søgte blot at giøre saa majestætisk et Væsen, som Solen, latterlig?" Philedor uden at svare herpaa, vendte Morgenrøden Ryggen."*"

Uagtet altsaa dette Digt, som Schlegel i en Note til Ovenstaaende underretter os, fandt meget Bifald, ja endog af Sorterup i en Anmærkning til hans Cacoethes Carminificum erklæredes smukt udsat paa Vers, seer man dog, at der ikke har manglet paa dem, der vel have kiændt dets svage Side, som især bestod i den høytravende Kacozelie, der efter Sædvane var en tydsk Smitte, og paa samme Tid ved Hoffmanswaldau og Lohenstein grasserede i den tydske Poesie. Om ikke i øvrigt Holberg naar han i sin Peder Paars aabner anden Bogs første Sang med disse Linier:

Aurora aabnede de purpurfarved Døre
Og Titans hede Vogn stod færdig til at kiøre,

De mindre Himlens Lys de mange Stierner smaa
Paa Flugten gave sig, saasnart de Phœbum saae.
Den mørke fæle Nat med sine sorte Vinger
Strax Flugten ogsaa tog, og sig mod Westen svinger
Saa al Slags Spøgelse, hvad Navn det have kan
I Huler krøbe ned, ei torde holde Stand.
Man hørte Nisser, Trold, at snakke, klage, græde,
At raabe: borte er vor Trøst, vor Natteglæde.
At sige kortelig paa reent og gammelt Jydsk:
Da det var blevet Dag, og Sol gik op paa tydsk:

har havt et Øie til vor Philedor, skiøndt han i Nosten kun anmærker, at saaledes gaaer Solen op hver Morgen i tydske Romaner, er vel i det mindste et Spørgsmaal; saameget mere, som Tredie Bog begynder i samme Smag:

Den gyldne Phœbus var et Bøsseskud fra Havet,
Nu Thetis havde alt hans Aftengrød tillavet,
Vandnympherne man saae, at løbe op og ned,
Een raabte, Bordet dæk! en anden: Sengen reed!
Neptuni Sønner med Tallerkener at springe,
At dække Solens Bord, med Aftenklokken ringe.
At giøre denne Sag meer tydelig og klar,
Man Solen saae gaaee ned, det Aften bleven
var.

hvorved findes denne Note: Poeten raillerer atter med visse Skribenteeres Skrivemaade;" thi vilde man end antage, at disse her raillerede Skribentere egentlig vare tydske, er det dog ikke at formode, Holberg vilde have hiemsøgt dem saa tit, hvis de ikke hos os havde havt Beundrere og Efterlignere, som desuden da vare i al Nyhedens Yndest.

Behøvedes nogen videre Hiemmel end selve Øiesynet for, at den daværende tydske Skole, Lohensteins, Hoffmanswaldaus og Consorters, *) kiænde-

*) Maaskee er det ikke uden Hensyn til vor Philedor, at (Frantz Hansen) Fridrik Horn i sit Digt Poesiens Misbrug har følgende Note: Der skal være endeel tydske Poeter, som man gierne consulerer, saasom Hofmandswaldau, Lohenstein, Opits &c. hvilke Poeter enhver kan stiæle af, uden at det skal mærkes, eftersom slige Bøger ikke meget kommer gemeen Mand for Øinene.

lig havde smittet af paa den saakaldte Philedor, kunde man af den haandskrevne Fortale, Prof. Nyerup i sin Undersøgelse om denne Digter (i Minerva for 1785 har anført, fremlægge et mærkeligt Beviis, da det hele Oversyn af de forskiellige Nationers Litteratur, ja indtil Dadelen over den første Linie af Corneilles Cid

Entre tous les amans dont la jeune ferveur.

som ilde scandert (efter vore Scansionsregler) øyensynlig er taget af Fortalen til C. H. von Hofmanswaldaus deutsche Uebersätzungen und Getichte, Breslau 1700 hos Fellgiebels Enke og Arvinger; hvilken sidste Omstændighed tillige synes at godtgiøre, at i det mindste Fortalen ikke kan være skrevet, som Professor Nyerup har yttret, inden 1698; hvorvidt da dette i øvrigt paa Birchenrods og Nov. litt. Autoritet kan antages at have været J. St. Schesteds Dødsaar, da han i det anførte Fragment af P. Pedersens Fortale endnu omtales, som levende, overlader jeg min Ven Nyerup at afgiøre.

Undertegnede troer, at det efter de allerede af Schlegel berørte Steder ikke vilde være fornødent at anføre videre Exempler paa Philedors svulstige og opblæste Skrivemaade, dog vil han til Slutningen

afskrive den af nysnævnte Forfatter med Berømmelse omtalte Beskrivelse af den Mængde Skilderier, der fremstille en stor Deel af de gamle Forvandlinger.

Hvor kunstig Skilderværk og pensled Mesterstykke
Var og Forundring værd: her saae man Elskovs Lykke
Kuldkast i Pyramus og Thisbe, deres Død,
Af Hyacinthus Blod saae man, hvor Blomster brød.
Man Philomela saae sin Voldtægts Nød at væve
J Silke rødt paa hvidt; det var de Klagebreve,
Hun til sin Søster skrev, for Tungens Mælebaand
Til hendes Skades Tys var brudt ved Tereus Haand.
Man saae en malet Lund med Træers grønne Flige
Hvor Philomela sad i Nattergalens Lige,
Og, som der sagdes, sang i Skovens Skyggerom
Vemodig ach i ach alt for sin Jomfrudom.
Fru Søster Progne stod strax ved den anden Side
J gylden Rammelist med Ansigts Blod og Kride,
Et Sværd i hendes Haand udøste Sønnens Blod,
Det Thereus Faderen selv aad til Hævnebod,
Saa stod et gammelt Huus med raaden Stolpelede,
Tagskiægget skiulte nep den dyndbeklinet Reede
Hvor Progne Stakkel sad i Svales Sørgedragt
For hun sin egen Søn til Døden havde bragt.
Det røde Pletteskænk udaf de blodig Hænder,
Paa hendes varme Bryst man end omskunder kiænder.

Man og Herfuglens Søn i Tereus Nakke saae,
Som end med sit Puup sin Hustrue raaber paa.
Narcissus i sig selv sig selv forelske vilde,
Der han sit Ansigt saae i Vandets klare Kilde.
Man Ganymedes saae i krummet Ørneklo,
Igiennem Luften fort til Gudens Himmelbo.
Kort sagt, Actæon stod med kroned Hiortetakker,
Saa de Menader, saae flygtig Aftenbakker,
Medusas Lokker sig i Slangebugter slog,
Aglauros blev til Steen, og Daphne Laurbær drog,
Samt hundredhaande meer. Alene Echos Skiæbne
Der og mod Skiftnings Magt ei kunde sig bevæbne,
Om hende Pedro seer, og spørger: er hun her?
Da en usynlig Lyd til Giensvar gav: hun er.

og vil disse Linier fuldelt godtgiore, at man med Føye kan sige om Philedor, som Riedel om hans Forgiænger Hofmansmaldau, at der hos ham findes enkelte Linier, som en ærlig Mand nok kunde ønske at have giort; men paa den anden Side beviise de vel og, hvormegen Tak vi ere Holberg skyldige, hvis skarpe og træffende Satire vi uden tvivl have at takke, at Efterligneren ikke blev sa farlig for vor poetiske Smag, som hans Forgiængere vare for den tydske.

Efter Elienten ville vi nu lade Patronen følge. I nysomtalte Fortalefragment siger Poul Pedersen: Nu har endelig Videnskabers Sol, som i andet, saa og i Digtekunsten saaledes bestraalet det kolde Norden, at vi i vort Fædreneland har allevegne de rene Sanggudinder til Huse, helst i Fyen, hvor der, som fordum i Phocide, en tvektoftet Parnassus opstikker, hvis ene Spidse besiddes af Hans ædle Høyærværdighed Dr. Thomas Kingo, vores danske Homero — Den anden besiddes af Hans Velbyrdighed Jens Steen Sehested, vor danske Pindaro, der midt iblandt Vaabenklang og Stykkers Tordenskrald sig til største Berømmelse altid gierne har omfavnet de fredsommelige Sanggudinder.

Ere vi end aldrig saa redebonne at frabrage Noget for det poetiske Vexelsmytteri, hvorom allerede Horats i sin Tid har talt, naar han siger

Discedo Alcæus puncto illius, ille meo quis
Qvis, nisi Callimachus? si plus adposcere visus,
Fit Mimnermus, et optivo cognomine crescit,

som sikkerlig vor Tidsalder mindre end nogen anden har Føye at lade sine Forgiængere høre, kan man dog ikke andet end undres over, hvorledes just Pindarus blev den Digter, hvorefter vor Sienneſt

skulde opkaldet, med mindre man antager, at foruden hans

Kommer I cimbriske Helte

der og blandt de mange nette verslige Viser, denne P. P. vidner at have seet fra Sehesteds Haand, maatte findes os nu ukiændte Stykker, der maatte fortiene Hiin nogen Adkomst til dette Tilnavn.

Undertegnede har andensteds forklaret sig over eet af hans Digte, hvori man snarest skulde troe at opdage Spoer af denne pindariske Aand, hvis den fandtes hos ham, nemlig det herlige og priisværdige Landskab Fyens billige Berømmelse til en tidsfordrivelig Lystøvelse digterisk forfattet af J. St. Sehested, og ved denne Leilighed anført følgende Linier til Prøve paa den Tone, hvori Digteren var heldigst:

Omkring den hornedhøie Klint
Ved Biergets Hulebringe
Kan man i Kampesteen og Flint
See Luronmikkel springe.
Der lister han sig Dag og Nat
Og søger Fuglereder,
Til Snell ham faaer i Nakken fat
Og Skytten paa ham meder.

Paa Brinken af den tykke Krat
Veed Kigebusk og Klinge
Den snelbelobne Buskekat
Til aaben Mark at tvinge.
Langøret Puus, den Sokkefod,
Hvorpaa da Hiertet kipper,
Staaer Kigebusk og Kling imod
Indtil man Mynder slipper,
Da tumles han med Ram i Ram
Han strækker sig og spratter,
Han bliver træt, ja stiv og stram,
Til han paa Næsen dratter.

Vel kan man neppe nægte, at disse Vers ikke ere saadanne, at Apoll, for at bruge Reenbergs Ord

Sin Mand
Der har saaledes skrevet
For længe siden burde langt
Fra Helicon bortdrevet.

men paa den anden Side er det vel heller ikke muligt ved slige Linier engang at drømme om Pindarus.

Dydernes Prøvesteen, der kun indeholder en temmelig mat Dialog mellem Dyder og Laster o. s. v. vil sikkerlig endnu mindre berettige ham

til dette Navn; vi ville til Beviis afskrive den Replik, hvormed Verdens Dronning Penge flutter det Hele:

O arme Haabnings Giæk! vil du ved Dyden vente
Det, som al Selvkiær har af mig, og staaer paa
Rente,
O Haabnings blinde Lyst! dydkiæres Edelblod!
Saalænge jeg har Magt, gaaer Verden dig imod.
Du seer jo, hvor det gaaer, hvad nytter dine Dyder
Og alt, hvis du har lært? Naar Noden Jernet
bryder,
Og du elendig est, du seer vel, at man dig
Knap byder en Drik Vand. Dersom du tiente mig,
Da skulde du vel snart, som Andre, Mester spille
Og efter Lystbehag enhver i Øien drille.
Men nu du fattig est, betænker dig kun saa.
Hvorlænge vil du dog dig selv i Lyset staae?

Det derimod, som snarest vil besvare vor J. St. Sehested til den hæn af Sorterup i hans Cacoethes Carminisicum givne Beremmelse;

Rart er det at Sværdet hented
Laurbærløv af Phæbi Haand,
Jeg dog Brandsøn snarest vented,
Havde jeg den Siennest Aand.

er ustridig hans satiriske Digt: Pigernes Dyd og Lasterspeil, som Undertegnede i sin Udsigt over vor satiriske Litt. (Minerva, Septbr. 1794) har anpriist for dens skiønne og selv i vor Tid træffende Skildringer, saasom

Med usædvanlig Dragt sig mange gior til Aber
Og snakser Tiden hen, med det, de gloer og gaber
I Dør og Vinduer paa dem, som gaae forbi,
Saa mange som de seer, er ingen lydesri.
Den ene er alt for lang, den anden alt for stakket,
Den tredie hader de, for Næsen er for brakket,
Den fierd er alt for tyk, den femte meget smal;
Den fiette som en Ravn, og blandt de Sortes Tal.
Snart gaaer man alt for sagte, snart ilor man for sage,
Snart luder man for dybt, og hopper som en Krage,
Snart er man klædt for net, snart er en Skindbraag svøbt
Om Rumpen paa vor Dreng, som den derpaa var støbt.
Snart er en Hat for høy, snart alt for bred af Skygge,
Snart pullet og for lang, snart skal der Stær i bygge,
Snart er en Kiortel trang, snart stor og altfor vid,
Snart stumpet og for kort, snart lang og altfor sid,

Snart bær man kore Sko, snart brede Baand, snart Lidser,
Snart de som lange er og sig paa Næsen spidser,
Snart bær man Gögeldragt, snart gammel Ærlighed,
Jeg veed snart ikke hvad, som de at nævne veed.

og seer man ogsaa at Sorterup i Noten, just nævner hans lystige Vers, som Beviis paa, at han ei har havt en seenfærdig Venam.

K. R.

Dorthe Engelbrethsdatter

og

Peder Dass

Vare begge fra det nordenfjeldske Norge, hin født i Bergens og denne i Trondhjems Stift. Begge hørte til en og samme Stand, da han var Præst og hun Præstekone. De Skrifter, hvorved de især have fortjent sig en Plads paa Parnasset, høre samtlig til det gudelige Slags. Og i Mængden af gjentagne Oplag kan deres Arbejder ogsaa omtrent sættes ved Siden af hinanden. Seer man derimod paa Værdien af deres Producter, faaer man et ganske andet Resultat. Det fejler uendelig meget i, at hun er saa god Poetinde som han er Poet, og den Mængde Verevers — fra en Kingo og en Gerner, fra en Syv og en Sehested, en Thura og en Sperling,

en Eleonora Christine og en sex Aar gammel Helena Maria Frisia — hvormed hun kunde udskaffere sine Rimerier *) afgive blot Beviis for, at man var ligesaa galante mod Damerne som ukyndige om hvad sand Poesie er. Man veed jo desuden nok, hvad den i de Tider ved slige Leiligheder brugelige Hoverieberømmelse havde paa sig. Renberg i sin Forsamling paa Parnassus (Poet. Skrift. 2den Del S. 119 o. f.) gjør ikke meget Væsen af hendes Producter, og saavel Syv (Suhms Saml. til den danske Hist. 1 Bind 2 Hæfte S. 93) som Sorterup (Samling af danske Vers X Bind 2det Oplag S. 726) erklære rent ud, at de Vers hun skrev i sin Alderdom er det kun lidet bevendt med. Birch i sit Billedgallerie 1 Del udlader sig om hende saaledes: "Hendes Vers vare lette flydende Rim, men i Henseende til Tankerne vare de meget jævne. Imidlertid blev hun højt anseet i den Tid, da Rim blev taget for Poesie", o. s. v.

Hun er født i Bergen 1635. Hendes Fader Mag. Engelbret Jørgensen var først Rector ved

*) Og hvilke Ærevers alle, til den yderste Kjedsommelighed, ere samlede af den flittige og vindskibelige, men smagløse, Compilator Schønau i hans Samling af danske lærde Fruentimer S. 438-571.

Skolen og siden Præst ved Cathedralkirken sammesteds. Hun giftede sig 1652 med sin Faders Eftermand i Præsteembedet Mag. Ambrosius Hardenbek, der døde 1683. Hun udgav tvende Samlinger af aandelige Poesier:

1) Siælens Sangoffer, indeholdende en Del gudelige Sange o. s. v.

2) Taareoffer for bodfærdige Syndere.

Sang-offeret blev 4 Gange udgivet for sig selv alene, uden at man med nogen Bestemthed kan sige i hvilke Aaringer, da ingen Exemplarer af disse Udgaver mere er at finde*). Den ældste Udgave man har i Bibliothekerne er den af 1685, og der heder det paa Titelbladet: "Nu femte Gang oplagt, dog kun tredie Gang med Autors Villie, som det nu mærkelig har forbedret. Med kongl. Privilegio**) til Trykken befordret af Christian Geertsøn.

*) Af Biskop Randulfs, de senere Udgaver tilføjede, Approbation til Trykken som er af 26 Jan. 1677, skulde man vel slutte at den allerførste Udgave er af det Aar; eller 1678 som der staaer i Suhms Saml. loc. cit., men Kaar's Vrevers foran pege til Tidsrummet imellem 1660 og 1670.

**) Privilegiet lyder paa, at Ingen uden hun og Arvinger i 10 Aar maatte trykke Bogen.

prentet i Kiobenhavn 1685." Hermed udgav nu Geertson tillige Taareofferet, som hun i Manuskript var bleven færdig med 1684, Aaret efterat hun var bleven Enke.

Begge Skrifter bleve nu fremdeles udgivne samlede i Aarene 1689, 1699, 1724, 1727, 1736, 1743 og udentvil oftere. (koster 1 Mk. 4 ß.) *)

I Sangofferet forekommer — blandt de meget trivielle andægtige Rimerier — en historisk eller paa et Factum sig grundende Sang under Titel: Medlidig Trøst til Indvaanerne i Bergen over den jammerlige Ildebrand, som Aar 1686 d. 27 Sept. lagde en stor Del af Byen i Aske. Deraf lyde de første 6 Vers saaledes:

Ach Israels Trøst!
Bøj Øret til alle Nødlidendes Røst,
Du hører, hvor mange Hiertklemte med mig
Her raaber af Dybet, o Herre! til dig,
Bryd ikke slet sønder det knusede Rør,
Hvad andet du gjør.
Hvad andet du gjør.

*) De senere Udgaver mangle de Noder, som adskillige af Sangene i Udgaven af 1685 vare forsynede med. Listen paa Udgaverne grunder sig tildels paa Fastings Fortegnelse over danske Skrifter.

Din tugtende Haand
Indvikler os jævnlig i Prøvelsens Baand,
Det volder de syndige Frugter vi bær,
Hos Træ-Roden ligger alt Øxen desvær,
Vel mueligt, staaer Ruelsen længer i Tvang,
Gaar Træet sin Gang,
Gaar Træet sin Gang.

Langmodige Gud!
Du skikkede Vergen Paamindelses Bud,
Vaad-Ilden, der nylig med græsselig Fart
Kuldkasted i Staden den skjønneste Part,
Tre Hundred Søe-Boer og kostelig Huus
Blev afteblendt Gruus,
Blev afteblendt Gruus.

Snart velted omkring
Formuen, Livsmidler, umistelig Ting,
Det svier igjennem Brystbenet og Lend
Til alle de hjemsøgte Qvinder og Mænd,
Der huusvild, bekymret og sørgelig gaaer
Som adspredte Faar
Som adspredte Faar.

Det falder dem tungt,
For gammelt Saar læges, udbryder et ungt,

Tveæggede Sværd hugger dobbelte Skaar,
Søeskaden i Fjor, og Ildsvaaden i Aar,
Hvorover Brødkurven for mangen Nødtrængt
I Høiden er hængt
I Høiden er hængt.

Saa klemmer det nu,
O Bergen! min Fødeby, prøved est du,
Det træffer dig ofte naar Buen er spændt,
Og Pilen udskydes, alt gloendes tændt
I Lue med smertelig Øien jeg saae
Dig fjerde Gang staae
Dig fjerde Gang staae.

Som Appendixer til Sang- og Taareofferet ere de to Smaavers at ansee, som haves bagi tilføiede Udgaverne af det 18de Aarhundrede.

a) Et christeligt Valet fra Verden og Længsel efter Himmelen. 6 Blade i Octav. med Biskop Randulfs Censur af 11 Jan. 1698.

b) Efterfølgende Ligsang under Melodie som: Eden den Have lystig laae, eller: Naar min Tid og Stund er forhaand ꝛc. maa som et Amindelsestegn siunges sidst over Graven, Vin-

gaardsherrens Tjenestequinde. Den Eensom Daglønnerinde, Saligheden Af Hannem Begjerte, hvilket Regnet er 4 Blade. 8vo.

Desuden har hun forfattet adskillige, tildels utrykte og tildels i den Wielandske og Hapfnerske Versesamling indrykkede Leilighedsvers *). Om somme af disse kan det da gjelde, hvad Luxdorf siger i Noten til Rehberg loc. cit. "Den Munterhed, som "var hos hende, især i hendes Ungdom, sporer man "tydelig i adskillige endnu utrykte Vers, som hun "skrev til sine gode Venner."

Slige muntre Vers, ikke just til "gode Venner" vil jeg hidsætte et Par Prøver af. Et er Æredigt over Trykkerens berømmelige Gjerning. Det begynder saaledes:

Et glubsk vanartig skamløs Spøg
Har hemmelig trykt denne Bog,
Og saa beviist sit Mesterstykke,
Han burde faae den onde Lykke.

*) Ikke Kjerlighedsvers, som det ved en Trykfejl heder i Birchs Billedgallerie. S. 128.

Prosiken ligger dig iminde,
Saa trykkes Gudsord hen iblinde,
Som en Avis af slet Værdie.
Din Færd gaaer ikke ram forbi. o. s. v. *)

Det i den hopfnerske Versesamling 5te Del pag. 309 aftrykte Poem, kaldet Recept for en løgnagtig og avindsyg Ordgyder har jeg en Afskrift af for mig med betydelige Variantes Lectiones. F. Ex. den allerførste Linie hvor der i det Trykte staaer: "Her giøres Bon for en Student" heder Manuscriptet "Her giøres Bon for Christen Schrep." Fremdeles den Linie "For Svensken slogs for Calmar" heder rigtigere "For Dansken laae for Calmar" Istedenfor "giøre Guld" staaer der noget Andet, som den paafølgende Linie viser, skal være den rigtige Læsemaade.

Denne Antikritik seer man tildels Anledning til i det af Comministeren til Korskirken i Bergen Joachim Kaae forfattede Gratulations- og Ærevers til Udgaven af Sang- og Taareofferet af 1685, hvori han fortæller:

*) I en vedskreven Anmærkning underrettes man om Anledningen til Poemet: "Dette Vers giorde Dorthe "Engelbrethsdatter, da Cassuben havde ladet efter-"trykke hendes Psalmer Anno 1680."

"Det er snart tyve Aar fra den Tid disse Sange
Blev andengang oplagt, da hørte man vel Mange
Om dette Digterværk (da det gik ud paa Prent
I Kiøbenhavn, hvor jeg var samme Tid Student;)
At give hver Censur; en Del det at tilskrive
Ei Dorothea selv, men Manden, som i live
Paa den Tid var.
Der tod jeg dem forstaae, Jeg vidste selv langt andet,
Den Tale var ikkun med Avind fuld beblandet,
Det vidne kunde bedst jeg, som først hendes Bog
Renskrev til Trykken, da jeg var en Skolepog."

Derimod har det slet ikke været mig muligt at komme efter hvad det har været for et Vers, hvorpaa man har hendes hidtil utrykte Replik hvis Allusioner desaarsag ere hel uforstaaelige. Verset lyder saaledes:

Gudsfred! ærværdig Levi-Mand!
Langt henne i det jydske Land,
Og Tak for Rimoverket, *)
For Umag, Gunst og Hyllighed;
For Brevene der gik afsted
Med Segl og Paaskrift mærket.

*) Min Conjectur herom er følgende. Præstemanden, som Forfatterinden skriver til, er den efter de Dages tolerante Smag som latinsk og dansk Versemager ikke

Han giftet mig og foer til vild
Hvorfor jeg ikke blev ret mild
Om jeg skal Sanden sige
Hvem Han har elsket eller ei
Mit Trin som aldrig paa den Vej
Endog Han var min Lige.

Jeg er af norskfodt Præsteslægt,
Min Faders Navn var Engelbrecht,
I Bergens Bye han boede,
Og der et Pastor-Sæde nød,
Hvor jeg er baade giort og fød,
Da Tiderne var gode.

Mens hør her raabes af al Kraft,
At jeg har ingen Sække havt,
Min smukke Præst i Randers!
Langt mindre Kjerlighed i Hast
Til Povel eller Peder kast,
Dem fattedes vas anders.

uberømte Johannes Olavius i Randers. Rimeværket hun takker for, er det Sonnet og de to Epigrammer, som ere trykte foran Taarerfferet. I den med samme Vers fulgte Skrivelse, formoder jeg, at han har ladet et Ord falde om et fordums nøjere kjøbenhavnsk Bekjendtskab enten med hende eller med en hendes Søster. Den Peder Bentzen, som nævnes, var formodentlig den som forekommer i den Lassonske Stamtavle som Søn af Dr. Niels Bentzon i Randers.

Forbyde Gud! mit Skridt det fik
Paa den Maneer en stiden Klik,
Nej ellers Tak min Herre.
Har Han end for Maalesket lidt,
Saa har jeg dog det Snibrom fekt,
Er dog syndfuld, desværre.

Just i det Anno skrevet staaer,
Var jeg en Glut paa sjette Aar,
Og nys af Rode runden;
Det er fordi mit korte Svar,
At jeg med Hannem aldrig var
I Kjerlighed forbunden,

Meer end vi Christne een og hver
Hinanden lovlig skyldig er,
Tys, plagt Ju dat Geweten.
Det bedre skikker sig i mangt
At vide ret end tænke vrangt.
Dom om, er sej gebeten.

Min Skaal blev blandt Studenterlag
Udrukken indtil denne Dag
Af ham og Peder Bentzen.
Jeg Brødet og et ærlig Navn
Nød vel tre Aar i Kiøbenhavn,
Dog langt bort fra Regentzen.

Brorlil! nu bliv vor Gud befaalt,
I haabes, at hvis her er taalt
Ham ikke strax mishager.
Saa lever vel og bliver from
Men tænker ikke mere om
De gamle Elskovs-Sager.

Engang i de 3 Aar hun opholdt sig i Kjøbenhavn, var hun i Selskab med Kingo. Ved Bordet, da man efter de Tiders Brug skulde til at rime, fremsagde Kingo følgende Inpromtu:

Jeg havde rimet nær, men vidste ikke hvad;
For Mesterinden mig saa nær ved Siden sad.

Hvorpaa hun strax replicerede:

O mageløs Poet! du kald mig ikke saa.
At du min Mester est, al Verden skjønner paa. *)

*) Saa nøjsomme vare vore Forfædre — i Smagens Anliggender — disse to Inpromtüer gik fra Mund til Mund igjennem et helt Aarhundrede og optegnedes i alle Memorandebøger, med et Ord, ansaaes for lige saa vigtige som et baggesensk eller wesselsk Epigram i vore Dage.

Ifølge Efterretningen i Friemans bergenske Skribentere døde Dorthe Engelbrethsdatter Aar 1711. Men i et Exemplar af dette Skrift som Hr. Justitsraad N. Schyth hel igjennem har rettet og forøget, er dette Aarstal forandret til 1716. De sidste Vers jeg finder af hende, er Sangene til Kongens Fødselsdag Aar 1701.

Vi komme da nu til Manden med det herlige Nemme og gode naturlige Anlæg, hvis Poesier udmærke sig ved flydende og let Versification, og med rette fortjene den Anseelse de nu over i hundrede Aar har faaet i især hos Almuen baade i Danmark og Norge.

Peder Dass er født 1647 i Helgelands Fogderie i Nordlands Amt, hvor hans Fader, Peder Don Das, en indfødt Skotlænder, der formedelst Religionsuroligheder havde forladt sit Fædreneland, og satte sig først ned i Bergen, var bleven gift med en Datter af Peder Jacobsen Falk, Foged over samme Fogderie. Vor Das var kun 7 Aar da hans Fader døde, og da Moderens Kaar vare slette, blev han i nogle Aar opdraget hos en Moster, der var gift med en Præst navnlig Arctander. 1665 deponerede han fra Bergens Skole. Opholdt sig kun 2 Aar

ved Academiet, da han formedelst Fattigdom var nødt til at vende tilbage til Norge og imodtage en Informatorplads. 1672 blev han personel Capellan hos en Præst til Ranens og Nesne Menigheder i Helgelands Provstie, hvilken Præst han 1681 succederede i Kaldet. 1695 blev han forflyttet til Alstahoug, hvor han var Præst til sin Død, som indtraf 1708.

Hans fornemste Skrifter ere:

1) Aandelig Tidsfordriv eller Bibelske Visebog, det er: adskillige bibelske Historier udi Rim forfattede. Den ældste Udgave jeg har seet, er af 1711; den var bekostet af Boghandler Friderich Jacobsen Brun i Christiania, og trykt i Kjøbenhavn hos Jørgen Matthieson Godiche. 144 Sider 8vo. Siden er den 1718 optrykt paa ny i Kjøbenhavn hos Peder Norvig; 1733 hos Joh. Jørg. Høpfner (med Frid. IVdes Frihedsbrev, af Aar 1720, at Ingen i 16 Aar maatte den trykke eller lade trykke uden alene Marie Cathrine afg. Bogtrykker Godiches Efterleverske); 1753 hos E. H. Berling; 1755 i Trondhjem hos Jens Christensen Winding; 1787 i de berlingske Arvingers Trykkerie; og uden Tvivl oftere.

Disse mange Udgaver vise, hvor afholdt denne Bog har været; og hos hver en Bonde, som havde Bog-hylde, fandtes gjerne endnu, indtil for en Snes Aar siden, denne bibelske Visebog ved Siden af Psalmebogen og de 100 Viser. Og hvem kan ikke udenad — i det mindste: "Det hændte sig, Jephta den Gileads Mand" o. s. v.

2) Luthers Catechismus forfattet i beqvemme Sange.

Disse Catechismussange ere trykte i Kjøbenhavn 1715 hos Ove Lynov, 1720 i det bockenhofferske Officin; 1723 hos Lynov; 1728 hos Samme; 1734 hos Herm. Henr. Rotmer; 1734 atter i Kjøbenhavn hos en unævnt Bogtrykker men bekostet af J. J. Brun, Boghandler og Bogbinder i Christiania; 1736 trykt og bekostet af E. H. Berling; samme Aar bekostet af Godiche; 1742 hos Lynov (kostede 14 ß.); 1761 med kongl. Privilegium for A. H. Godiche og hans Arvinger.

De ere dedicerte paa Vers til den kongl. Confessionarius Peter Jespersen, som Autor kalder sin kjære Fætter, og siger at de har gaaet i Skole sammen, og til en hel Del andre "Nær-Blodsforvandte Svogre og Anrørende."

Til Prøve paa Forfatterens Foredrag vælger jeg den allersidst efter Registeret aftrykte Erindring til Bogen, som for den hiertelige Tones Skyld sommesteder ikke mishager:

Min lille Bog du kommen est,
Et Foster af min Hierne,
Din ringe Skabning veed jeg bedst,
Jeg skiulte den vel gierne;
Men hvo med sig en krummen Hud
Af Moders Liv maa slæbe,
Han vises aldrig deilig ud,
Alt blev han toed i Sæbe.
Om jeg din Vyndedragt og Stand
Paa kiøbstedvis udpynter,
Hvad var jeg andet, end en Mand
Der falske Penge mynter?
Det bliver bedst, du gaaer i det
Du fød est med og baaren,
Er din Gestalt kun slet og ret,
Det flere saa har vaaren.
Men som det flux ad Tiden gaaer,
Du fra mig ud skal vandre,
Og prøve paa hvad Hus og Kaar
Du finde kan hos Andre,
Da, som din Reise falder vidt,
Er det mit Raad, min Daatter,

Gak ind i Præsters Huse frik,
Jeg troer, de dig ej spotter.
Jeg veed, at de, som Verdens Lys,
Ej ringe Folk forhaane,
De laane dog saa Mange Huus,
Saa kan de dig og laane.
Og, om de noget med dig veed,
Der nødigt er at rette,
De Guds-Mænd med Sagtmodighed
Det vil til Lave sætte.
Men hvis saa skeer, der komme kan
Et Bud fra høje Stæder,
Fra Adel og velbyrdig Mand,
Som sidder høit i Sæder,
Du skal dig strax til samme Sted
Paa standend' Fod forføje,
Med inderlig Ærbødighed
Dig dybt til Jorden bøje.
Maaskee Gud skyder ham i Sind,
At han sit Folk tilsiger,
De leder dig i Kammet ind,
At æde med hans Piger.
Kan og vel skee, til din Person
Saa gunstig Øje vendes,
At dig en liden Pension
Til Rejsepenge sendes.
Men rejser du til Bonden ind,

Og han vil dig annamme,
Da hils ham med sit Husgesind,
Saa gjør han dig det samme.
Han byder dig ret vist og sandt,
At hvile der saalænge,
Indtil du vorder vel bekant
Med all hans Hus og Drenge.
Og naar dig tykkes, ikke vil
Hos hannem længer være,
Da skal han med sit Lange-Spil
Dig en Ballet forære.
Gak siden til de Huse frem,
Hvor Enker sidder inde,
Jeg haaber vist, du skal hos dem
Et sikkert Venskab finde,
Ved dem, i Bonnen blive ved,
Og Haab til Gud indsætte,
Og ikke sin Taalmodighed
I Modgangs Tid forgjette.
De ville tænke paa den Roe,
Dem staaer hos Gud tilbage,
Og paa den dejlig Plads og Boe
De siden skal indtage.
De ville gaae der Herren gaaer,
Og blive der han bliver,
Indtil det sidste Naadsens-Aar,
Naar Gud Forløsning giver.

Jeg troer, bedrøved Enker skal
Dig til sit Hjerte trykke,
Og som en Ven til Velgefal
Med tusind Kys forlyste.
Men om paa Vejen en Soldat,
Dig uforvarend' møder,
Og Nattens Mørk dig til Bravat
Paa samme Stund anføder;
Han under aaben Himmel dig
Tilstæder ej at ligge,
Naar du kun med et Bonnekrig
Om Logement vil tigge.
Hans Hjerte bliver vel saa fromt,
Naar han med Sine sover,
Han under dig et Bænkerom,
At hvile Natten over.
Du finder ham af den Contrat,
At han sig vil forklare,
At skrive dig et Rejsepas,
Hvorved du frit kan fare.
Naar nu din' Veje ligger hen
Til hine store Stæder,
Hvis Spire staaer mod Himmelen,
Opfyldt med tusind Stræder;
Da giv dig strax hos Folket an,
Hos Qvinder, Mænd og Fruer,
Kan du ej synge som en Svan,

Da kurr' som andre Duer.
Er Nogen da, som til din Sang
Vil laane gunstig Øre,
Da gives derved fri Tilgang
Til smukke Folkes Dørre.
Man taaler tit, en Pebling om
Paa Gaden gaaer og nynner,
Et Stykke Brød paa hvert et Kom
Man hannem med forsyner;
Og Kulle dig da mindre Kaar
End Peblinger forlenes,
Dit eget Maal, i hvor det gaaer,
Dig aldrig kan formenes.
Jeg venter ej, du finde kan
Saa stor en Gunst og Naade,
Som Faaret hos den fattig Mand,
Der fik sig selver raade;
Det fostret blev i Mandens Skjød,
Det sov ved Mandens Side,
Det aad af Mandens eget Brød,
Saa vel gad han det lide.
Nej, saadan Gunst ei ventes maa,
De Gaver er for høje,
Laan dig en Bænk at ligge paa,
Og lad dig dermed nøje.
Saa far da hen i Jesu Navn,
Hver Skjebnen vil dig drage.

Er ingensteds en sikker Havn;
Saa skynd dig flux tilbage,
Jeg skal som Jephtæ Datter dig
I Kloster lade mure,
At du fra Folk evindelig
Skal sidde der og kure.

3) Epistler og Evangelier sangviis forfattede, Epistlerne af Steen Wirtmand, Medtjener til Alstahoug, Evangelierne af Peder Das, Sognepræst sammesteds. trykte 1723. 1728. 1736. 1738. 1753. 1760. De fem første Gange hos Ove Lynov.

4) Trende bibelske Bøger, nemlig Ruth, Esther og Judiths, udi danske Rim forfattet. Kjøbenhavn. 1723. i sal. Joh. Phil. Bockenhoffers Bogtrykkerie. 224 S. 8vo.

5) Nordlands Trompet eller Beskrivelse over Nordlands Amt i Trondhiems Stift. Bergen. 1739. 8vo.

Den blev oplagt paa ny, og med Anmærkninger oplyst og forøget af Autors Sønneson Albert Christian Das. Kjøbenh. 1763. Trykt og bekostet af A. H. Godiche. 183 S. 8vo. De i denne

Udgave tilføjede Oplysninger angaae især de norske Ord og Talemaader, som hel igjennem med Flid blive fortolkede. *)

I denne ny Skikkelse lader den gode ærlige Dass's Bog sig ikke uden Behag læse, mere vigtig nok som Topographie end som Poesie, uagtet ogsaa denne betragtet med Hensyn til de Tider slet ikke er at forkaste. Saaledes beskrives f. Ex. en Nordlændings Kaar naar Fiskeriet glipper:

"Thi naar det mislinger med Angler og Snor,
Da maa den Indbygger, der vesterlig boer,
I Iri Badstue sig bade;
Det har sig med dem, som med Fugler i Flugt,
De plante ej, pløje ej, høste ej Frugt,
Og sanke ej Sæden i Lade:
En udsleden Færing, en Dybs-Agn, en Krog,
En Skind-Stak, en Kofte med lappede Brog,
Er al deres Rigdom og Eje;
Med det skal han sørge for Tyend' og Viv,
Med det skal han selver opholde sit Liv
Og bringe sin Skatter tilveje:

*) Hr. Dr. Hallager synes ved sin norske Ordsamlings Udarbejdelse ikke at have benyttet sig af dette Hjelpemiddel.

Hans Plov og hans Ager, hans Avel og Aag,
Det hænger altsammen paa eneste Krog,
Naar Fiskene lyste at bide,
Hvis ikke, da stiger han sulten i Seng,
Staaer sulten fra Bordet med Kys og med Dreng,
Og jammerligt Levnet maa slide,
Han rejser til Bergen at søge Credit,
Contoiret fornemmer, der bringes saa lidt,
Thi kjedes de ved til at skaffe;
Restancerne med det tilkommende Aar
Alt højer og højer i Bøgerne staaer.
Saa gaaer det, naar Herren vil straffe.

S. 87 o. f. beskrives en Bryllupshøjtid "hos Kolbjørn paa Krat.

"Der holdtes et Bryllup, at Ørnen blev sat
"Med Glædskab paa højene Halle.
"Vi hilsed' i Huset og bød en god Dag,
"Men Gjæsterne bad os velkommen i Lag,
"Der skjænktes i store Træ-boller.
"Den evig Guds Skaale de finge paagang." o.s.v.

Den Talemaade "Ørnen sidder paa højen Hald" hvormed en Vise i Tragica begynder, siges her i Noten ikke at betyde andet, end at Glæden og Fornøjelsen var paa højeste Spidse. Ved den sidstan-

førte Linie gjøres den Anmærkning, at i forrige Tider brugte de mange Steder i Norge i deres Bryllupper og Gjæstebuder at begynde deres Skaaler med Guds Skaal.

S. 115 hedder det om Tjøtøen:

"Der findes oprettede Stene,
Som staae over Jorden hel steilende brat,
Og er dog med Menneskens Hændet nedsat;
Hvad skal man om saadanne mene?
En Part af de Stene slig Störlighed har,
Alt var der ti Heste forspændet i Par,
Urokket de lode dem være.
Jeg dømmer udaf min Enfoldighed saa,
At saadanne Stene er planted at staae
Til Kjæmpers Afmindelses Ære.
Man læser, at fordum var Kjæmpernes Sæd,
Hvor de sig udvalgte Begravelses-Sted,
Lod de Monumenter oprettes,
Paa det deres Navnes lovværdig Respekt
Hos den efterlevende Alder og Slægt
Ei skull' af Hukommelse sættes.
I Fordum har Hareck paa Tøjtøen boed,
Der skrives, han var udaf kongelig Blod,
Af Høvdingers Herkomst oprunden:
En Mand, som i Kampen var aldrig forfærd,

Men hærded i Kirkens Tarme et Sværd,
Med hvilket han Sejer har vunden.
Før Norge kom under den Enevolds-Magt,
Da havde den Hareck ved Herre-Skjold lagt
Alt Helgeland under sin Vælde,
Han holdte de Strømme og Havnene reen,
Og gjorde Søe-Røverne Modstand og Meen,
De kunde mod hannem ej gjelde.

6) Den norske Dalevise, sjunges med den Tone: Bonden han agter paa Tiden. Prentet Aar 1713. s. l. 4 Blade i Octav.

Den er ofte trykt. Jeg har nærværende Udgave tillaans fra Hr. Cancellieraad Andersen. Det første Vers lyder saaledes:

Fjeldbyggen agter paa Tiden;
Vinter naar Dagen er liden,
Tar han Øxe paa Nakken,
I Bakken
Gaaer han i dyben Sne
Op til Lænderne,
Finder sig et Træ,
Kroget til at sees
Hugger deraf Meje,
Som pleje
Bruges under Slæde paa Veje.

Det 16de og 17de Vers lyde saaledes:

Halfri — du skulde hende skue
Udi sin Helligdags Lue:
Naar hun hen til Kirke
Mon lirke
Med sin' runde Sko,
Da maa du mig troe,
Hun er ingen So.
Til en Dands at snoe
Har hun Fødder rappe
Hel knappe,
Ligesom en Ko paa en Trappe.

Halfri sit Smør skulle kjerne,
Rømmen bortskial hendes Terne,
Bar den bort til Drengen
I Engen,
Som var hendes Ven.
Der foer Rømmen hen.
Saa gik til med den.
Halfri stod igjen,
Over saadan kræsen
Dreng-væsen
Stod som hun var slagen paa Næsen.

7) Klagevise over Bergens 1702 indtrufne Ildebrand. trykt 1723. og 8) Trende

Viser om Peder Das, hvorudi gudelig betragtes hans kummerlige og møisommelige Liv og Levnet fra hans Barndom. trykt 1726. har jeg ikke seet.

9) Adskillige Leilighedsvers, hvoraf nogle ere trykte i den wielandske og i den hopfnerske Samling af Vers.

Et Anecdoton har jeg for mig i Haandskrift som er af satirisk Indhold. Titelen er Betragtninger over den tilstundende Raens ny Sølv- Kaabber- Bly- og Kampebergværks Findelse. Heri forekommer blandt andet en Opmuntring til de næst anboende Bønder, dem han ironiskvis tiltaler saaledes:

Du Norden-Raens-Mand!
Slib op din Øx og Biler,
Hug Ved, alt mens du kan,
Til store Kullemiler,
Brænd Kul i Læstetal,
Lad Smelteren dem hente.
Jeg dig forsikkre skal,
Din Løn du har at vente,
Hos visse Folk den staaer;
Hvad tør du vel at bæve?
En Seddel du vel faaer
Paa hvis du har at kræve;

Gjem samme Seddel vel,
Forvar den saasom Penge,
Den Tyv som hannem stjæl'
Staaer aldrig til at trænge.
Du Mark-mand glæde dig!
Nu er din Lykke vaagnet;
Thi hun skal hastelig
Udjage dig af Sognet.
Du skal til saadan Mand
Med Tiden sikkert blive,
At du med Stav i Haand
Skal, som en Junker, drive.
Dig ej din tunge Ljaa
Skal da, som før, besvære.
Du tvinges ej at gaae
Til Skov at brænde Tjære.
Da giøres ej behov
Din' Heſter for at spænde,
Og gaae med Haand paa Plov
Den ganske Dag tilende.
Hvad skal slig Trældom til?
Hvad skal en slig Umage?
Nej nej, Dig Lykken vil
Forunde bedre Dage.
Et meget roligt Liv
Hun dig forvist vil skjænke.
At du din Fod vel stiv

Y 2

Kan strække langs de Bænke.
Anlangend Øl og Mad
Da skal de fra dig vige,
Ret ligesom du sad
I Himmeriges Rige.
Thi saasom de, der boe,
Ej æde kan, ej drikke,
Du maa mig sikkert troe,
Saa gaaer det dig tilpikke.

Stykket sluttes med Bøndernes og de Omboendes Censur om Sølvbjergets Findelse. Den Bonde som først taler, ytrer sine Betænkeligheder i den Anledning saaledes:

Han sagde strax: God Dag!
Gud Dag min gode Granna!
Hvor mein dok, nu vor Sag
Maa her i Lannet stanna?
Vis hilla haara Knud!
O Gu! forgif meg Synna!
Nu e da brusta ud
Som længe laae paa Tonna.
Qva mein dok, her blir af?
Hør dokka meg min Kjæra!
Vi kejm, at gang med Stav
Fra Jord og Gods at fara.

— — — — —

Og hæv ein Man ej Mær
Den sprengia di for hanna
Og Da i Buren ær
Det ært di op. o. s. v.

Derpaa kommer hvad der fra en anden Side betragtet kunde siges til Anbefalelse af Sagen.

"Part sig forlyde lod,
Hvis Gud beskikke vilde,
At Værket kom paa fod,
Var det ej meget ilde.
Da kunde Skibe gaae
Med Malt, med Rug, med Andet,
Da kunde Bonden faae
Tilforsel udi Landet.
Hver for sin egen Dør
Da kunde trafiqvere.
Ej langveis saasom før
Til Bergen fare mere.
Ja, blev Segladsen fri,
Og Skibe maatte fare,
I højere Værdie
Opsteg da Landsens Vare;
Saa Bonden ikke skal
For Røverkiøb bortlade
Hvis han kan have fal

Sig selv til megen Skade.
Han fik og letter' Priis
Paa hvis igjen behøves,
Og ikke paa den Viis
Som nu i Landet øves.
Thi førend Bonden naaer
En Ting af det han kjøber,
Paa fjerde Haand det gaaer,
Paa femte Haand det løber.
Hamborg er første Mand,
Og Trondhjem er den anden,
Og saa fra Haand til Haand
Hver Kræmmer i Nordlanden'.
I Lod og i Qvintin
Til femte Haand det sendes.
Den mindste Part er din,
O Bonde! hvor det vendes.

Rigtig nok glemmer man her Poeten over Patrioten, og velmeente Reflexioner og patriotiske Yttringer kunde stundom forlene et Arbeide, der fra Poesiens Side ikke kunde anbefales, nogen Slags Interesse.

